ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୋ

ନିଦାନୱଗ୍ଗୋ

୧. ନିଦାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧. ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ

୧. ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୧. ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ. ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି. ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ. ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି; ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି. ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ. ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ? ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ; ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ; ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ; ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ; ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି ; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି. ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି. ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ.

''ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ; ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ; ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାଯତନନିରୋଧୋ; ସଳାଯତନନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ; ୱେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋ; ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି. ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି. ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା. ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି. ପଠମଂ.

୨. ୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୨. ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ୱିଭଜିସ୍ସାମି. ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି. ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ. ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ? ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ; ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ; ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ; ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ; ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି ; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି. ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି.

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣଂ? ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାଯେ ଜରା ଜୀରଣତା ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ ପାଲିଚ୍ଚଂ ୱଲିତ୍ତଚତା ଆଯୁନୋ ସଂହାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରିପାକୋ; ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଜରା. ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହା ତମ୍ହା ସତ୍ତନିକାଯା ଚୁତି ଚୱନତା ଭେଦୋ ଅନ୍ତରଧାନଂ ମଚ୍ଚୁ ମରଣଂ କାଲକିରିଯା ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ ( ) [(ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉପଚ୍ଛେଦୋ) (ସ୍ୟା. କଂ.) ଏୱମୁପରିପି, ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ନ ଦିସ୍ସତି], ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମରଣଂ. ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ଜରା, ଇଦଞ୍ଚ ମରଣଂ. ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣଂ.

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାତି? ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାଯେ ଜାତି ସଞ୍ଜାତି ଓକ୍କନ୍ତି ନିବ୍ବତ୍ତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ଖନ୍ଧାନଂ ପାତୁଭାଵୋ ଆଯତନାନଂ ପଟିଲାଭୋ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵୋ? ତଯୋ ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵା – କାମଭଵୋ, ରୂପଭଵୋ, ଅରୂପଭଵୋ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵୋ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନଂ? ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନାନି – କାମୁପାଦାନଂ, ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ, ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ, ଅତ୍ତଵାଦୁପାଦାନଂ। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନଂ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଣ୍ହା? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଣ୍ହାକାଯା – ରୂପତଣ୍ହା, ସଦ୍ଦତଣ୍ହା, ଗନ୍ଧତଣ୍ହା, ରସତଣ୍ହା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତଣ୍ହା, ଧମ୍ମତଣ୍ହା। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଣ୍ହା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦନା? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦନାକାଯା – ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା, ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା, ଘାନସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା, ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା, କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦନା।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଫସ୍ସୋ? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଫସ୍ସକାଯା – ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ, ସୋତସମ୍ଫସ୍ସୋ, ଘାନସମ୍ଫସ୍ସୋ, ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଫସ୍ସୋ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଳାଯତନଂ? ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ସୋତାଯତନଂ, ଘାନାଯତନଂ, ଜିଵ୍ହାଯତନଂ, କାଯାଯତନଂ, ମନାଯତନଂ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଳାଯତନଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ନାମରୂପଂ? ଵେଦନା, ସଞ୍ଞା, ଚେତନା, ଫସ୍ସୋ, ମନସିକାରୋ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ନାମଂ। ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାଭୂତା, ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯରୂପଂ। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ରୂପଂ। ଇତି ଇଦଞ୍ଚ ନାମଂ, ଇଦଞ୍ଚ ରୂପଂ। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ନାମରୂପଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣକାଯା – ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ, ସୋତଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଘାନଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ, କାଯଵିଞ୍ଞାଣଂ, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ।

‘‘କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା? ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା – କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ଵଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ। ଇମେ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିଜ୍ଜା? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଞ୍ଞାଣଂ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିଜ୍ଜା।

‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ଵିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅଵିଜ୍ଜାଯ ତ୍ଵେଵ ଅସେସଵିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ଵିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଟିପଦାସୁତ୍ତଂ

୩। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ମିଚ୍ଛାପଟିପଦଞ୍ଚ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସମ୍ମାପଟିପଦଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା? ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ଵିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପଦା? ଅୱିଜ୍ଜାୟ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ… ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପଦା’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ୱିପସ୍ସୀସୁତ୍ତଂ

୪। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ୱିପସ୍ସିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘କିଚ୍ଛଂ ୱତାୟଂ ଲୋକୋ ଆପନ୍ନୋ ଜାୟତି ଚ ଜୀୟତି ଚ ମୀୟତି ଚ ଚୱତି ଚ ଉପପଜ୍ଜତି ଚ। ଅଥ ଚ ପନିମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ନପ୍ପଜାନାତି ଜରାମରଣସ୍ସ। କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ଇମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି ଜରାମରଣସ୍ସା’’’ତି?

‘‘ଅଥ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ’ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ଜାତିୟା ଖୋ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଜାତି ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ଜାତୀ’ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ଭୱେ ଖୋ ସତି ଜାତି ହୋତି, ଭୱପଚ୍ଚୟା ଜାତୀ’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଭୱୋ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ଭୱୋ’ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ଉପାଦାନେ ଖୋ ସତି ଭୱୋ ହୋତି, ଉପାଦାନପଚ୍ଚୟା ଭୱୋ’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଉପାଦାନଂ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ଉପାଦାନ’ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ତଣ୍ହାୟ ଖୋ ସତି ଉପାଦାନଂ ହୋତି, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ଉପାଦାନ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ତଣ୍ହା ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହା’ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ୱେଦନାୟ ଖୋ ସତି ତଣ୍ହା ହୋତି, ୱେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହା’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ୱେଦନା ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ୱେଦନା’ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ଫସ୍ସେ ଖୋ ସତି ୱେଦନା ହୋତି, ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ୱେଦନା’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଫସ୍ସୋ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ’ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ସଳାୟତନେ ଖୋ ସତି ଫସ୍ସୋ ହୋତି, ସଳାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ସଳାୟତନଂ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନ’ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ନାମରୂପେ ଖୋ ସତି ସଳାୟତନଂ ହୋତି, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ନାମରୂପଂ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପ’ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ ସତି ନାମରୂପଂ ହୋତି , ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ,

ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ସଙ୍ଖାରେସୁ ଖୋ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣ'''ନ୍ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଖୋ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା'''ତି।

''ଇତି ହିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତି। 'ସମୁଦୟୋ, ସମୁଦୟୋ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ଜାତିୟା ଖୋ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତି, ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ଜାତି ନ ହୋତି , କିସ୍ସ ନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ଭୱେ ଖୋ ଅସତି ଜାତି ନ ହୋତି, ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ଭୱୋ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ଉପାଦାନେ ଖୋ ଅସତି ଭୱୋ ନ ହୋତି, ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ଉପାଦାନଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ତଣ୍ହାୟ ଖୋ ଅସତି ଉପାଦାନଂ ନ ହୋତି, ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ତଣ୍ହା ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ୱେଦନାୟ ଖୋ ଅସତି ତଣ୍ହା ନ ହୋତି, ୱେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ୱେଦନା ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ଫସ୍ସେ ଖୋ ଅସତି ୱେଦନା ନ ହୋତି, ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ଫସ୍ସୋ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ସଳାୟତନେ ଖୋ ଅସତି ଫସ୍ସୋ ନ ହୋତି, ସଳାୟତନନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ସଳାୟତନଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ସଳାୟତନନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ନାମରୂପେ ଖୋ ଅସତି ସଳାୟତନଂ ନ ହୋତି, ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାୟତନନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ନାମରୂପଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ'ତି?

ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ ଅସତି ନାମରୂପଂ ନ ହୋତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ'ତି? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ସଙ୍ଖାରେସୁ ଖୋ ଅସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ'ତି ? ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଖୋ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତି, ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଇତି ହିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି। 'ନିରୋଧୋ, ନିରୋଧୋ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି''। ଚତୁତ୍ଥଂ।

(ସତ୍ତନ୍ନମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ)।

୫। ସିଖୀସୁତ୍ତଂ

୫। ସିଖିସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ…ପେ…।

୬। ୱେସ୍ସଭୂସୁତ୍ତଂ

୬। ୱେସ୍ସଭୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ…ପେ…।

୭। କକୁସନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୭। କକୁସନ୍ଧସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ…ପେ…।

୮। କୋଣାଗମନସୁତ୍ତଂ

୮। କୋଣାଗମନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ…ପେ…।

୯। କସ୍ସପସୁତ୍ତଂ

୯। କସ୍ସପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ…ପେ…।

୧୦। ଗୋତମସୁତ୍ତଂ

୧୦। ''ପୁବ୍ବେୱ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – 'କିଚ୍ଛଂ ୱତାୟଂ ଲୋକୋ ଆପନ୍ନୋ ଜାୟତି ଚ ଜୀୟତି ଚ ମୀୟତି ଚ ଚୱତି ଚ ଉପପଜ୍ଜତି ଚ। ଅଥ ଚ ପନିମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ନପ୍ପଜାନାତି ଜରାମରଣସ୍ସ। କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ଇମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି ଜରାମରଣସ୍ସା'''ତି?

''ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ'ନ୍ତି ? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ଜାତିୟା ଖୋ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ'''ନ୍ତି।

‘‘ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଜାତି ହୋତି…ପେ… ଭୱୋ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହା… ୱେଦନା… ଫସ୍ସୋ… ସଳାଯତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, କିଂପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା’ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାଯ ଅଭିସମଯୋ – ‘ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଖୋ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା’’’ତି।

‘‘ଇତି ହିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ‘ସମୁଦଯୋ, ସମୁଦଯୋ’ତି ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ’ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାଯ ଅଭିସମଯୋ – ‘ଜାତିଯା ଖୋ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତି, ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ’’’ତି।

‘‘ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ଜାତି ନ ହୋତି…ପେ… ଭୱୋ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହା… ୱେଦନା… ଫସ୍ସୋ… ସଳାଯତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ’ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାଯ ଅଭିସମଯୋ – ‘ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଖୋ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତି, ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ’’’ତି।

‘‘ଇତି ହିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ‘ନିରୋଧୋ, ନିରୋଧୋ’ତି ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦୀ’’ତି। ଦସମୋ।

ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦେସନା ୱିଭଙ୍ଗପଟିପଦା ଚ,

ୱିପସ୍ସୀ ସିଖୀ ଚ ୱେସ୍ସଭୂ;

କକୁସନ୍ଧୋ କୋଣାଗମନୋ କସ୍ସପୋ,

ମହାସକ୍ୟମୁନି ଚ ଗୋତମୋତି।

୨। ଆହାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆହାରସୁତ୍ତଂ

୧୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ…ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରା ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାଯ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କବଳୀକାରୋ [କବଳିଂକାରୋ (ସୀ। ପୀ।), କଓଳୀକାରୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆହାରୋ – ଓଳାରିକୋ ୱା ସୁଖୁମୋ ୱା, ଫସ୍ସୋ ଦୁତିଯୋ, ମନୋସଞ୍ଚେତନା ତତିଯା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାଯ’’।

‘‘ଇମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦଯା କିଂଜାତିକା କିଂପଭୱା? ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ତଣ୍ହାନିଦାନା ତଣ୍ହାସମୁଦଯା ତଣ୍ହାଜାତିକା ତଣ୍ହାପଭୱା। ତଣ୍ହା ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦଯା କିଂଜାତିକା କିଂପଭୱା? ତଣ୍ହା ୱେଦନାନିଦାନା ୱେଦନାସମୁଦଯା

ୱେଦନାଜାତିକା ୱେଦନାପଭଵା। ୱେଦନା ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦଯା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଵା? ୱେଦନା ଫସ୍ସନିଦାନା ଫସ୍ସସମୁଦଯା ଫସ୍ସଜାତିକା ଫସ୍ସପଭଵା। ଫସ୍ସୋ ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦଯୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ? ଫସ୍ସୋ ସଳାଯତନନିଦାନୋ ସଳାଯତନସମୁଦଯୋ ସଳାଯତନଜାତିକୋ ସଳାଯତନପଭଵୋ। ସଳାଯତନଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କିଂନିଦାନଂ କିଂସମୁଦଯଂ କିଂଜାତିକଂ କିଂପଭଵଂ? ସଳାଯତନଂ ନାମରୂପନିଦାନଂ ନାମରୂପସମୁଦଯଂ ନାମରୂପଜାତିକଂ ନାମରୂପପଭଵଂ। ନାମରୂପଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କିଂନିଦାନଂ କିଂସମୁଦଯଂ କିଂଜାତିକଂ କିଂପଭଵଂ? ନାମରୂପଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିଦାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଜାତିକଂ ୱିଞ୍ଞାଣପଭଵଂ। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କିଂନିଦାନଂ କିଂସମୁଦଯଂ କିଂଜାତିକଂ କିଂପଭଵଂ? ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସଙ୍ଖାରନିଦାନଂ ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ସଙ୍ଖାରଜାତିକଂ ସଙ୍ଖାରପଭଵଂ। ସଙ୍ଖାରା ଚିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦଯା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଵା? ସଙ୍ଖାରା ଅୱିଜ୍ଜାନିଦାନା ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ଅୱିଜ୍ଜାଜାତିକା ଅୱିଜ୍ଜାପଭଵା।

''ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ …ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ମୋଳିଯଫଗ୍ଗୁନସୁତ୍ତଂ

୧୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରା ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭଵେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାଯ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ – ଓଳାରିକୋ ୱା ସୁଖୁମୋ ୱା, ଫସ୍ସୋ ଦୁତିଯୋ, ମନୋସଞ୍ଚେତନା ତତିଯା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭଵେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାଯା''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ମୋଳିଯଫଗ୍ଗୁନୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିଞ୍ଞାଣାହାରଂ ଆହାରେତୀ''ତି? ''ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ''ତି ଭଗଵା ଅଵୋଚ – '''ଆହାରେତୀ'ତି ଅହଂ ନ ୱଦାମି। 'ଆହାରେତୀ'ତି ଚାହଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ, ତତ୍ରସ୍ସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ – 'କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଆହାରେତୀ'ତି ? ଏୱଂ ଚାହଂ ନ ୱଦାମି। ଏୱଂ ମଂ ଅୱଦନ୍ତଂ ଯୋ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ – 'କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ'ତି, ଏସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ। ତତ୍ର କଲ୍ଲଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ – 'ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚଯୋ, ତସ୍ମିଂ ଭୂତେ ସତି ସଳାଯତନଂ, ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ'''ତି।

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଫୁସତୀ''ତି? ''ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ''ତି ଭଗଵା ଅଵୋଚ – '''ଫୁସତୀ'ତି ଅହଂ ନ ୱଦାମି। 'ଫୁସତୀ'ତି ଚାହଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ, ତତ୍ରସ୍ସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ – 'କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଫୁସତୀ'ତି? ଏୱଂ ଚାହଂ ନ ୱଦାମି। ଏୱଂ ମଂ ଅୱଦନ୍ତଂ ଯୋ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ – 'କିଂପଚ୍ଚଯା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଫସ୍ସୋ'ତି, ଏସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ। ତତ୍ର କଲ୍ଲଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ – 'ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା'''ତି।

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱେଦଯତୀ''ତି [ୱେଦିଯତୀତି (ସୀ। ପୀ। କ।)]? ''ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ''ତି ଭଗଵା ଅଵୋଚ – '''ୱେଦଯତୀ'ତି ଅହଂ ନ ୱଦାମି। 'ୱେଦଯତୀ'ତି ଚାହଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ, ତତ୍ରସ୍ସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ – 'କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱେଦଯତୀ'ତି? ଏୱଂ ଚାହଂ ନ ୱଦାମି। ଏୱଂ ମଂ ଅୱଦନ୍ତଂ ଯୋ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ – 'କିଂପଚ୍ଚଯା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱେଦନା'ତି, ଏସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ। ତତ୍ର କଲ୍ଲଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ – 'ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା'''ତି।

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତସତୀ''ତି [ତଣ୍ହୀଯତୀତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]? ''ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ''ତି ଭଗଵା ଅଵୋଚ – '''ତସତୀ'ତି ଅହଂ ନ ୱଦାମି । 'ତସତୀ'ତି ଚାହଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ, ତତ୍ରସ୍ସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ – 'କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତସତୀ'ତି? ଏୱଂ ଚାହଂ ନ ୱଦାମି। ଏୱଂ ମଂ ଅୱଦନ୍ତଂ ଯୋ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ – 'କିଂପଚ୍ଚଯା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତଣ୍ହା'ତି, ଏସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ। ତତ୍ର କଲ୍ଲଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ – 'ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନ'''ନ୍ତି।

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଉପାଦିଯତୀ''ତି? ''ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ''ତି ଭଗଵା ଅଵୋଚ – '''ଉପାଦିଯତୀ'ତି ଅହଂ ନ ୱଦାମି। 'ଉପାଦିଯତୀ'ତି ଚାହଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ, ତତ୍ରସ୍ସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ – 'କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଉପାଦିଯତୀ'ତି? ଏୱଂ ଚାହଂ ନ ୱଦାମି। ଏୱଂ ମଂ ଅୱଦନ୍ତଂ ଯୋ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ – 'କିଂପଚ୍ଚଯା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଉପାଦାନ'ନ୍ତି, ଏସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ। ତତ୍ର କଲ୍ଲଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ – 'ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭଵୋ'ତି…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

‘‘ଛନ୍ନଂ ତ୍ୱେୱ, ଫଗ୍ଗୁନ, ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ; ୱେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋ; ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ଜାତିଂ…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାଯତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି , ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା; ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ [ବ୍ରାହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ (ସ୍ୟା। କଂ।) ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନବ୍ୟାକରଣଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ] ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି; ଜାତିଂ…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାଯତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା; ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୪। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମେ ଧମ୍ମେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, କତମେ ଧମ୍ମେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି’’?

‘‘ଜରାମରଣଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ଜାତିଂ…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାଯତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି। ଇମେ ଧମ୍ମେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି। ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମେ ଧମ୍ମେ ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି, କତମେ ଧମ୍ମେ ପଜାନନ୍ତି, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି?

‘‘ଜରାମରଣଂ ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି; ଜାତିଂ…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାଯତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି। ଇମେ ଧମ୍ମେ ପଜାନନ୍ତି , ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି। ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା, ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା। ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ

ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କଚ୍ଚାନଗୋତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା କଚ୍ଚାନଗୋତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା କଚ୍ଚାନଗୋତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଦ୍ୱଯନିସ୍ସିତୋ ଖ୍ୱାଯଂ, କଚ୍ଚାନ, ଲୋକୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ – ଅତ୍ଥିତଞ୍ଚେୱ ନତ୍ଥିତଞ୍ଚ। ଲୋକସମୁଦଯଂ ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଯା ଲୋକେ ନତ୍ଥିତା ସା ନ ହୋତି। ଲୋକନିରୋଧଂ ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଯା ଲୋକେ ଅତ୍ଥିତା ସା ନ ହୋତି। ଉପଯୁପାଦାନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧୋ [ଉପାଯୁପାଦାନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଖ୍ୱାଯଂ, କଚ୍ଚାନ, ଲୋକୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ। ତଞ୍ଚାଯଂ ଉପଯୁପାଦାନଂ ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଭିନିୱେସାନୁସଯଂ ନ ଉପେତି ନ ଉପାଦିଯତି ନାଧିଟ୍ଠାତି – ‘ଅତ୍ତା ମେ’ତି। ‘ଦୁକ୍ଖମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’ତି ନ କଙ୍ଖତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି ଅପରପଚ୍ଚଯା ଞାଣମେୱସ୍ସ ଏତ୍ଥ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି।

‘‘‘ସବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀ’ତି ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଅଯମେକୋ ଅନ୍ତୋ। ‘ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀ’ତି ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଅନ୍ତୋ। ଏତେ ତେ, କଚ୍ଚାନ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଧମ୍ମକଥିକସୁତ୍ତଂ

୧୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ …ପେ… ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମକଥିକୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଜରାମରଣସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ଜରାମରଣସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ଜରାମରଣସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ।

‘‘ଜାତିଯା ଚେ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଭୱସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ଉପାଦାନସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ତଣ୍ହାଯ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ୱେଦନାଯ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ଫସ୍ସସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ସଳାଯତନସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ନାମରୂପସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ସଙ୍ଖାରାନଂ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ… ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

୭। ଅଚେଲକସ୍ସପସୁତ୍ତଂ

୧୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ ମଯଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ କଞ୍ଚିଦେୱ [କିଞ୍ଚିଦେୱ (କ।)] ଦେସଂ, ସଚେ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଓକାସଂ କରୋତି ପଞ୍ହସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯା’’ତି।

‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ ତାୱ, କସ୍ସପ, ପଞ୍ହସ୍ସ; ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିଟ୍ଠମ୍ହା’’ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ ମଯଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ କଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସଂ, ସଚେ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଓକାସଂ କରୋତି ପଞ୍ହସ୍ସ ୱେୟ୍ୟାକରଣାଯା’’ତି। ‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ ତାୱ, କସ୍ସପ, ପଞ୍ହସ୍ସ; ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିଟ୍ଠମ୍ହା’’ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ…ପେ… ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିଟ୍ଠମ୍ହାତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ନ ଖୋ ପନ ମଯଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ବହୁଦେୱ ପୁଚ୍ଛିତୁକାମା’’ତି। ‘‘ପୁଚ୍ଛ, କସ୍ସପ, ଯଦାକଙ୍ଖସୀ’’ତି।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ‘ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ମା ହେୱଂ, କସ୍ସପା’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ମା ହେୱଂ, କସ୍ସପା’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ମା ହେୱଂ, କସ୍ସପା’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘କିଂ ପନ ଭୋ ଗୋତମ, ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ମା ହେୱଂ, କସ୍ସପା’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ନତ୍ଥି ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ନ ଖୋ, କସ୍ସପ, ନତ୍ଥି ଦୁକ୍ଖଂ। ଅତ୍ଥି ଖୋ, କସ୍ସପ, ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି। ‘ତେନ ହି ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାତି, ନ ପସ୍ସତୀ’ତି। ‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, କସ୍ସପ, ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାମି, ନ ପସ୍ସାମି। ଜାନାମି ଖ୍ୱାହଂ, କସ୍ସପ, ଦୁକ୍ଖଂ; ପସ୍ସାମି ଖ୍ୱାହଂ, କସ୍ସପ, ଦୁକ୍ଖ’’’ନ୍ତି।

‘‘କି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ‘ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ମା ହେୱଂ, କସ୍ସପା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ମା ହେୱଂ, କସ୍ସପା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ମା ହେୱଂ, କସ୍ସପା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ମା ହେୱଂ, କସ୍ସପା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ନତ୍ଥି ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖୋ, କସ୍ସପ, ନତ୍ଥି ଦୁକ୍ଖଂ , ଅତ୍ଥି ଖୋ, କସ୍ସପ, ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱଦେସି। ‘ତେନ ହି ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତୀ’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, କସ୍ସପ, ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାମି ନ ପସ୍ସାମି। ଜାନାମି ଖ୍ୱାହଂ, କସ୍ସପ, ଦୁକ୍ଖଂ; ପସ୍ସାମି ଖ୍ୱାହଂ, କସ୍ସପ, ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱଦେସି। ଆଚିକ୍ଖତୁ ଚ [ଅଯଂ ଚକାରୋ ସୀ। ପୋତ୍ଥକେ ନତ୍ଥି] ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଦୁକ୍ଖଂ। ଦେସେତୁ ଚ [ଅଯଂ ଚକାରୋ ସୀ। ପୋତ୍ଥକେ ନତ୍ଥି] ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି।

‘‘‘ସୋ କରୋତି ସୋ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’ତି [ପଟିସଂୱେଦିଯତୀତି (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଖୋ, କସ୍ସପ, ଆଦିତୋ ସତୋ ‘ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ୱଦଂ ସସ୍ସତଂ ଏତଂ ପରେତି। ‘ଅଞ୍ଞୋ କରୋତି ଅଞ୍ଞୋ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’ତି ଖୋ, କସ୍ସପ, ୱେଦନାଭିତୁନ୍ନସ୍ସ ସତୋ ‘ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ୱଦଂ ଉଚ୍ଛେଦଂ ଏତଂ ପରେତି। ଏତେ ତେ, କସ୍ସପ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ! ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ…ପେ… ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି; ଏୱମେୱଂ ଭଗୱତା ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଲଭେଯ୍ୟାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଲଭେଯ୍ୟଂ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି।

‘‘ଯୋ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଆକଙ୍ଖତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଆକଙ୍ଖତି ଉପସମ୍ପଦଂ, ସୋ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ପରିୱସତି। ଚତୁନ୍ନଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ [ଅଚ୍ଚଯେନ ପରିୱୁଟ୍ଠପରିୱାସଂ (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କ।)] (ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସଂ) ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ [ଭିକ୍ଖୂ ଆକଙ୍ଖମାନା (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କ।)] ପବ୍ବାଜେନ୍ତି ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଭାୱାଯ। ଅପି ଚ ମଯା ପୁଗ୍ଗଲୱେମତ୍ତତା ୱିଦିତା’’ତି।

‘‘ସଚେ , ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଆକଙ୍ଖତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଆକଙ୍ଖତି ଉପସମ୍ପଦଂ, ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ପରିୱସତି। ଚତୁନ୍ନଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ [ଅଚ୍ଚଯେନ ପରିୱୁଟ୍ଠପରିୱାସଂ (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କ।)] (ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସଂ) ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ [ଭିକ୍ଖୂ ଆକଙ୍ଖମାନା (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କ।)] ପବ୍ବାଜେନ୍ତି ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଭାୱାଯ। ଅହଂ ଚତ୍ତାରି ୱସ୍ସାନି ପରିୱସିସ୍ସାମି , ଚତୁନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ [ଅଚ୍ଚଯେନ ପରିୱୁଟ୍ଠପରିୱାସଂ (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କ।)] (ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସଂ) ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୁ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୁ ଭିକ୍ଖୁଭାୱାଯା’’ତି।

ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦଂ। ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା କସ୍ସପୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। ‘‘ଖୀଣା ଜାତି ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ,

ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’’ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା କସ୍ସପୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ତିମ୍ବରୁକସୁତ୍ତଂ

୧୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ତିମ୍ବରୁକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ତିମ୍ବରୁକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ମା ହେୱଂ, ତିମ୍ବରୁକା’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ପରଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ମା ହେୱଂ, ତିମ୍ବରୁକା’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ମା ହେୱଂ, ତିମ୍ବରୁକା’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ମା ହେୱଂ, ତିମ୍ବରୁକା’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ । ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ନତ୍ଥି ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି? ‘ନ ଖୋ, ତିମ୍ବରୁକ, ନତ୍ଥି ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ; ଅତ୍ଥି ଖୋ, ତିମ୍ବରୁକ, ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି। ‘ତେନ ହି ଭୱଂ ଗୋତମୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାତି, ନ ପସ୍ସତୀ’ତି? ‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ତିମ୍ବରୁକ, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାମି, ନ ପସ୍ସାମି। ଜାନାମି ଖ୍ୱାହଂ, ତିମ୍ବରୁକ, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ; ପସ୍ସାମି ଖ୍ୱାହଂ, ତିମ୍ବରୁକ, ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’’ନ୍ତି।

‘‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ମା ହେୱଂ, ତିମ୍ବରୁକା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ପରଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ମା ହେୱଂ, ତିମ୍ବରୁକା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ମା ହେୱଂ, ତିମ୍ବରୁକା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ମା ହେୱଂ, ତିମ୍ବରୁକା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ନତ୍ଥି ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖୋ, ତିମ୍ବରୁକ, ନତ୍ଥି ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ; ଅତ୍ଥି ଖୋ, ତିମ୍ବରୁକ, ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱଦେସି। ‘ତେନ ହି ଭୱଂ ଗୋତମୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାତି, ନ ପସ୍ସତୀ’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ତିମ୍ବରୁକ, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାମି, ନ ପସ୍ସାମି। ଜାନାମି ଖ୍ୱାହଂ, ତିମ୍ବରୁକ, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ; ପସ୍ସାମି ଖ୍ୱାହଂ, ତିମ୍ବରୁକ, ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱଦେସି। ଆଚିକ୍ଖତୁ ଚ ମେ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ଦେସେତୁ ଚ ମେ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି।

‘‘‘ସା ୱେଦନା, ସୋ ୱେଦଯତୀ’ତି ଖୋ, ତିମ୍ବରୁକ, ଆଦିତୋ ସତୋ ‘ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଏୱମ୍ପାହଂ ନ ୱଦାମି। ‘ଅଞ୍ଞା ୱେଦନା, ଅଞ୍ଞୋ ୱେଦଯତୀ’ତି ଖୋ, ତିମ୍ବରୁକ, ୱେଦନାଭିତୁନ୍ନସ୍ସ ସତୋ ‘ପରଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଏୱମ୍ପାହଂ ନ ୱଦାମି। ଏତେ ତେ, ତିମ୍ବରୁକ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ତିମ୍ବରୁକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଏସାହଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବାଲପଣ୍ଡିତସୁତ୍ତଂ

୧୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲସ୍ସ ତଣ୍ହାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ ଏୱମଯଂ କାଯୋ ସମୁଦାଗତୋ। ଇତି ଅଯଞ୍ଚେୱ କାଯୋ ବହିଦ୍ଧା ଚ ନାମରୂପଂ, ଇତ୍ଥେତଂ ଦ୍ୱଯଂ , ଦ୍ୱଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଫସ୍ସୋ ସଳେୱାଯତନାନି [ସଳାଯତନାନି (କ।)], ଯେହି ଫୁଟ୍ଠୋ ବାଲୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦଯତି ଏତେସଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରେନ’’।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ତଣ୍ହାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ ଏୱମଯଂ କାଯୋ ସମୁଦାଗତୋ। ଇତି ଅଯଞ୍ଚେୱ କାଯୋ ବହିଦ୍ଧା ଚ ନାମରୂପଂ, ଇତ୍ଥେତଂ ଦ୍ୱଯଂ, ଦ୍ୱଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଫସ୍ସୋ ସଳେୱାଯତନାନି, ଯେହି ଫୁଟ୍ଠୋ ପଣ୍ଡିତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦଯତି ଏତେସଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରେନ’’।

‘‘ତତ୍ର , ଭିକ୍ଖୱେ, କୋ ୱିସେସୋ କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ [ଅଧିପ୍ପାଯୋ (ସୀ। ପୀ। କ।), ଅଧିପ୍ପାଯସୋ (ସ୍ୟା। କଂ।) ଅଧି + ପ + ଯସୁ + ଣ + ସୀ = ଅଧିପ୍ପଯାସୋ] କିଂ ନାନାକରଣଂ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ବାଲେନା’’ତି? ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା, ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା, ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ, ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଯାଯ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିଜ୍ଜାଯ ନିଵୁତସ୍ସ ବାଲସ୍ସ ଯାଯ ଚ ତଣ୍ହାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ କାଯୋ ସମୁଦାଗତୋ, ସା ଚେଵ ଅଵିଜ୍ଜା ବାଲସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନା ସା ଚ ତଣ୍ହା ଅପରିକ୍ଖୀଣା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବାଲୋ ଅଚରି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ତସ୍ମା ବାଲୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା କାଯୂପଗୋ ହୋତି, ସୋ କାଯୂପଗୋ ସମାନୋ ନ ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିଯା ଜରାମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେଵେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି। ନ ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମି।

‘‘ଯାଯ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିଜ୍ଜାଯ ନିଵୁତସ୍ସ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ଯାଯ ଚ ତଣ୍ହାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ କାଯୋ ସମୁଦାଗତୋ, ସା ଚେଵ ଅଵିଜ୍ଜା ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ପହୀନା, ସା ଚ ତଣ୍ହା ପରିକ୍ଖୀଣା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଚରି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ତସ୍ମା ପଣ୍ଡିତୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ନ କାଯୂପଗୋ ହୋତି। ସୋ ଅକାଯୂପଗୋ ସମାନୋ ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିଯା ଜରାମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେଵେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି। ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମି। ଅଯଂ ଖୋ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିସେସୋ , ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ, ଇଦଂ ନାନାକରଣଂ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ବାଲେନ ଯଦିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଵାସୋ’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ପଚ୍ଚଯସୁତ୍ତଂ

୨୦। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଞ୍ଚ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନେ ଚ ଧମ୍ମେ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ, ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ? ଜାତିପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜରାମରଣଂ। ଉପ୍ପାଦା ଵା ତଥାଗତାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦା ଵା ତଥାଗତାନଂ, ଠିତାଵ ସା ଧାତୁ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତା ଧମ୍ମନିଯାମତା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତା। ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି। ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ଵା ଅଭିସମେତ୍ଵା ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞାପେତି ପଟ୍ଠପେତି ଵିଵରତି ଵିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି। ‘ପସ୍ସଥା’ତି ଚାହ – ‘ଜାତିପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜରାମରଣଂ’’’।

‘‘ଭଵପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାତି…ପେ… ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵୋ… ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନଂ… ଵେଦନାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଣ୍ହା… ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦନା… ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଫସ୍ସୋ… ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଳାଯତନଂ… ଵିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ନାମରୂପଂ… ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ… ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା ଉପ୍ପାଦା ଵା ତଥାଗତାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦା ଵା ତଥାଗତାନଂ, ଠିତାଵ ସା ଧାତୁ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତା ଧମ୍ମନିଯାମତା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତା। ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି । ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ଵା ଅଭିସମେତ୍ଵା ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞାପେତି ପଟ୍ଠପେତି ଵିଵରତି ଵିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି। ‘ପସ୍ସଥା’ତି ଚାହ ‘ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା’। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯା ତତ୍ର ତଥତା ଅଵିତଥତା ଅନଞ୍ଞଥତା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତା – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ।

‘‘କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା? ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖଯଧମ୍ମଂ ଵଯଧମ୍ମଂ ଵିରାଗଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମଂ। ଜାତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଖଯଧମ୍ମା ଵଯଧମ୍ମା ଵିରାଗଧମ୍ମା ନିରୋଧଧମ୍ମା। ଭଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ ଖଯଧମ୍ମୋ ଵଯଧମ୍ମୋ ଵିରାଗଧମ୍ମୋ ନିରୋଧଧମ୍ମୋ। ଉପାଦାନଂ ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ତଣ୍ହା, ଭିକ୍ଖଵେ… ଵେଦନା, ଭିକ୍ଖଵେ… ଫସ୍ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ… ସଳାଯତନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ… ନାମରୂପଂ, ଭିକ୍ଖଵେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ , ଭିକ୍ଖଵେ… ସଙ୍ଖାରା, ଭିକ୍ଖଵେ… ଅଵିଜ୍ଜା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଖଯଧମ୍ମା ଵଯଧମ୍ମା ଵିରାଗଧମ୍ମା ନିରୋଧଧମ୍ମା। ଇମେ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକସ୍ସ ‘ଅଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ, ଇମେ ଚ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା’ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି, ସୋ ଵତ ପୁବ୍ବନ୍ତଂ ଵା ପଟିଧାଵିସ୍ସତି – ‘ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ [ନୁ ଖ୍ଵାହଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ, ନନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ, କିଂ ହୁତ୍ଵା କିଂ ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି; ଅପରନ୍ତଂ ଵା ଉପଧାଵିସ୍ସତି [ଅପଧାଵିସ୍ସତି (କ।)] – ‘ଭଵିସ୍ସାମି ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ନନୁ ଖୋ ଭଵିସ୍ସାମି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ , କିଂ ନୁ ଖୋ ଭଵିସ୍ସାମି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ଭଵିସ୍ସାମି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, କିଂ ହୁତ୍ଵା କିଂ ଭଵିସ୍ସାମି ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି; ଏତରହି ଵା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କଥଂକଥୀ ଭଵିସ୍ସତି – ‘ଅହଂ ନୁ ଖୋସ୍ମି, ନୋ ନୁ ଖୋସ୍ମି, କିଂ ନୁ ଖୋସ୍ମି, କଥଂ ନୁ

ଖୋସ୍ମି, ଅଯଂ ନୁ ଖୋ ସତ୍ତୋ କୁତୋ ଆଗତୋ, ସୋ କୁହିଂ ଗମିସ୍ସତୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥାହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଇମେ ଚ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠା’’ତି। ଦସମଂ।

ଆହାରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଆହାରଂ ଫଗ୍ଗୁନୋ ଚେୱ, ଦ୍ୱେ ଚ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା;

କଚ୍ଚାନଗୋତ୍ତୋ ଧମ୍ମକଥିକଂ, ଅଚେଲଂ ତିମ୍ବରୁକେନ ଚ;

ବାଲପଣ୍ଡିତତୋ ଚେୱ, ଦସମୋ ପଚ୍ଚଯେନ ଚାତି।

୩। ଦସବଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦସବଲସୁତ୍ତଂ

୨୧। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦସବଲସମନ୍ନାଗତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଚତୂହି ଚ ୱେସାରଜ୍ଜେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି – ଇତି ରୂପଂ ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ୱେଦନା ଇତି ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯୋ ଇତି ୱେଦନାଯ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ସଞ୍ଞା ଇତି ସଞ୍ଞାଯ ସମୁଦଯୋ ଇତି ସଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ସଙ୍ଖାରା ଇତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୁଦଯୋ ଇତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯଦସବଲସୁତ୍ତଂ

୨୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦସବଲସମନ୍ନାଗତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଚତୂହି ଚ ୱେସାରଜ୍ଜେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି – ‘ଇତି ରୂପଂ ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ୱେଦନା ଇତି ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯୋ ଇତି ୱେଦନାଯ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ସଞ୍ଞା ଇତି ସଞ୍ଞାଯ ସମୁଦଯୋ ଇତି ସଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ସଙ୍ଖାରା ଇତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୁଦଯୋ ଇତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି’’’।

‘‘ଏୱଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଉତ୍ତାନୋ ୱିୱଟୋ ପକାସିତୋ ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋ। ଏୱଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମେ ଉତ୍ତାନେ ୱିୱଟେ ପକାସିତେ ଛିନ୍ନପିଲୋତିକେ ଅଲମେୱ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ ୱୀରିଯଂ ଆରଭିତୁଂ – ‘କାମଂ ତଚୋ ଚ ନ୍ହାରୁ [ନହାରୁ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଚ ଅଟ୍ଠି ଚ ଅୱସିସ୍ସତୁ, ସରୀରେ ଉପସୁସ୍ସତୁ [ଅୱସୁସ୍ସତୁ ମ। ନି। ୨।୧୮୪] ମଂସଲୋହିତଂ। ଯଂ ତଂ ପୁରିସଥାମେନ ପୁରିସୱୀରିଯେନ ପୁରିସପରକ୍କମେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ତଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ୱୀରିଯସ୍ସ ସଣ୍ଠାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସୀତୋ ୱିହରତି ୱୋକିଣ୍ଣୋ ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି, ମହନ୍ତଞ୍ଚ ସଦତ୍ଥଂ ପରିହାପେତି। ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖଂ ୱିହରତି ପୱିୱିତ୍ତୋ ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି, ମହନ୍ତଞ୍ଚ ସଦତ୍ଥଂ ପରିପୂରେତି। ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହୀନେନ ଅଗ୍ଗସ୍ସ ପତ୍ତି ହୋତି। ଅଗ୍ଗେନ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଗ୍ଗସ୍ସ ପତ୍ତି ହୋତି। ମଣ୍ଡପେଯ୍ୟମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ସତ୍ଥା ସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯଂ

ଆରଭଥ ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିୟା, ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ, ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ। 'ଏୱଂ ନୋ ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ପବଜ୍ଜା ଅୱଞ୍ଝା ଭୱିସ୍ସତି ସଫଲା ସୌଦ୍ରୟା। ଯେସଞ୍ଚ [ଯେସଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ଯେସଂ ହି (ପୀ। କା।)] ମୟଂ ପରିଭୁଞ୍ଜାମ ଚୀୱର-ପିଣ୍ଡପାତସେନାସନ-ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ ତେସଂ ତେ କାରା ଅମ୍ହେସୁ ମହପ୍ଫଲା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ମହାନିସଂସା'ତି – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତତ୍ଥଂ ୱା ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଅଲମେୱ ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେତୁଂ; ପରତ୍ଥଂ ୱା ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଅଲମେୱ ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେତୁଂ; ଉଭୟତ୍ଥଂ ୱା ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଅଲମେୱ ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେତୁ''ନ୍ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଉପନିସସୁତ୍ତଂ

୨୩। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଜାନତୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅଜାନତୋ ନୋ ଅପସ୍ସତୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ କିଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତି ? ଇତି ରୂପଂ ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ୱେଦନା…ପେ… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତି''।

''ୟମ୍ପିସ୍ସ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୟସ୍ମିଂ ଖୟେଞ୍ଞାଣଂ, ତମ୍ପି ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୟେଞାଣସ୍ସ ଉପନିସା? 'ୱିମୁତ୍ତୀ'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ୱିମୁତ୍ତିମ୍ପାହଂ [ୱିମୁତ୍ତିମ୍ପହଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିମୁତ୍ତିୟା ଉପନିସା? 'ୱିରାଗୋ'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ୱିରାଗମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିରାଗସ୍ସ ଉପନିସା? 'ନିବ୍ବିଦା'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ନିବ୍ବିଦମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବିଦାୟ ଉପନିସା? 'ୟଥାଭୂତଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନ'ନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ୟଥାଭୂତଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟଥାଭୂତଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନସ୍ସ ଉପନିସା? 'ସମାଧୀ'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ସମାଧିମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ।

''କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧିସ୍ସ ଉପନିସା? 'ସୁଖ'ନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ସୁଖମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖସ୍ସ ଉପନିସା? 'ପସ୍ସଦ୍ଧୀ'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ପସ୍ସଦ୍ଧିମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ଉପନିସା? 'ପୀତୀ'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ପୀତିମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୀତିୟା ଉପନିସା? 'ପାମୋଜ୍ଜ'ନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ପାମୋଜ୍ଜମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାମୋଜ୍ଜସ୍ସ ଉପନିସା? 'ସଦ୍ଧା'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ସଦ୍ଧମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ।

''କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧାୟ ଉପନିସା? 'ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ଦୁକ୍ଖମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଉପନିସା? 'ଜାତୀ'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ଜାତିମ୍ପାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତିୟା ଉପନିସା? 'ଭୱୋ'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ଭୱମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି , ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱସ୍ସ ଉପନିସା? 'ଉପାଦାନ'ନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ଉପାଦାନମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନସ୍ସ ଉପନିସା? 'ତଣ୍ହା'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ତଣ୍ହମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସଂ।

''କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଣ୍ହାୟ ଉପନିସା? 'ୱେଦନା'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ…ପେ… 'ଫସ୍ସୋ'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ… 'ସଳାୟତନ'ନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ… 'ନାମରୂପ'ନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ… 'ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ… 'ସଙ୍ଖାରା'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ସଙ୍ଖାରେପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୌପନିସେ ୱଦାମି, ନୋ ଅନୁପନିସେ। କା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ଉପନିସା? 'ଅୱିଜ୍ଜା'ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ।

''ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜୂପନିସା ସଙ୍ଖାରା, ସଙ୍ଖାରୂପନିସଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣୂପନିସଂ ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପୂପନିସଂ ସଳାୟତନଂ, ସଳାୟତନୂପନିସୋ ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସୂପନିସା ୱେଦନା, ୱେଦନୂପନିସା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହୂପନିସଂ ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନୂପନିସୋ ଭୱୋ, ଭୱୂପନିସା ଜାତି, ଜାତୂପନିସଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁକ୍ଖୂପନିସା ସଦ୍ଧା, ସଦ୍ଧୂପନିସଂ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ପାମୋଜ୍ଜୂପନିସା ପୀତି, ପୀତୂପନିସା ପସ୍ସଦ୍ଧି, ପସ୍ସଦ୍ଧୂପନିସଂ ସୁଖଂ, ସୁଖୂପନିସୋ ସମାଧି, ସମାଧୂପନିସଂ ୟଥାଭୂତଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନଂ, ୟଥାଭୂତଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନୂପନିସା ନିବ୍ବିଦା, ନିବ୍ବିଦୂପନିସୋ ୱିରାଗୋ, ୱିରାଗୂପନିସା ୱିମୁତ୍ତି, ୱିମୁତ୍ତୂପନିସଂ ଖୟେଞାଣଂ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପରିପବ୍ବତେ ଥୁଲ୍ଲଫୁସିତକେ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ତଂ ଉଦକଂ ଯଥାନିନ୍ନଂ ପୱତ୍ତମାନଂ ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖା ପରିପୂରେତି। ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖାପରିପୂରା କୁସୋବ୍ଭେ [କୁସୁବ୍ଭେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), କୁସୁବ୍ଭେ (ପୀ।) ଶ୍ୱାଦି ୧୨୯ ସୁତ୍ତଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ] ପରିପୂରେନ୍ତି। କୁସୋବ୍ଭା ପରିପୂରା ମହାସୋବ୍ଭେ ପରିପୂରେନ୍ତି। ମହାସୋବ୍ଭା ପରିପୂରା କୁନ୍ନଦିଯୋ ପରିପୂରେନ୍ତି। କୁନ୍ନଦିଯୋ ପରିପୂରା ମହାନଦିଯୋ ପରିପୂରେନ୍ତି। ମହାନଦିଯୋ ପରିପୂରା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପରିପୂରେନ୍ତି।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜୂପନିସା ସଙ୍ଖାରା, ସଙ୍ଖାରୂପନିସଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣୂପନିସଂ ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପୂପନିସଂ ସଳାଯତନଂ, ସଳାଯତନୂପନିସୋ ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସୂପନିସା ୱେଦନା, ୱେଦନୂପନିସା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହୂପନିସଂ ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନୂପନିସୋ ଭୱୋ, ଭୱୂପନିସା ଜାତି, ଜାତୂପନିସଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁକ୍ଖୂପନିସା ସଦ୍ଧା, ସଦ୍ଧୂପନିସଂ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ପାମୋଜ୍ଜୂପନିସା ପୀତି, ପୀତୂପନିସା ପସ୍ସଦ୍ଧି, ପସ୍ସଦ୍ଧୂପନିସଂ ସୁଖଂ, ସୁଖୂପନିସୋ ସମାଧି, ସମାଧୂପନିସଂ ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନଂ, ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନୂପନିସା ନିବ୍ବିଦା, ନିବ୍ବିଦୂପନିସୋ ୱିରାଗୋ, ୱିରାଗୂପନିସା ୱିମୁତ୍ତି, ୱିମୁତ୍ତୂପନିସଂ ଖଯେଞାଣ’’ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯସୁତ୍ତଂ

୨୪। ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ ତାୱ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନାହଂ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଇଧ, ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସମଣୋ ଗୋତମୋ କିଂୱାଦୀ କିମକ୍ଖାଯୀ? କଥଂ ବ୍ଯାକରମାନା ଚ ମଯଂ ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚେୱ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅସ୍ସାମ, ନ ଚ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେଯ୍ୟାମ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ୟାମ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ [ୱାଦାନୁୱାଦୋ (କ।) ଦୀ। ନି। ୧।୩୮୧] ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି?

‘‘ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଇତି ୱଦଂ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ଅସ୍ସ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ୟ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ।

‘‘ତତ୍ରାୱୁସୋ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା। ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା। ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା। ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା।

‘‘ତତ୍ରାୱୁସୋ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ତେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଇମଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା

ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯାୱତକୋ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ତେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି କଥାସଲ୍ଲାପୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆନନ୍ଦ, ଯଥା ତଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱୁତ୍ତଂ ମୟା। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଇତି ୱଦଂ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ମେ ଅସ୍ସ, ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ।

''ତତ୍ରାନନ୍ଦ , ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସୟଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା।

''ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସୟଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

''ଏକମିଦାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ସମୟଂ ଇଧେୱ ରାଜଗହେ ୱିହରାମି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖ୍ୱାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସିଂ। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏତଦହୋସି – 'ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ ତାୱ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତୁଂ। ୟଂନୂନାହଂ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟ'''ନ୍ତି।

''ଅଥ ଖ୍ୱାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂ। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ମଂ, ଆନନ୍ଦ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏତଦୱୋଚୁଂ –

'ସନ୍ତାୱୁସୋ ଗୋତମ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସୟଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନାୱୁସୋ ଗୋତମ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତାୱୁସୋ ଗୋତମ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନାୱୁସୋ ଗୋତମ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଇଧ ନୋ ଆୟସ୍ମା ଗୋତମୋ କିଂୱାଦୀ କିମକ୍ଖାୟୀ? କଥଂ ବ୍ୟାକରମାନା ଚ ମୟଂ ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚେୱ ଆୟସ୍ମତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଅସ୍ସାମ, ନ ଚ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟାମ , ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାମ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା'''ତି?

''ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେ ପରିବ୍ବାଜକେ ଏତଦୱୋଚଂ – 'ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱୁତ୍ତଂ ମୟା। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଇତି ୱଦଂ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ମେ ଅସ୍ସ, ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା'''ତି।

''ତତ୍ରାୱୁସୋ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସୟଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା।

''ତତ୍ରାୱୁସୋ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସୟଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି। ''ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ ଭନ୍ତେ ! ଯତ୍ର ହି ନାମ ଏକେନ ପଦେନ ସବ୍ବୋ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି। ସିୟା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏସେୱତ୍ଥୋ ୱିତ୍ଥାରେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଚେୱ ଅସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସୋ ଚା''ତି?

''ତେନ ହାନନ୍ଦ, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିଭାତୂ''ତି। ''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'ଜରାମରଣଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କିଂନିଦାନଂ କିଂସମୁଦୟଂ କିଂଜାତିକଂ କିଂପଭୱ'ନ୍ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – 'ଜରାମରଣଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଜାତିନିଦାନଂ ଜାତିସମୁଦୟଂ ଜାତିଜାତିକଂ

ଜାତିପଭଓ’ନ୍ତି। ଏଓଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ।

‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଜାତି ପନାଓୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦଯା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଓା’ତି? ଏଓଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – ‘ଜାତି ଖୋ, ଆଓୁସୋ, ଭଓନିଦାନା ଭଓସମୁଦଯା ଭଓଜାତିକା ଭଓପ୍ପଭଓା’ତି। ଏଓଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ।

‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଭଓୋ ପନାଓୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦଯୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଓୋ’ତି? ଏଓଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – ‘ଭଓୋ ଖୋ, ଆଓୁସୋ, ଉପାଦାନନିଦାନୋ ଉପାଦାନସମୁଦଯୋ ଉପାଦାନଜାତିକୋ ଉପାଦାନପ୍ପଭଓୋ’ତି। ଏଓଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ।

‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ଉପାଦାନଂ ପନାଓୁସୋ…ପେ… ତଣ୍ହା ପନାଓୁସୋ…ପେ… ଓେଦନା ପନାଓୁସୋ…ପେ… ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଫସ୍ସୋ ପନାଓୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦଯୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଓୋ’ତି? ଏଓଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – ‘ଫସ୍ସୋ ଖୋ, ଆଓୁସୋ, ସଳାଯତନନିଦାନୋ ସଳାଯତନସମୁଦଯୋ ସଳାଯତନଜାତିକୋ ସଳାଯତନପ୍ପଭଓୋ’ତି। ‘ଛନ୍ନଂତ୍ଓେଓ, ଆଓୁସୋ, ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ଅସେସଓିରାଗନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ଓେଦନାନିରୋଧୋ; ଓେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋ; ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭଓନିରୋଧୋ; ଭଓନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେଓଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏଓମେତସ୍ସ କେଓଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’ତି। ଏଓଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଓଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଭୂମିଜସୁତ୍ତଂ

୨୫। ସାଓତ୍ଥିଯଂ ଓିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭୂମିଜୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ଓୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ଓୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭୂମିଜୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦଓୋଚ –

‘‘ସନ୍ତାଓୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମଓାଦା ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନାଓୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମଓାଦା ପରଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତାଓୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମଓାଦା ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନାଓୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମଓାଦା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଇଧ ନୋ, ଆଓୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭଗଓା କିଂଓାଦୀ କିମକ୍ଖାଯୀ , କଥଂ ବ୍ୟାକରମାନା ଚ ମଯଂ ଓୁତ୍ତଓାଦିନୋ ଚେଓ ଭଗଓତୋ ଅସ୍ସାମ, ନ ଚ ଭଗଓନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟାମ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାମ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ଓାଦାନୁପାତୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି?

‘‘ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ, ଆଓୁସୋ, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ଓୁତ୍ତଂ ଭଗଓତା। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଇତି ଓଦଂ ଓୁତ୍ତଓାଦୀ ଚେଓ ଭଗଓତୋ ଅସ୍ସ, ନ ଚ ଭଗଓନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ଓାଦାନୁପାତୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ।

‘‘ତତ୍ରାଓୁସୋ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମଓାଦା ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମଓାଦା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା।

‘‘ତତ୍ରାଓୁସୋ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମଓାଦା ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ଓତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂଓେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ଓିଜ୍ଜତି। ଯେପି ତେ…ପେ। … ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମଓାଦା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ଓତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂଓେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ଓିଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତା ଭୂମିଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ଇମଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗଓା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଓନ୍ତଂ ଅଭିଓାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯାଓତକୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତା ଭୂମିଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି କଥାସଲ୍ଲାପୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗଓତୋ ଆରୋଚେସି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆନନ୍ଦ, ଯଥା ତଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ୱୁତ୍ତଂ ମଯା। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଇତି ୱଦଂ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ମେ ଅସ୍ସ, ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ।

‘‘ତତ୍ରାନନ୍ଦ , ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା।

‘‘ତତ୍ରାନନ୍ଦ , ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କମ୍ମୱାଦା ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାକମ୍ମୱାଦା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘କାଯେ ୱା ହାନନ୍ଦ, ସତି କାଯସଞ୍ଚେତନାହେତୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ୱାଚାଯ ୱା ହାନନ୍ଦ, ସତି ୱଚୀସଞ୍ଚେତନାହେତୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ମନେ ୱା ହାନନ୍ଦ, ସତି ମନୋସଞ୍ଚେତନାହେତୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ଚ।

‘‘ସାମଂ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ [ଯଂପଚ୍ଚଯାଯ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଯଂପଚ୍ଚଯା ଯଂ (କ।)] ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ପରେ ୱା ତଂ [ପରେ ୱାସ୍ସ ତଂ (ସୀ। ପୀ।), ପରେ ୱାଯତଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)], ଆନନ୍ଦ, କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ସମ୍ପଜାନୋ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ଅସମ୍ପଜାନୋ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ।

‘‘ସାମଂ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ପରେ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ସମ୍ପଜାନୋ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ…ପେ… ଅସମ୍ପଜାନୋ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ।

‘‘ସାମଂ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ପରେ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ସମ୍ପଜାନୋ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ…ପେ… ଅସମ୍ପଜାନୋ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ।

‘‘ଇମେସୁ , ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମେସୁ ଅୱିଜ୍ଜା ଅନୁପତିତା। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ, ଆନନ୍ଦ, ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସୋ କାଯୋ ନ ହୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ସା ୱାଚା ନ ହୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ସୋ ମନୋ ନ ହୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ଖେତ୍ତଂ ତଂ ନ ହୋତି…ପେ… ୱତ୍ଥୁ ତଂ ନ ହୋତି…ପେ… ଆଯତନଂ ତଂ ନ ହୋତି…ପେ… ଅଧିକରଣଂ ତଂ ନ ହୋତି ଯଂପଚ୍ଚଯାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଉପୱାଣସୁତ୍ତଂ

୨୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉପୱାଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉପୱାଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଯଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ସନ୍ତି ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଯଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଇଧ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା କିଂୱାଦୀ କିମକ୍ଖାଯୀ କଥଂ ବ୍ୟାକରମାନା ଚ ମଯଂ ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ଅସ୍ସାମ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟାମ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାମ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି?

''ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ, ଉପୱାଣ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱୁତ୍ତଂ ମୟା। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଇତି ୱଦଂ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ମେ ଅସ୍ସ, ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ।

''ତତ୍ର, ଉପୱାଣ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସୟଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା।

''ତତ୍ର , ଉପୱାଣ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସୟଂକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞ ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ…ପେ… ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସା ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଚ୍ଚୟସୁତ୍ତଂ

୨୭। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତି।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣଂ? ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାୟେ ଜରା ଜୀରଣତା ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ ପାଲିଚ୍ଚଂ ୱଲିତ୍ତଚତା ଆୟୁନୋ ସଂହାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପରିପାକୋ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଜରା। ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହା ତମ୍ହା ସତ୍ତନିକାୟା ଚୁତି ଚୱନତା ଭେଦୋ ଅନ୍ତରଧାନଂ ମଚ୍ଚୁ ମରଣଂ କାଲକିରିୟା ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ; ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମରଣଂ। ଇତି ଅୟଞ୍ଚ ଜରା ଇଦଞ୍ଚ ମରଣଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣଂ। ଜାତିସମୁଦୟା ଜରାମରଣସମୁଦୟୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ। ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାୱାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ସମ୍ମାୱାୟାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତି…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱୋ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନଂ… କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଣ୍ହା… କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଫସ୍ସୋ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଳାୟତନଂ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନାମରୂପଂ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ…?

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା? ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା – କାୟସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା। ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦୟା ସଙ୍ଖାରସମୁଦୟୋ; ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ। ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

''ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟସମୁଦୟଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ପସ୍ସତି ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ସେକ୍ଖେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ସେକ୍ଖାୟ ୱିଜ୍ଜାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ଧମ୍ମସୋତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଅରିୟୋ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ ଇତିପି, ଅମତଦ୍ୱାରଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି ଇତିପୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୨୮। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତତ୍ର ଖୋ…ପେ… ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜରାମରଣଂ ପଜାନାତି, ଜରାମରଣସମୁଦୟଂ ପଜାନାତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି, ଜାତିଂ ପଜାନାତି…ପେ… ଭୱଂ ପଜାନାତି… ଉପାଦାନଂ ପଜାନାତି… ତଣ୍ହଂ ପଜାନାତି… ୱେଦନଂ ପଜାନାତି… ଫସ୍ସଂ ପଜାନାତି… ସଳାୟତନଂ ପଜାନାତି… ନାମରୂପଂ ପଜାନାତି… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଜାନାତି… ସଙ୍ଖାରେ ପଜାନାତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦୟଂ ପଜାନାତି , ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣଂ? ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାୟେ ଜରା ଜୀରଣତା ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ ପାଲିଚ୍ଚଂ ୱଲିତ୍ତଚତା ଆୟୁନୋ

ସଂହାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପରିପାକୋ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଜରା। ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହା ତମ୍ହା ସତ୍ତନିକାୟା ଚୁତି ଚୱନତା ଭେଦୋ ଅନ୍ତରଧାନଂ ମଚ୍ଚୁ ମରଣଂ କାଲକିରିୟା ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ; ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମରଣଂ। ଇତି ଅୟଂ ଚ ଜରା ଇଦଞ୍ଚ ମରଣଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣଂ। ଜାତିସମୁଦୟା ଜରାମରଣସମୁଦୟୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ। ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତି…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱୋ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନଂ… ୱେଦନା… ଫସ୍ସୋ… ସଳାୟତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ…।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା? ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା – କାୟସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା। ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦୟା ସଙ୍ଖାରସମୁଦୟୋ; ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ। ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

''ୟତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ଜରାମରଣଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ଜରାମରଣସମୁଦୟଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ଜାତିଂ ପଜାନାତି…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାୟତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ … ସଙ୍ଖାରେ… ସଙ୍ଖାରସମୁଦୟଂ… ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ… ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ପସ୍ସତି ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ସେକ୍ଖେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ସେକ୍ଖାୟ ୱିଜ୍ଜାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ଧମ୍ମସୋତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଅରିୟୋ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ ଇତିପି, ଅମତଦ୍ୱାରଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି ଇତିପୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୨୯। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତତ୍ର ଖୋ…ପେ… ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ନ ପରିଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦୟଂ ନ ପରିଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ନ ପରିଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନ ପରିଜାନନ୍ତି, ଜାତିଂ ନ ପରିଜାନନ୍ତି…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାୟତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ସଙ୍ଖାରସମୁଦୟଂ… ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ… ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନ ପରିଜାନନ୍ତି। ନ ମେତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା। ନ ଚ ପନେତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି''।

''ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ପରିଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦୟଂ ପରିଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ପରିଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପରିଜାନନ୍ତି, ଜାତିଂ ପରିଜାନନ୍ତି…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାୟତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେ ପରିଜାନନ୍ତି , ସଙ୍ଖାରସମୁଦୟଂ ପରିଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ପରିଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପରିଜାନନ୍ତି। ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା। ତେ ଚ ପନାୟସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିୟସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୩୦। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତତ୍ର ଖୋ…ପେ… ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦୟଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି ତେ ୱତ ଜରାମରଣଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଠସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଜାତିଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାୟତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦୟଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି ତେ ୱତ ସଙ୍ଖାରେ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଠସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି''।

''ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦୟଂ ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି,

ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି ତେ ୱତ ଜରାମରଣଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଠସ୍ସନ୍ତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଜାତିଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ଭୱଂ… ଉପାଦାନଂ… ତଣ୍ହଂ… ୱେଦନଂ… ଫସ୍ସଂ… ସଳାଯତନଂ… ନାମରୂପଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି। ତେ ୱତ ସଙ୍ଖାରେ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଠସ୍ସନ୍ତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଦସବଲୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ଦସବଲା ଉପନିସା ଚ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯଭୂମିଜୋ;

ଉପୱାଣୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଦ୍ୱେ ଚ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତି।

୪। କଳାରଖତ୍ତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭୂତସୁତ୍ତଂ

୩୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ୱୁତ୍ତମିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପାରାଯନେ [ପାରାଯଣେ (ସୀ।)] ଅଜିତପଞ୍ହେ –

‘‘ଯେ ଚ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାସେ, ଯେ ଚ ସେକ୍ଖା ପୁଥୂ ଇଧ;

ତେସଂ ମେ ନିପକୋ ଇରିଯଂ, ପୁଟ୍ଠୋ ପବ୍ରୂହି ମାରିସା’’ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ କଥଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସି…ପେ… ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ୱୁତ୍ତମିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପାରାଯନେ ଅଜିତପଞ୍ହେ –

‘‘ଯେ ଚ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାସେ, ଯେ ଚ ସେକ୍ଖା ପୁଥୂ ଇଧ;

ତେସଂ ମେ ନିପକୋ ଇରିଯଂ, ପୁଟ୍ଠୋ ପବ୍ରୂହି ମାରିସା’’ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ କଥଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି? ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

‘‘ଭୂତମିଦନ୍ତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ଭୂତମିଦନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଭୂତମିଦନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଭୂତସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଆହାରସମ୍ଭୱସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ତଦାହାରନିରୋଧା ଯଂ ଭୂତଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ତଦାହାରନିରୋଧା ଯଂ ଭୂତଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ନିରୋଧଧମ୍ମସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସେକ୍ଖୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମୋ ହୋତି? ଭୂତମିଦନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଭୂତମିଦନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଭୂତସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଆହାରସମ୍ଭୱସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ତଦାହାରନିରୋଧା ଯଂ ଭୂତଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ତଦାହାରନିରୋଧା ଯଂ ଭୂତଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ନିରୋଧଧମ୍ମସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା

ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମୋ ହୋତି। ଇତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ପାରାଯନେ ଅଜିତପଞ୍ହେ –

''ଯେ ଚ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାସେ, ଯେ ଚ ସେକ୍ଖା ପୁଥୂ ଇଧ;

ତେସଂ ମେ ନିପକୋ ଇରିଯଂ, ପୁଟ୍ଠୋ ପବ୍ରୂହି ମାରିସା''ତି।

''ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ''ତି।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭୂତମିଦନ୍ତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଭୂତମିଦନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଭୂତସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଆହାରସମ୍ଭୱସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ତଦାହାରନିରୋଧା ଯଂ ଭୂତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ତଦାହାରନିରୋଧା ଯଂ ଭୂତଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ନିରୋଧଧମ୍ମସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସେକ୍ଖୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମୋ ହୋତି? ଭୂତମିଦନ୍ତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଭୂତମିଦନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଭୂତସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଆହାରସମ୍ଭୱସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ତଦାହାରନିରୋଧା ଯଂ ଭୂତଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ତଦାହାରନିରୋଧା ଯଂ ଭୂତଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞା ଦିସ୍ୱା ନିରୋଧଧମ୍ମସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମୋ ହୋତି। ଇତି ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ପାରାଯନେ ଅଜିତପଞ୍ହେ –

''ଯେ ଚ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାସେ, ଯେ ଚ ସେକ୍ଖା ପୁଥୂ ଇଧ;

ତେସଂ ମେ ନିପକୋ ଇରିଯଂ, ପୁଟ୍ଠୋ ପବ୍ରୂହି ମାରିସା''ତି।

''ଇମସ୍ସ ଖୋ ସାରିପୁତ୍ତ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି। ପଠମଂ।

୨। କଳାରସୁତ୍ତଂ

୩୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ କଳାରଖତ୍ତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ କଳାରଖତ୍ତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ମୋଳିଯଫଗ୍ଗୁନୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତୋତି। ନ ହି ନୂନ ସୋ ଆଯସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଅସ୍ସାସମଲତ୍ଥାତି। ତେନ ହାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଅସ୍ସାସଂ ପତ୍ତୋ''ତି?

''ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, କଙ୍ଖାମୀ''ତି। ''ଆଯତିଂ, ପନାୱୁସୋ''ତି?

''ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ କଳାରଖତ୍ତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ କଳାରଖତ୍ତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଆଯସ୍ମତା, ଭନ୍ତେ, ସାରିପୁତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମମ ୱଚନେନ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେହି – 'ସତ୍ଥା ତଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଆମନ୍ତେତୀ'''ତି । ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ

ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦବୋଚ – ''ସଚ୍ଚା ତଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଆମନ୍ତେତୀ''ତି। ''ଏଵଂ, ଆଵୁସୋ''ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଭଗଵା ଏତଦବୋଚ – ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତୟା, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – 'ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାମୀ''ତି? ''ନ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତେହି ପଦେହି ଏତେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଅତ୍ଥୋ [ଅତ୍ଥୋ ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଵୁତ୍ତୋ''ତି। ''ଯେନ କେନଚିପି, ସାରିପୁତ୍ତ, ପରିୟାୟେନ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି, ଅଥ ଖୋ ବ୍ୟାକତଂ ବ୍ୟାକତତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବ''ନ୍ତି। ''ନନୁ ଅହମ୍ପି , ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ଵଦାମି – 'ନ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତେହି ପଦେହି ଏତେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ'''ତି।

''ସଚେ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'କଥଂ ଜାନତା ପନ ତୟା, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କଥଂ ପସ୍ସତା ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – ଖୀଣା ଜାତି ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ କତଂ କରଣୀୟଂ ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାମୀ'ତି। ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସୀ''ତି?

''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'କଥଂ ଜାନତା ପନ ତୟା, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କଥଂ ପସ୍ସତା ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – ଖୀଣା ଜାତି ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ କତଂ କରଣୀୟଂ ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାମୀ'ତି; ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ [ପୁଟ୍ଠୋ ଅହଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ପୁଟ୍ଠାହଂ (ପୀ। କ।)], ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – 'ୟଂନିଦାନା, ଆଵୁସୋ, ଜାତି, ତସ୍ସ ନିଦାନସ୍ସ ଖୟା ଖୀଣସ୍ମିଂ ଖୀଣାମ୍ହୀତି ଵିଦିତଂ। ଖୀଣାମ୍ହୀତି ଵିଦିତ୍ୱା – ଖୀଣାଜାତି ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ କତଂ କରଣୀୟଂ ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାମୀ'ତି। ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସଚେ ପନ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'ଜାତି ପନାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦୟା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଵା'ତି? ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସୀ''ତି? ''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'ଜାତି ପନାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦୟା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଵା'ତି? ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – 'ଜାତି ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଭଵନିଦାନା ଭଵସମୁଦୟା ଭଵଜାତିକା ଭଵପ୍ପଭଵା'ତି। ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସଚେ ପନ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'ଭଵୋ ପନାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦୟୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ'ତି? ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସୀ''ତି? ''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'ଭଵୋ ପନାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦୟୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ'ତି ? ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – 'ଭଵୋ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଉପାଦାନନିଦାନୋ ଉପାଦାନସମୁଦୟୋ ଉପାଦାନଜାତିକୋ ଉପାଦାନପ୍ପଭଵୋ'ତି। ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସଚେ ପନ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'ଉପାଦାନଂ ପନାଵୁସୋ…ପେ… ସଚେ ପନ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ତଣ୍ହା ପନାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦୟା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଵା'ତି? ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସୀ''ତି? ''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ତଣ୍ହା ପନାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦୟା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଵା'ତି? ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – 'ତଣ୍ହା ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଵେଦନାନିଦାନା ଵେଦନାସମୁଦୟା ଵେଦନାଜାତିକା ଵେଦନାପଭଵା'ତି। ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସଚେ ପନ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'କଥଂ ଜାନତୋ ପନ ତେ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ୟା ଵେଦନାସୁ ନନ୍ଦୀ ସା ନ ଉପଟ୍ଠାସୀ'ତି। ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସୀ''ତି? ''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'କଥଂ ଜାନତୋ ପନ ତେ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ୟା ଵେଦନାସୁ ନନ୍ଦୀ ସା ନ ଉପଟ୍ଠାସୀ'ତି ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – 'ତିସ୍ସୋ ଖୋ ଇମା, ଆଵୁସୋ, ଵେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ଵେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵେଦନା। ଇମା ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ତିସ୍ସୋ ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚା। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଵିଦିତଂ [ଵିଦିତା (ଟୀକା)], ୟା ଵେଦନାସୁ ନନ୍ଦୀ ସା ନ ଉପଟ୍ଠାସୀ'ତି। ଏଵଂ, ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପରିୟାୟୋ, ଏତସ୍ସେଵ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ଵେୟ୍ୟାକରଣାୟ – 'ୟଂ କିଞ୍ଚି ଵେଦୟିତଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମି'''ନ୍ତି।

''ସଚେ ପନ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'କଥଂ ଵିମୋକ୍ଖା ପନ ତୟା, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – ଖୀଣା ଜାତି ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ କତଂ କରଣୀୟଂ ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାମୀ'ତି? ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସୀ''ତି? ''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'କଥଂ ଵିମୋକ୍ଖା ପନ ତୟା, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – ଖୀଣା ଜାତି ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ କତଂ କରଣୀୟଂ ନାପରଂ

ଇଚ୍ଛତାଯାତି ପଜାନାମୀ’ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – ‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିମୋକ୍ଖା ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବୁପାଦାନକ୍ଖଯା ତଥା ସତୋ ୱିହରାମି ଯଥା ସତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଆସୱା ନାନୁସ୍ସୱନ୍ତି, ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ନାୱଜାନାମୀ’ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ। ଅଯମ୍ପି ଖୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ପରିଯାଯୋ ଏତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ୱେୟ୍ୟାକରଣାଯ – ଯେ ଆସୱା ସମଣେନ ୱୁତ୍ତା ତେସ୍ୱାହଂ ନ କଙ୍ଖାମି, ତେ ମେ ପହୀନାତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ସୁଗତୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସି।

ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପଟିସଂୱିଦିତଂ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ପଠମଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି, ତସ୍ସ ମେ ଅହୋସି ଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତଂ। ଯତୋ ଚ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ପଠମଂ ପଞ୍ହଂ ଅନୁମୋଦି, ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ଦିୱସଂ ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି, ଦିୱସମ୍ପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି। ରତ୍ତିଂ ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି, ରତ୍ତିମ୍ପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି। ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ [ରତ୍ତିଦିୱଂ (କ।)] ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି , ରତ୍ତିନ୍ଦିୱମ୍ପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି। ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ…ପେ… ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ…ପେ… ତୀଣି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ…ପେ… ତୀଣି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ…ପେ… ଚତ୍ତାରି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ…ପେ… ଚତ୍ତାରି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଚ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ…ପେ… ପଞ୍ଚ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ…ପେ… ଛ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ…ପେ… ଛ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ…ପେ… ସତ୍ତ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି, ସତ୍ତ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ କଳାରଖତ୍ତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ କଳାରଖତ୍ତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଆଯସ୍ମତା, ଭନ୍ତେ, ସାରିପୁତ୍ତେନ ସୀହନାଦୋ ନଦିତୋ – ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପଟିସଂୱିଦିତଂ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ପଠମଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି, ତସ୍ସ ମେ ଅହୋସି ଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତଂ। ଯତୋ ଚ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ପଠମଂ ପଞ୍ହଂ ଅନୁମୋଦି , ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ଦିୱସଂ ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି, ଦିୱସମ୍ପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି; ରତ୍ତିଂ ଚେପି…ପେ… ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ଚେପି ମଂ ଭଗୱା…ପେ… ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପି ମଂ ଭଗୱା…ପେ… ତୀଣି… ଚତ୍ତାରି… ପଞ୍ଚ… ଛ… ସତ୍ତ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପି ମଂ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି, ସତ୍ତ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହୀ’’ତି।

‘‘ସା ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମଧାତୁ ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା, ଯସ୍ସା ଧମ୍ମଧାତୁଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଦିୱସଂ ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି, ଦିୱସମ୍ପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି। ରତ୍ତିଂ ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି, ରତ୍ତିମ୍ପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ…ପେ… ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ରତ୍ତିନ୍ଦିୱମ୍ପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ… ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ… ତୀଣି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ତୀଣି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ… ଚତ୍ତାରି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ଚତ୍ତାରି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ… ପଞ୍ଚ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ପଞ୍ଚ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ… ଛ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ଛ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ… ସତ୍ତ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ଚେପାହଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହି, ସତ୍ତ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନିପି ମେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପରିଯାଯେହୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଞାଣୱତ୍ଥୁସୁତ୍ତଂ

୩୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ…ପେ… ‘‘ଚତୁଚତ୍ତାରୀସଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଞାଣୱତ୍ଥୂନି ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କତମାନି [କତମାନି ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁଚତ୍ତାରୀସଂ ଞାଣୱତ୍ଥୂନି? ଜରାମରଣେ ଞାଣଂ, ଜରାମରଣସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ଜରାମରଣନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ; ଜାତିଯା ଞାଣଂ, ଜାତିସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ଜାତିନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଜାତିନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ; ଭୱେ ଞାଣଂ, ଭୱସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ଭୱନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଭୱନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ; ଉପାଦାନେ ଞାଣଂ, ଉପାଦାନସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ଉପାଦାନନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଉପାଦାନନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ; ତଣ୍ହାଯ ଞାଣଂ, ତଣ୍ହାସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ତଣ୍ହାନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ତଣ୍ହାନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ; ୱେଦନାଯ ଞାଣଂ, ୱେଦନାସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ୱେଦନାନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ; ଫସ୍ସେ ଞାଣଂ…ପେ… ସଳାଯତନେ ଞାଣଂ… ନାମରୂପେ ଞାଣଂ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ଞାଣଂ, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ। ଇମାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁଚତ୍ତାରୀସଂ ଞାଣୱତ୍ଥୂନି।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣଂ? ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାଯେ ଜରା ଜୀରଣତା ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ ପାଲିଚ୍ଚଂ ୱଲିତ୍ତଚତା ଆଯୁନୋ ସଂହାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରିପାକୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଜରା। ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହା ତମ୍ହା ସତ୍ତନିକାଯା ଚୁତି ଚୱନତା ଭେଦୋ ଅନ୍ତରଧାନଂ ମଚ୍ଚୁ ମରଣଂ କାଲକିରିଯା ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମରଣଂ। ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ଜରା, ଇଦଞ୍ଚ ମରଣଂ; ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣଂ।

‘‘ଜାତିସମୁଦଯା ଜରାମରଣସମୁଦଯୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ; ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ଜରାମରଣଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି, ଇଦମସ୍ସ ଧମ୍ମେ ଞାଣଂ । ସୋ ଇମିନା ଧମ୍ମେନ ଦିଟ୍ଠେନ ୱିଦିତେନ ଅକାଲିକେନ ପତ୍ତେନ ପରିଯୋଗାଳ୍ହେନ ଅତୀତାନାଗତେନ ଯଂ ନେତି।

‘‘ଯେ ଖୋ କେଚି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ସବ୍ବେ ତେ ଏୱମେୱ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ସେଯ୍ୟଥାପାହଂ ଏତରହି।

‘‘ଯେପି ହି କେଚି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଏୱମେୱ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପାହଂ ଏତରହୀତି। ଇଦମସ୍ସ ଅନ୍ୱଯେ ଞାଣଂ।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଇମାନି ଦ୍ୱେ ଞାଣାନି ପରିସୁଦ୍ଧାନି ହୋନ୍ତି ପରିଯୋଦାତାନି – ଧମ୍ମେ ଞାଣଞ୍ଚ ଅନ୍ୱଯେ ଞାଣଞ୍ଚ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ପସ୍ସତି ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ସେକ୍ଖେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ସେକ୍ଖାଯ ୱିଜ୍ଜାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ଧମ୍ମସୋତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଅରିଯୋ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ ଇତିପି, ଅମତଦ୍ୱାରଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି ଇତିପୀତି।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତି…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱୋ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନଂ… କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ ତଣ୍ହା… କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସୋ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସଳାଯତନଂ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନାମରୂପଂ … କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ… କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା? ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସଙ୍ଖାରା – କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତି। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯୋ; ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

''ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରେ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ପଜାନାତି , ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି, ଇଦମସ୍ସ ଧମ୍ମେ ଞାଣଂ। ସୋ ଇମିନା ଧମ୍ମେନ ଦିଟ୍ଠେନ ୱିଦିତେନ ଅକାଲିକେନ ପତ୍ତେନ ପରିଯୋଗାଳ୍ହେନ ଅତୀତାନାଗତେନ ଯଂ ନେତି।

''ଯେ ଖୋ କେଚି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସଙ୍ଖାରେ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ସବ୍ବେ ତେ ଏୱମେୱ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ସେଯ୍ୟଥାପାହଂ ଏତରହି।

''ଯେପି ହି କେଚି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଏୱମେୱ ଅଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପାହଂ ଏତରହି। ଇଦମସ୍ସ ଅନ୍ୱଯେ ଞାଣଂ।

''ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଇମାନି ଦ୍ୱେ ଞାଣାନି ପରିସୁଦ୍ଧାନି ହୋନ୍ତି ପରିଯୋଦାତାନି – ଧମ୍ମେ ଞାଣଞ୍ଚ ଅନ୍ୱଯେ ଞାଣଞ୍ଚ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ପସ୍ସତି ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ସେକ୍ଖେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ସେକ୍ଖାଯ ୱିଜ୍ଜାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ଧମ୍ମସୋତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଅରିଯୋ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ ଇତିପି, ଅମତଦ୍ୱାରଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି ଇତିପୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯଞାଣୱତ୍ଥୁସୁତ୍ତଂ

୩୪। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସତ୍ତସତ୍ତରି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଞାଣୱତ୍ଥୂନି ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କତମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତସତ୍ତରି ଞାଣୱତ୍ଥୂନି? ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣନ୍ତି ଞାଣଂ ; ଅସତି ଜାତିଯା ନତ୍ଥି ଜରାମରଣନ୍ତି ଞାଣଂ; ଅତୀତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣନ୍ତି ଞାଣଂ, ଅସତି ଜାତିଯା ନତ୍ଥି ଜରାମରଣନ୍ତି ଞାଣଂ; ଅନାଗତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣନ୍ତି ଞାଣଂ, ଅସତି ଜାତିଯା ନତ୍ଥି ଜରାମରଣନ୍ତି ଞାଣଂ; ଯମ୍ପିସ୍ସ ତଂ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ ତମ୍ପି ଖଯଧମ୍ମଂ ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିରାଗଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଞାଣଂ।

''ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତୀତି ଞାଣଂ…ପେ… ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋତି ଞାଣଂ… ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନନ୍ତି ଞାଣଂ… ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହାତି ଞାଣଂ… ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନାତି ଞାଣଂ… ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋତି ଞାଣଂ… ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନନ୍ତି ଞାଣଂ… ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପନ୍ତି ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଞାଣଂ; ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାତି ଞାଣଂ, ଅସତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାତି ଞାଣଂ; ଅତୀତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାତି ଞାଣଂ, ଅସତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାତି ଞାଣଂ; ଅନାଗତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାତି ଞାଣଂ, ଅସତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାତି ଞାଣଂ; ଯମ୍ପିସ୍ସ ତଂ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ ତମ୍ପି ଖଯଧମ୍ମଂ ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିରାଗଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଞାଣଂ। ଇମାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତସତ୍ତରି ଞାଣୱତ୍ଥୂନୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯସୁତ୍ତଂ

୩୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜରାମରଣଂ, କସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣ'ନ୍ତି? 'ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ'ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ, 'କତମଂ ଜରାମରଣଂ , କସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣ'ନ୍ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ, 'ଅଞ୍ଞଂ ଜରାମରଣଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣ'ନ୍ତି, ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ, ଉଭଯମେତଂ ଏକତ୍ଥଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ , ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ଏତେ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – 'ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣ'''ନ୍ତି।

''କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାତି, କସ୍ସ ଚ ପନାଯଂ ଜାତୀ''ତି? ''ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ''ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ, '''କତମା ଜାତି, କସ୍ସ ଚ ପନାଯଂ

ଜାତୀ’ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ‘ଅଞ୍ଞା ଜାତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନାଯଂ ଜାତୀ’ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ଉଭଯମେତଂ ଏକତ୍ଥଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ଏତେ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତୀ’’’ତି।

‘‘କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭୱୋ, କସ୍ସ ଚ ପନାଯଂ ଭୱୋ’’ତି? ‘‘ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ, ‘‘‘କତମୋ ଭୱୋ, କସ୍ସ ଚ ପନାଯଂ ଭୱୋ’ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ‘ଅଞ୍ଞୋ ଭୱୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନାଯଂ ଭୱୋ’ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ଉଭଯମେତଂ ଏକତ୍ଥଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି; ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ଏତେ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ’ତି…ପେ… ‘ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନନ୍ତି… ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହାତି… ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନାତି… ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋତି… ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନନ୍ତି… ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପନ୍ତି… ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣ’’’ନ୍ତି।

‘‘କତମେ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଖାରା, କସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରା’’ତି? ‘‘ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ, ‘‘‘କତମେ ସଙ୍ଖାରା କସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରା’ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ‘ଅଞ୍ଞେ ସଙ୍ଖାରା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରା’ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ଉଭଯମେତଂ ଏକତ୍ଥଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି; ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ଏତେ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା’’’ତି।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଯାନିସ୍ସ ତାନି ୱିସୂକାଯିକାନି ୱିସେୱିତାନି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି କାନିଚି କାନିଚି। ‘କତମଂ ଜରାମରଣଂ, କସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣଂ’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜରାମରଣଂ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣଂ’ ଇତି ୱା, ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା। ସବ୍ବାନିସ୍ସ ତାନି ପହୀନାନି ଭୱନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲାନି ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାନି ଅନଭାୱଙ୍କତାନି ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମାନି।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଯାନିସ୍ସ ତାନି ୱିସୂକାଯିକାନି ୱିସେୱିତାନି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି କାନିଚି କାନିଚି। ‘କତମା ଜାତି, କସ୍ସ ଚ ପନାଯଂ ଜାତି’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞା ଜାତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନାଯଂ ଜାତି’ ଇତି ୱା, ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା। ସବ୍ବାନିସ୍ସ ତାନି ପହୀନାନି ଭୱନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲାନି ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାନି ଅନଭାୱଙ୍କତାନି ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମାନି।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଯାନିସ୍ସ ତାନି ୱିସୂକାଯିକାନି ୱିସେୱିତାନି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି କାନିଚି କାନିଚି। କତମୋ ଭୱୋ…ପେ… କତମଂ ଉପାଦାନଂ… କତମା ତଣ୍ହା… କତମା ୱେଦନା… କତମୋ ଫସ୍ସୋ… କତମଂ ସଳାଯତନଂ… କତମଂ ନାମରୂପଂ… କତମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ…।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଯାନିସ୍ସ ତାନି ୱିସୂକାଯିକାନି ୱିସେୱିତାନି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି କାନିଚି କାନିଚି। ‘କତମେ ସଙ୍ଖାରା, କସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରା’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞେ ସଙ୍ଖାରା, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରା’ ଇତି ୱା, ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ, ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା। ସବ୍ବାନିସ୍ସ ତାନି ପହୀନାନି ଭୱନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲାନି ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାନି ଅନଭାୱଙ୍କତାନି ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମାନୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯସୁତ୍ତଂ

୩୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

‘‘‘କତମଂ ଜରାମରଣଂ, କସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣ’ନ୍ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ , ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜରାମରଣଂ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣ’ନ୍ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ଉଭଯମେତଂ ଏକତ୍ଥଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିଯା

ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ଏତେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣ’’’ନ୍ତି।

‘‘କତମା ଜାତି…ପେ… କତମୋ ଭୱୋ… କତମଂ ଉପାଦାନଂ… କତମା ତଣ୍ହା… କତମା ୱେଦନା… କତମୋ ଫସ୍ସୋ… କତମଂ ସଳାଯତନଂ… କତମଂ ନାମରୂପଂ… କତମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ… କତମେ ସଙ୍ଖାରା, କସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରାତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ, ‘ଅଞ୍ଞେ ସଙ୍ଖାରା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରା’ତି ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ, ଉଭଯମେତଂ ଏକତ୍ଥଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି। ଏତେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା’’’ତି।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଯାନିସ୍ସ ତାନି ୱିସୂକାଯିକାନି ୱିସେୱିତାନି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି କାନିଚି କାନିଚି। ‘କତମଂ ଜରାମରଣଂ, କସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣଂ’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜରାମରଣଂ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣଂ’ ଇତି ୱା, ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ, ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା। ସବ୍ବାନିସ୍ସ ତାନି ପହୀନାନି ଭୱନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲାନି ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାନି ଅନଭାୱଙ୍କତାନି ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମାନି।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଯାନିସ୍ସ ତାନି ୱିସୂକାଯିକାନି ୱିସେୱିତାନି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି କାନିଚି କାନିଚି। କତମା ଜାତି…ପେ… କତମୋ ଭୱୋ… କତମଂ ଉପାଦାନଂ… କତମା ତଣ୍ହା… କତମା ୱେଦନା… କତମୋ ଫସ୍ସୋ… କତମଂ ସଳାଯତନଂ… କତମଂ ନାମରୂପଂ… କତମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ‘କତମେ ସଙ୍ଖାରା, କସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରା’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞେ ସଙ୍ଖାରା, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପନିମେ ସଙ୍ଖାରା’ ଇତି ୱା; ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରଂ’ ଇତି ୱା। ସବ୍ବାନିସ୍ସ ତାନି ପହୀନାନି ଭୱନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲାନି ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାନି ଅନଭାୱଙ୍କତାନି ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମାନୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ନତୁମ୍ହସୁତ୍ତଂ

୩୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ନାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯୋ ତୁମ୍ହାକଂ ନପି ଅଞ୍ଞେସଂ। ପୁରାଣମିଦଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମଂ ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ଅଭିସଞ୍ଚେତଯିତଂ ୱେଦନିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ’’।

‘‘ତତ୍ର ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଞ୍ଞେୱ ସାଧୁକଂ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି – ‘ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଯଦିଦଂ – ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଚେତନାସୁତ୍ତଂ

୩୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତେତି ଯଞ୍ଚ ପକପ୍ପେତି ଯଞ୍ଚ ଅନୁସେତି, ଆରମ୍ମଣମେତଂ [ଆରମଣମେତଂ (?)] ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଆରମ୍ମଣେ ସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିରୂଳ୍ହେ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି। ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତିଯା ସତି ଆଯତିଂ ଜାତି ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି’’।

‘‘ନୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତେତି ନୋ ଚେ ପକପ୍ପେତି, ଅଥ ଚେ ଅନୁସେତି, ଆରମ୍ମଣମେତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଆରମ୍ମଣେ ସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିରୂଳ୍ହେ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି। ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତିଯା ସତି ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

‘‘ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୋ ଚେୱ ଚେତେତି ନୋ ଚ ପକପ୍ପେତି ନୋ ଚ ଅନୁସେତି, ଆରମ୍ମଣମେତଂ ନ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା । ଆରମ୍ମଣେ ଅସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ତଦପ୍ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିରୂଳ୍ହେ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ନ ହୋତି। ଆଯତିଂ

ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତିଯା ଅସତି ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯଚେତନାସୁତ୍ତଂ

୩୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତେତି ଯଞ୍ଚ ପକପ୍ପେତି ଯଞ୍ଚ ଅନୁସେତି, ଆରମ୍ମଣମେତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଆରମ୍ମଣେ ସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିରୂଳ୍ହେ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ; ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ; ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା…ପେ… ତଣ୍ହା… ଉପାଦାନଂ… ଭୱୋ… ଜାତି… ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି''।

''ନୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତେତି ନୋ ଚେ ପକପ୍ପେତି, ଅଥ ଚେ ଅନୁସେତି, ଆରମ୍ମଣମେତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଆରମ୍ମଣେ ସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିରୂଳ୍ହେ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

''ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୋ ଚେୱ ଚେତେତି ନୋ ଚ ପକପ୍ପେତି ନୋ ଚ ଅନୁସେତି, ଆରମ୍ମଣମେତଂ ନ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଆରମ୍ମଣେ ଅସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ତଦପ୍ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିରୂଳ୍ହେ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ନ ହୋତି। ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାଯତନନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତତିଯଚେତନାସୁତ୍ତଂ

୪୦। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଯଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତେତି ଯଞ୍ଚ ପକପ୍ପେତି ଯଞ୍ଚ ଅନୁସେତି ଆରମ୍ମଣମେତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଆରମ୍ମଣେ ସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିରୂଳ୍ହେ ନତି ହୋତି। ନତିଯା ସତି ଆଗତିଗତି ହୋତି। ଆଗତିଗତିଯା ସତି ଚୁତୂପପାତୋ ହୋତି। ଚୁତୂପପାତେ ସତି ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି''।

''ନୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତେତି ନୋ ଚେ ପକପ୍ପେତି ଅଥ ଚେ ଅନୁସେତି, ଆରମ୍ମଣମେତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଆରମ୍ମଣେ ସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିରୂଳ୍ହେ ନତି ହୋତି। ନତିଯା ସତି ଆଗତିଗତି ହୋତି। ଆଗତିଗତିଯା ସତି ଚୁତୂପପାତୋ ହୋତି। ଚୁତୂପପାତେ ସତି ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

''ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୋ ଚେୱ ଚେତେତି ନୋ ଚ ପକପ୍ପେତି ନୋ ଚ ଅନୁସେତି, ଆରମ୍ମଣମେତଂ ନ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଆରମ୍ମଣେ ଅସତି ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ତଦପ୍ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିରୂଳ୍ହେ ନତି ନ ହୋତି। ନତିଯା ଅସତି ଆଗତିଗତି ନ ହୋତି। ଆଗତିଗତିଯା ଅସତି ଚୁତୂପପାତୋ ନ ହୋତି। ଚୁତୂପପାତେ ଅସତି ଆଯତିଂ ଜାତି ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି। ଦସମଂ।

କଳାରଖତ୍ତିଯୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଭୂତମିଦଂ କଳାରଞ୍ଚ, ଦୁୱେ ଚ ଞାଣୱତ୍ଥୂନି;

ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ଚ ଦ୍ୱେ, ନତୁମ୍ହା ଚେତନା ତଯୋତି।

୫। ଗହପତିୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଞ୍ଚୱେରଭୟସୁତ୍ତଂ

୪୧। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଗହପତି, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଭୟାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଚତୂହି ଚ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅରିୟୋ ଚସ୍ସ ଞାୟୋ ପଞ୍ଞାୟ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରୟୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନୟୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସୟୋ ଖୀଣାପାୟଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’’ତି।

‘‘କତମାନି ପଞ୍ଚ ଭୟାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି? ଯଂ, ଗହପତି, ପାଣାତିପାତୀ ପାଣାତିପାତପଚ୍ଚୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ସମ୍ପରାୟିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତସ୍ସ ଏୱଂ ତଂ ଭୟଂ ୱେରଂ ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି।

‘‘ଯଂ, ଗହପତି, ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ଅଦିନ୍ନାଦାନପଚ୍ଚୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ସମ୍ପରାୟିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତସ୍ସ ଏୱଂ ତଂ ଭୟଂ ୱେରଂ ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି।

‘‘ଯଂ , ଗହପତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରପଚ୍ଚୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ସମ୍ପରାୟିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତସ୍ସ ଏୱଂ ତଂ ଭୟଂ ୱେରଂ ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି।

‘‘ଯଂ, ଗହପତି, ମୁସାୱାଦୀ ମୁସାୱାଦପଚ୍ଚୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ସମ୍ପରାୟିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତସ୍ସ ଏୱଂ ତଂ ଭୟଂ ୱେରଂ ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି।

‘‘ଯଂ, ଗହପତି, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାୟୀ ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନପଚ୍ଚୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ସମ୍ପରାୟିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତସ୍ସ ଏୱଂ ତଂ ଭୟଂ ୱେରଂ ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି। ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭୟାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’’ତି।

‘‘ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଞାୟପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ , ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସୟୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା, ଏସ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ପାହୁନେୟ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’’’ତି।

‘‘ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦେହି ଅସବଲେହି ଅକମ୍ମାସେହି ଭୁଜିସ୍ସେହି ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥେହି ଅପରାମଟ୍ଠେହି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

‘‘କତମୋ ଚସ୍ସ ଅରିୟୋ ଞାୟୋ ପଞ୍ଞାୟ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ? ଇଧ, ଗହପତି, ଅରିୟସାୱକୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଞ୍ଞେୱ ସାଧୁକଂ ୟୋନିସୋ ମନସି କରୋତି – ‘ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି; ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତି।

ଅଞ୍ଞାଯ ତ୍ୱେଵ ଅସେସଵିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ଵିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’’ତି। ଅଯମସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧୋ।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଗହପତି, ଅରିଯସାଵକସ୍ସ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭଯାନି ଵେରାନି ଵୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଇମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅଯଞ୍ଚସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧୋ, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାଵ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିଵିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିଵିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’ତି।

୨। ଦୁତିଯପଞ୍ଚଵେରଭଯସୁତ୍ତଂ

୪୨। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଭଯାନି ଵେରାନି ଵୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଚତୂହି ଚ ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅରିଯୋ ଚସ୍ସ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧୋ, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାଵ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିଵିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିଵିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’ତି।

‘‘କତମାନି ପଞ୍ଚ ଭଯାନି ଵେରାନି ଵୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି? ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପାଣାତିପାତୀ …ପେ… ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ…ପେ… ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ… ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମୁସାଵାଦୀ… ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାଯୀ…ପେ… ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭଯାନି ଵେରାନି ଵୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ବୁଦ୍ଧେ…ପେ… ଧମ୍ମେ… ସଙ୍ଘେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଇମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

‘‘କତମୋ ଚସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧୋ ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଞ୍ଞେଵ ସାଧୁକଂ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି…ପେ… ଅଯମସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧୋ।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକସ୍ସ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭଯାନି ଵେରାନି ଵୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଇମେହି ଚ ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅଯଞ୍ଚସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧୋ, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାଵ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିଵିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିଵିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୪୩। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ , ଭିକ୍ଖଵେ, ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଵେଦନା; ଵେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋ।

‘‘ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋତଵିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ…ପେ… ଜିଵ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ…ପେ… କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଵେଦନା; ଵେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଵେଦନା;

ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ।

''ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ…ପେ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ…ପେ… କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଲୋକସୁତ୍ତଂ

୪୪। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଲୋକସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ସ ସମୁଦଯୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ସ ସମୁଦଯୋ।

''ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ…ପେ… ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ… କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା…ପେ… ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ସ ସମୁଦଯୋ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ।

''ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ…ପେ… ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ… କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଞାତିକସୁତ୍ତଂ

୪୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଞାତିକେ ୱିହରତି ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ରହୋଗତୋ ପଟିସଲ୍ଲାନୋ ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଅଭାସି –

''ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

''ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ…ପେ… ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ… କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

‘‘ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଉପସ୍ସୁତି [ଉପସ୍ସୁତିଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଠିତୋ ହୋତି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସ୍ସୁତି ଠିତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅସ୍ସୋସି ନୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ; ପରିଯାପୁଣାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ; ଧାରେହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ। ଅତ୍ଥସଂହିତୋ ଅଯଂ [ଅତ୍ଥସଂହିତୋଯଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ଅତ୍ଥସଂହିତାଯଂ (ପୀ। କ।)], ଭିକ୍ଖୁ, ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୪୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସୋ କରୋତି ସୋ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’’ତି? ‘‘‘ସୋ କରୋତି ସୋ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’ତି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଯମେକୋ ଅନ୍ତୋ’’।

‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଞ୍ଞୋ କରୋତି, ଅଞ୍ଞୋ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’’ତି? ‘‘‘ଅଞ୍ଞୋ କରୋତି, ଅଞ୍ଞୋ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’ତି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଅନ୍ତୋ। ଏତେ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ …ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ,…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଜାଣୁସ୍ସୋଣିସୁତ୍ତଂ

୪୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ, ଗୋତମ, ସବ୍ବମତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘‘ସବ୍ବମତ୍ଥୀ’ତି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଯମେକୋ ଅନ୍ତୋ’’।

‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘‘ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀ’ତି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଅନ୍ତୋ। ଏତେ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଲୋକାଯତିକସୁତ୍ତଂ

୪୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଲୋକାଯତିକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଲୋକାଯତିକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସବ୍ବମତ୍ଥୀ''ତି? '''ସବ୍ବମତ୍ଥୀ'ତି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଜେଟ୍ଠମେତଂ ଲୋକାଯତଂ'''।

''କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀ''ତି? '''ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀ'ତି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦୁତିଯମେତଂ ଲୋକାଯତଂ'''।

''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସବ୍ବମେକତ୍ତ''ନ୍ତି? '''ସବ୍ବମେକତ୍ତ'ନ୍ତି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତତିଯମେତଂ ଲୋକାଯତଂ'''।

''କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ସବ୍ବଂ ପୁଥୁତ୍ତ''ନ୍ତି? '''ସବ୍ବଂ ପୁଥୁତ୍ତ'ନ୍ତି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଚତୁତ୍ଥମେତଂ ଲୋକାଯତଂ'''।

''ଏତେ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – 'ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ'''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଲୋକାଯତିକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅରିଯସାୱକସୁତ୍ତଂ

୪୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'କିଂ ନୁ ଖୋ କିସ୍ମିଂ ସତି କିଂ ହୋତି, କିସ୍ସୁପ୍ପାଦା କିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? (କିସ୍ମିଂ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି,) [( ) ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପାଠୋ କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ଦସ୍ସିତୋ। ତଥା ସତି ଅନନ୍ତରସୁତ୍ତଟୀକାଯ ସମେତି] କିସ୍ମିଂ ସତି ନାମରୂପଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ସଳାଯତନଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଫସ୍ସୋ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ୱେଦନା ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ତଣ୍ହା ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଉପାଦାନଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଭୱୋ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଜାତି ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତୀ'''ତି?

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯା ଞାଣମେୱେତ୍ଥ ହୋତି – 'ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। (ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି; ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି;) [( ) ଏତ୍ଥକେସୁ ପାଠୋ କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ଦସ୍ସିତୋ। ତଥା ସତି ଅନନ୍ତରସୁତ୍ତଟୀକାଯ ସମେତି] ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି ନାମରୂପଂ ହୋତି; ନାମରୂପେ ସତି ସଳାଯତନଂ ହୋତି ; ସଳାଯତନେ ସତି ଫସ୍ସୋ ହୋତି; ଫସ୍ସେ ସତି ୱେଦନା ହୋତି; ୱେଦନାଯ ସତି ତଣ୍ହା ହୋତି; ତଣ୍ହାଯ ସତି ଉପାଦାନଂ ହୋତି; ଉପାଦାନେ ସତି ଭୱୋ ହୋତି; ଭୱେ ସତି ଜାତି ହୋତି; ଜାତିଯା ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତୀ'ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଏୱମଯଂ ଲୋକୋ ସମୁଦଯତୀ'''ତି।

''ନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'କିଂ ନୁ ଖୋ କିସ୍ମିଂ ଅସତି କିଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା କିଂ ନିରୁଜ୍ଝତି? (କିସ୍ମିଂ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି,) [( ) ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପାଠୋପି ତତ୍ଥ ତଥେୱ ଦସ୍ସିତୋ] କିସ୍ମିଂ ଅସତି ନାମରୂପଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ସଳାଯତନଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଫସ୍ସୋ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ୱେଦନା ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ତଣ୍ହା ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଉପାଦାନଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଭୱୋ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜାତି ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତୀ'''ତି?

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯା ଞାଣମେୱେତ୍ଥ ହୋତି – 'ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। (ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତି; ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି;) [( ) ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପାଠୋପି ତତ୍ଥ ତଥେୱ ଦସ୍ସିତୋ] ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅସତି ନାମରୂପଂ ନ ହୋତି; ନାମରୂପେ ଅସତି ସଳାଯତନଂ ନ ହୋତି…ପେ… ଭୱୋ ନ ହୋତି… ଜାତି ନ ହୋତି… ଜାତିଯା ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତୀ'ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଏୱମଯଂ ଲୋକୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀ'''ତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ଲୋକସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି…ପେ… ଅମତଦ୍ୱାରଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି ଇତିପୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଅରିଯସାୱକସୁତ୍ତଂ

୫୦। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘କିଂ ନୁ ଖୋ କିସ୍ମିଂ ସତି କିଂ ହୋତି, କିସ୍ସୁପ୍ପାଦା କିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? କିସ୍ମିଂ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ନାମରୂପଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ସଳାଯତନଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଫସ୍ସୋ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ୱେଦନା ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ତଣ୍ହା ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଉପାଦାନଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଭୱୋ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଜାତି ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତୀ’’’ତି?

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯା ଞାଣମେୱେତ୍ଥ ହୋତି – ‘ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି; ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି; ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି ନାମରୂପଂ ହୋତି; ନାମରୂପେ ସତି ସଳାଯତନଂ ହୋତି; ସଳାଯତନେ ସତି ଫସ୍ସୋ ହୋତି; ଫସ୍ସେ ସତି ୱେଦନା ହୋତି ; ୱେଦନାଯ ସତି ତଣ୍ହା ହୋତି; ତଣ୍ହାଯ ସତି ଉପାଦାନଂ ହୋତି; ଉପାଦାନେ ସତି ଭୱୋ ହୋତି; ଭୱେ ସତି ଜାତି ହୋତି; ଜାତିଯା ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତୀ’ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଏୱମଯଂ ଲୋକୋ ସମୁଦଯତୀ’’’ତି।

‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘କିଂ ନୁ ଖୋ କିସ୍ମିଂ ଅସତି କିଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ସ ନିରୋଧା କିଂ ନିରୁଜ୍ଝତି? କିସ୍ମିଂ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ନାମରୂପଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ସଳାଯତନଂ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଫସ୍ସୋ ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ୱେଦନା ନ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ତଣ୍ହା ନ ହୋତି…ପେ… ଉପାଦାନଂ… ଭୱୋ… ଜାତି… କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତୀ’’’ତି?

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯା ଞାଣମେୱେତ୍ଥ ହୋତି – ‘ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତି; ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି; ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅସତି ନାମରୂପଂ ନ ହୋତି; ନାମରୂପେ ଅସତି ସଳାଯତନଂ ନ ହୋତି…ପେ… ଜାତିଯା ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତୀ’ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଏୱମଯଂ ଲୋକୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’’ତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ଲୋକସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ପସ୍ସତି ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ସେକ୍ଖେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି , ସେକ୍ଖାଯ ୱିଜ୍ଜାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ଧମ୍ମସୋତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଅରିଯୋ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ ଇତିପି, ଅମତଦ୍ୱାରଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି ଇତିପୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଗହପତିୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ପଞ୍ଚୱେରଭଯା ୱୁତ୍ତା, ଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକୋ ଚ ଞାତିକଂ;

ଅଞ୍ଞତରଂ ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ଚ, ଲୋକାଯତିକେନ ଅଟ୍ଠମଂ;

ଦ୍ୱେ ଅରିଯସାୱକା ୱୁତ୍ତା, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୬। ଦୁକ୍ଖୱଗ୍ଗୋ

୧। ପରିୱୀମଂସନସୁତ୍ତଂ

୫୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି –

‘‘ଭିକ୍ଖବୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘କିତ୍ତାଵତା ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ପରିଵୀମଂସମାନୋ ପରିଵୀମଂସେଯ୍ୟ ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି? ‘‘ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗଵଂନେତ୍ତିକା ଭଗଵଂପଟିସରଣା । ସାଧୁ ଵତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵନ୍ତଂଯେଵ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗଵତୋ ସୁତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ, ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ପରିଵୀମଂସମାନୋ ପରିଵୀମଂସତି – ‘ଯଂ ଖୋ ଇଦଂ ଅନେକଵିଧଂ ନାନପ୍ପକାରକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜରାମରଣଂ; ଇଦଂ ନୁ ଖୋ ଦୁକ୍ଖଂ କିଂନିଦାନଂ କିଂସମୁଦଯଂ କିଂଜାତିକଂ କିଂପଭଵଂ? କିସ୍ମିଂ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତୀ’ତି? ସୋ ପରିଵୀମଂସମାନୋ ଏଵଂ ପଜାନାତି – ‘ଯଂ ଖୋ ଇଦଂ ଅନେକଵିଧଂ ନାନପ୍ପକାରକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜରାମରଣଂ, ଇଦଂ ଖୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଜାତିନିଦାନଂ ଜାତିସମୁଦଯଂ ଜାତିଜାତିକଂ ଜାତିପ୍ପଭଵଂ। ଜାତିଯା ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, ଜାତିଯା ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତୀ’’’ତି।

‘‘ସୋ ଜରାମରଣଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଜରାମରଣସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଯା ଚ ଜରାମରଣନିରୋଧସାରୁପ୍ପଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ତଥା ପଟିପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ; ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଜରାମରଣନିରୋଧାଯ।

‘‘ଅଥାପରଂ ପରିଵୀମଂସମାନୋ ପରିଵୀମଂସତି – ‘ଜାତି ପନାଯଂ କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦଯା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଵା, କିସ୍ମିଂ ସତି ଜାତି ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜାତି ନ ହୋତୀ’ତି? ସୋ ପରିଵୀମଂସମାନୋ ଏଵଂ ପଜାନାତି – ‘ଜାତି ଭଵନିଦାନା ଭଵସମୁଦଯା ଭଵଜାତିକା ଭଵପ୍ପଭଵା; ଭଵେ ସତି ଜାତି ହୋତି, ଭଵେ ଅସତି ଜାତି ନ ହୋତୀ’’’ତି।

‘‘ସୋ ଜାତିଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଜାତିସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଜାତିନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଯା ଚ ଜାତିନିରୋଧସାରୁପ୍ପଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ତଥା ପଟିପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ; ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଜାତିନିରୋଧାଯ।

‘‘ଅଥାପରଂ ପରିଵୀମଂସମାନୋ ପରିଵୀମଂସତି – ‘ଭଵୋ ପନାଯଂ କିଂନିଦାନୋ…ପେ… ଉପାଦାନଂ ପନିଦଂ କିଂନିଦାନଂ… ତଣ୍ହା ପନାଯଂ କିଂନିଦାନା… ଵେଦନା… ଫସ୍ସୋ… ସଳାଯତନଂ ପନିଦଂ କିଂନିଦାନଂ… ନାମରୂପଂ ପନିଦଂ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ପନିଦଂ… ସଙ୍ଖାରା ପନିମେ କିଂନିଦାନା କିଂସମୁଦଯା କିଂଜାତିକା କିଂପଭଵା; କିସ୍ମିଂ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତୀ’ତି? ସୋ ପରିଵୀମଂସମାନୋ ଏଵଂ ପଜାନାତି – ‘ସଙ୍ଖାରା ଅଵିଜ୍ଜାନିଦାନା ଅଵିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ଅଵିଜ୍ଜାଜାତିକା ଅଵିଜ୍ଜାପଭଵା; ଅଵିଜ୍ଜାଯ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, ଅଵିଜ୍ଜାଯ ଅସତି ସଙ୍ଖାରା ନ ହୋନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ସୋ ସଙ୍ଖାରେ ଚ ପଜାନାତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଯା ଚ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧସାରୁପ୍ପଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ତଥା ପଟିପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ ; ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧାଯ।

‘‘ଅଵିଜ୍ଜାଗତୋ ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଞ୍ଞଂ ଚେ ସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ପୁଞ୍ଞୂପଗଂ ହୋତି ଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଅପୁଞ୍ଞଂ ଚେ ସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଅପୁଞ୍ଞୂପଗଂ ହୋତି ଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଆନେଞ୍ଜଂ ଚେ ସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଆନେଞ୍ଜୂପଗଂ ହୋତି ଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଵିଜ୍ଜା ପହୀନା ହୋତି ଵିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା, ସୋ ଅଵିଜ୍ଜାଵିରାଗା ଵିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦା ନେଵ ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ନ ଅପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ନ ଆନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି। ଅନଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୋ ଅନଭିସଞ୍ଚେତଯନ୍ତୋ ନ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତି; ଅନୁପାଦିଯଂ ନ ପରିତସ୍ସତି, ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେଵ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି।

‘‘ସୋ ସୁଖଂ ଚେ ଵେଦନଂ ଵେଦଯତି, ସା ଅନିଚ୍ଚାତି ପଜାନାତି, ଅନଜ୍ଝୋସିତାତି ପଜାନାତି, ଅନଭିନନ୍ଦିତାତି ପଜାନାତି। ଦୁକ୍ଖଂ ଚେ ଵେଦନଂ ଵେଦଯତି, ସା ଅନିଚ୍ଚାତି ପଜାନାତି, ଅନଜ୍ଝୋସିତାତି ପଜାନାତି, ଅନଭିନନ୍ଦିତାତି ପଜାନାତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଚେ ଵେଦନଂ ଵେଦଯତି, ସା ଅନିଚ୍ଚାତି ପଜାନାତି, ଅନଜ୍ଝୋସିତାତି ପଜାନାତି, ଅନଭିନନ୍ଦିତାତି ପଜାନାତି। ସୋ ସୁଖଂ ଚେ ଵେଦନଂ ଵେଦଯତି, ଵିସଂଯୁତ୍ତୋ ନଂ ଵେଦଯତି। ଦୁକ୍ଖଂ ଚେ ଵେଦନଂ ଵେଦଯତି, ଵିସଂଯୁତ୍ତୋ ନଂ [ତଂ ଵେଦନଂ (ସୀ। ପୀ।), ଵେଦନଂ (କ।)] ଵେଦଯତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଚେ ଵେଦନଂ ଵେଦଯତି, ଵିସଂଯୁତ୍ତୋ

ନଂ ୱେଦଯତି।

''ସୋ କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀତି ପଜାନାତି, ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀତି ପଜାନାତି। କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦଯିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ସରୀରାନି ଅୱସିସ୍ସନ୍ତୀତି ପଜାନାତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ କୁମ୍ଭକାରପାକା ଉଣ୍ହଂ କୁମ୍ଭଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ସମେ ଭୂମିଭାଗେ ପଟିସିସ୍ସେଯ୍ୟ [ପଟିୱିସେଯ୍ୟ (ସୀ।), ପତିଟ୍ଠପେଯ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ପଟିସେୱେଯ୍ୟ (ଟୀକା)]। ତତ୍ର ଯାଯଂ ଉସ୍ମା ସା ତତ୍ଥେୱ ୱୂପସମେଯ୍ୟ, କପଲ୍ଲାନି ଅୱସିସ୍ସେଯ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀତି ପଜାନାତି, ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀତି ପଜାନାତି। କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦଯିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ସରୀରାନି ଅୱସିସ୍ସନ୍ତୀତି ପଜାନାତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ଖୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରଂ ୱା ଅଭିସଙ୍ଖରେଯ୍ୟ ଅପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରଂ ୱା ଅଭିସଙ୍ଖରେଯ୍ୟ ଆନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରଂ ୱା ଅଭିସଙ୍ଖରେଯ୍ୟା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅସତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅସତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ନାମରୂପଂ ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ନାମରୂପେ ଅସତି, ନାମରୂପନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ସଳାଯତନଂ ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ସଳାଯତନେ ଅସତି, ସଳାଯତନନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ଫସ୍ସୋ ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ଫସ୍ସେ ଅସତି, ଫସ୍ସନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ୱେଦନା ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ୱେଦନାଯ ଅସତି, ୱେଦନାନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ତଣ୍ହା ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ତଣ୍ହାଯ ଅସତି, ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ଉପାଦାନଂ ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ଉପାଦାନେ ଅସତି, ଉପାଦାନନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ଭୱୋ ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି। ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ଭୱେ ଅସତି, ଭୱନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ଜାତି ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ଜାତିଯା ଅସତି, ଜାତିନିରୋଧା ଅପି ନୁ ଖୋ ଜରାମରଣଂ ପଞ୍ଞାଯେଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନେତଂ ଅଞ୍ଞଥା। ସଦ୍ଦହଥ ମେ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିମୁଚ୍ଚଥ, ନିକ୍କଙ୍ଖା ଏତ୍ଥ ହୋଥ ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛା। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଉପାଦାନସୁତ୍ତଂ

୫୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଉପାଦାନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି''।

''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସନ୍ନଂ ୱା କଟ୍ଠୱାହାନଂ ୱୀସାଯ ୱା କଟ୍ଠୱାହାନଂ ତିଂସାଯ ୱା କଟ୍ଠୱାହାନଂ ଚତ୍ତାରୀସାଯ ୱା କଟ୍ଠୱାହାନଂ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଜଲେଯ୍ୟ। ତତ୍ର ପୁରିସୋ କାଲେନ କାଲଂ ସୁକ୍ଖାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ସୁକ୍ଖାନି ଚ ଗୋମଯାନି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ସୁକ୍ଖାନି ଚ କଟ୍ଠାନି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ତଦାହାରୋ ତଦୁପାଦାନୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ଜଲେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

''ଉପାଦାନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସନ୍ନଂ ୱା କଟ୍ଠୱାହାନଂ ୱୀସାଯ ୱା ତିଂସାଯ ୱା ଚତ୍ତାରୀସାଯ ୱା କଟ୍ଠୱାହାନଂ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଜଲେଯ୍ୟ; ତତ୍ର ପୁରିସୋ ନ

କାଲେନ କାଲଂ ସୁକ୍ଖାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ନ ସୁକ୍ଖାନି ଚ ଗୋମଯାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ନ ସୁକ୍ଖାନି ଚ କଟ୍ଠାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୁରିମସ୍ସ ଚ ଉପାଦାନସ୍ସ ପରିଯାଦାନା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଅନୁପହାରା [ଅନୁପାହାରା (ପୀ।)] ଅନାହାରୋ ନିବ୍ବାଯେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସଂଯୋଜନସୁତ୍ତଂ

୫୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି …ପେ… ‘‘ସଂଯୋଜନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାଯେୟ୍ୟ। ତତ୍ର ପୁରିସୋ କାଲେନ କାଲଂ ତେଲଂ ଆସିଞ୍ଚେୟ୍ୟ ୱଟ୍ଟିଂ ଉପସଂହରେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ତଦାହାରୋ ତଦୁପାଦାନୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ଜଲେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି ; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

‘‘ସଂଯୋଜନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାଯେୟ୍ୟ। ତତ୍ର ପୁରିସୋ ନ କାଲେନ କାଲଂ ତେଲଂ ଆସିଞ୍ଚେୟ୍ୟ ନ ୱଟ୍ଟିଂ ଉପସଂହରେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ପୁରିମସ୍ସ ଚ ଉପାଦାନସ୍ସ ପରିଯାଦାନା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଅନୁପହାରା ଅନାହାରୋ ନିବ୍ବାଯେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ… ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯସଂଯୋଜନସୁତ୍ତଂ

୫୪। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି …ପେ… ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାଯେୟ୍ୟ। ତତ୍ର ପୁରିସୋ କାଲେନ କାଲଂ ତେଲଂ ଆସିଞ୍ଚେୟ୍ୟ ୱଟ୍ଟିଂ ଉପସଂହରେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ତଦାହାରୋ ତଦୁପାଦାନୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ଜଲେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାଯେୟ୍ୟ। ତତ୍ର ପୁରିସୋ ନ କାଲେନ କାଲଂ ତେଲଂ ଆସିଞ୍ଚେୟ୍ୟ ନ ୱଟ୍ଟିଂ ଉପସଂହରେୟ୍ୟ । ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ପୁରିମସ୍ସ ଚ ଉପାଦାନସ୍ସ ପରିଯାଦାନା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଅନୁପହାରା ଅନାହାରୋ ନିବ୍ବାଯେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ… ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମହାରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଉପାଦାନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ତସ୍ସ ଯାନି ଚେୱ ମୂଲାନି ଅଧୋଗମାନି, ଯାନି ଚ ତିରିଯଙ୍ଗମାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ଉଦ୍ଧଂ ଓଜଂ ଅଭିହରନ୍ତି। ଏୱଞ୍ହି

ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ ତଦାହାରୋ ତଦୁପାଦାନୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ପଵଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

''ଉପାଦାନିଯେସୁ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନଵାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭଵନିରୋଧୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ [କୁଦାଲପିଟକଂ (ଅଞ୍ଞତ୍ଥ)] ଆଦାଯ। ସୋ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ, ମୂଲଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ପଲିଖଣେୟ୍ୟ [ପଲିଂଖଣେୟ୍ୟ (ପୀ। କ।)], ପଲିଖଣିତ୍ଵା ମୂଲାନି ଉଦ୍ଧରେୟ୍ୟ ଅନ୍ତମସୋ ଉସୀରନାଳିମତ୍ତାନିପି। ସୋ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ, ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଫାଲେୟ୍ୟ, ଫାଲେତ୍ଵା ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରେୟ୍ୟ, ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରିତ୍ଵା ଵାତାତପେ ଵିସୋସେୟ୍ୟ; ଵାତାତପେ ଵିସୋସେତ୍ଵା ଅଗ୍ଗିନା ଡହେୟ୍ୟ, ଅଗ୍ଗିନା ଡହେତ୍ଵା ମସିଂ କରେୟ୍ୟ, ମସିଂ କରିତ୍ଵା ମହାଵାତେ ଵା ଓଫୁଣେୟ୍ୟ [ଓପୁନେୟ୍ୟ (ସୀ। ପୀ।), ଓଫୁନେୟ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ନଦିଯା ଵା ସୀଘସୋତାଯ ପଵାହେୟ୍ୟ। ଏଵଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ଅସ୍ସ ତାଲାଵତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାଵଂକତୋ [ଅନଭାଵକତୋ (ସୀ।), ଅନଭାଵଙ୍ଗତୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନଵାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭଵନିରୋଧୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯମହାରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫୬। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ତସ୍ସ ଯାନି ଚେଵ ମୂଲାନି ଅଧୋଗମାନି, ଯାନି ଚ ତିରିଯଙ୍ଗମାନି , ସବ୍ବାନି ତାନି ଉଦ୍ଧଂ ଓଜଂ ଅଭିହରନ୍ତି। ଏଵଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ ତଦାହାରୋ ତଦୁପାଦାନୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ପଵଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ …ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି''।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ ଆଦାଯ। ସୋ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ, ମୂଲେ ଛେତ୍ଵା ପଲିଖଣେୟ୍ୟ, ପଲିଖଣିତ୍ଵା ମୂଲାନି ଉଦ୍ଧରେୟ୍ୟ…ପେ… ନଦିଯା ଵା ସୀଘସୋତାଯ ପଵାହେୟ୍ୟ। ଏଵଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ଅସ୍ସ ତାଲାଵତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାଵଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନଵାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତରୁଣରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫୭। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ''ସଂଯୋଜନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ପଵଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି''।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତରୁଣୋ ରୁକ୍ଖୋ। ତସ୍ସ ପୁରିସୋ କାଲେନ କାଲଂ ମୂଲାନି ପଲିମଜ୍ଜେୟ୍ୟ [ପଲିସନ୍ନେୟ୍ୟ (ସୀ।), ପଲିସଜ୍ଜେୟ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ପଲିପଟ୍ଟେୟ୍ୟ (କ।), ପଲିସଦ୍ଦେୟ୍ୟ, ପଲିଵଦ୍ଧେୟ୍ୟ (ଟୀକାନୁରୂପଂ)] କାଲେନ କାଲଂ ପଂସୁଂ ଦଦେୟ୍ୟ, କାଲେନ କାଲଂ ଉଦକଂ ଦଦେୟ୍ୟ। ଏଵଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତରୁଣୋ ରୁକ୍ଖୋ ତଦାହାରୋ ତଦୁପାଦାନୋ ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ପଵଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

''ସଂଯୋଜନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନଵାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ତରୁଣୋ ରୁକ୍ଖୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ ଆଦାଯ…ପେ… ନଦିଯା ଵା ସୀଘସୋତାଯ ପଵାହେୟ୍ୟ। ଏଵଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତରୁଣୋ ରୁକ୍ଖୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ଅସ୍ସ ତାଲାଵତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାଵଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନଵାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ

ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନାମରୂପସୁତ୍ତଂ

୫୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସଂଯୋଜନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ତସ୍ସ ଯାନି ଚେୱ ମୂଲାନି ଅଧୋଗମାନି, ଯାନି ଚ ତିରିଯଙ୍ଗମାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ଉଦ୍ଧଂ ଓଜଂ ଅଭିହରନ୍ତି। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ ତଦାହାରୋ ତଦୁପାଦାନୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି…ପେ…।

‘‘ସଂଯୋଜନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ନ ହୋତି। ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାଯତନନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ ଆଦାଯ…ପେ… ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ନ ହୋତି। ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାଯତନନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱିଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୫୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସଂଯୋଜନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ତସ୍ସ ଯାନି ଚେୱ ମୂଲାନି …ପେ… ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି…ପେ…।

‘‘ସଂଯୋଜନିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ନ ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ ଆଦାଯ…ପେ… ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ନ ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ନିଦାନସୁତ୍ତଂ

୬୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୁରୂସୁ ୱିହରତି କମ୍ମାସଧମ୍ମଂ ନାମ କୁରୂନଂ ନିଗମୋ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ଯାୱ ଗମ୍ଭୀରୋ ଚାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସୋ ଚ, ଅଥ ଚ ପନ ମେ ଉତ୍ତାନକୁତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଖାଯତୀ’’ତି।

‘‘ମା ହେୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ମା ହେୱଂ, ଆନନ୍ଦ [ମା ହେୱଂ ଆନନ୍ଦ ଅୱଚ ମା ହେୱଂ ଆନନ୍ଦ ଅୱଚ (ଦୀ। ନି। ୨ ମହାନିଦାନସୁତ୍ତେ)]! ଗମ୍ଭୀରୋ ଚାଯଂ, ଆନନ୍ଦ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସୋ ଚ। ଏତସ୍ସ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନନୁବୋଧା ଅପ୍ପଟିୱେଧା ଏୱମଯଂ ପଜା ତନ୍ତାକୁଲକଜାତା କୁଲଗଣ୍ଠିକଜାତା [ଗୁଣ୍ଠିକଜାତା (ସୀ।), ଗୁଠଇଗୁଣ୍ଡିକଜାତା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜଭୂତା [ମୁଞ୍ଜବବ୍ବଜଭୂତା (ସୀ।)] ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ସଂସାରଂ ନାତିୱତ୍ତତି।

‘‘ଉପାଦାନିଯେସୁ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ତସ୍ସ ଯାନି ଚେୱ ମୂଲାନି ଅଧୋଗମାନି, ଯାନି ଚ ତିରିଯଙ୍ଗମାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ଉଦ୍ଧଂ ଓଜଂ ଅଭିହରନ୍ତି। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ମହାରୁକ୍ଖୋ ତଦାହାରୋ ତଦୁପାଦାନୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଉପାଦାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି। ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

‘‘ଉପାଦାନିଯେସୁ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଆନନ୍ଦ, ମହାରୁକ୍ଖୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ ଆଦାଯ। ସୋ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ମୂଲେ ଛେତ୍ୱା ପଲିଖଣେଯ୍ୟ, ପଲିଖଣିତ୍ୱା ମୂଲାନି ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ ଅନ୍ତମସୋ ଉସୀରନାଳିମତ୍ତାନିପି। ସୋ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଫାଲେଯ୍ୟ; ଫାଲେତ୍ୱା ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରେଯ୍ୟ, ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରିତ୍ୱା ୱାତାତପେ ୱିସୋସେଯ୍ୟ, ୱାତାତପେ ୱିସୋସେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିନା ଡହେଯ୍ୟ, ଅଗ୍ଗିନା ଡହେତ୍ୱା ମସିଂ କରେଯ୍ୟ, ମସିଂ କରିତ୍ୱା ମହାୱାତେ ୱା ଓଫୁଣେଯ୍ୟ, ନଦିଯା ୱା ସୀଘସୋତାଯ ପୱାହେଯ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ମହାରୁକ୍ଖୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ଅସ୍ସ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ । ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଉପାଦାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଦୁକ୍ଖୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପରିୱୀମଂସନୁପାଦାନଂ, ଦ୍ୱେ ଚ ସଂଯୋଜନାନି ଚ;

ମହାରୁକ୍ଖେନ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ତରୁଣେନ ଚ ସତ୍ତମଂ;

ନାମରୂପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନିଦାନେନ ଚ ତେ ଦସାତି।

୭। ମହାୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅସ୍ସୁତୱାସୁତ୍ତଂ

୬୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ…ପେ… ‘‘ଅସ୍ସୁତୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଇମସ୍ମିଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ମିଂ କାଯସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟପି ୱିରଜ୍ଜେଯ୍ୟପି ୱିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? [ଚାତୁମ୍ମହାଭୂତିକସ୍ମିଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଦିସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ [ଦିସ୍ସତି ହି ଭିକ୍ଖୱେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)], ଇମସ୍ସ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଆଚଯୋପି ଅପଚଯୋପି ଆଦାନମ୍ପି ନିକ୍ଖେପନମ୍ପି। ତସ୍ମା ତତ୍ରାସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟପି ୱିରଜ୍ଜେଯ୍ୟପି ୱିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟପି’’।

‘‘ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁଚ୍ଚତି ଚିତ୍ତଂ ଇତିପି, ମନୋ ଇତିପି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତିପି, ତତ୍ରାସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନାଲଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ ନାଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ ନାଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଦୀଘରତ୍ତଞ୍ହେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୋସିତଂ ମମାଯିତଂ ପରାମଟ୍ଠଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି। ତସ୍ମା ତତ୍ରାସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନାଲଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ ନାଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ ନାଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁଂ।

''ୱରଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଇମଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକଂ କାଯଂ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚିତ୍ତଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଦିସ୍ସତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚାତୁମହାଭୂତିକୋ କାଯୋ ଏକମ୍ପି ୱସ୍ସଂ ତିଟ୍ଠମାନୋ ଦ୍ୱେପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ତୀଣିପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ଚତ୍ତାରିପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ପଞ୍ଚପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ଦସପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ୱୀସତିପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ତିଂସମ୍ପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ଚତ୍ତାରୀସମ୍ପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ୱସ୍ସସତମ୍ପି ତିଟ୍ଠମାନୋ, ଭିଯ୍ୟୋପି ତିଟ୍ଠମାନୋ।

''ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁଚ୍ଚତି ଚିତ୍ତଂ ଇତିପି, ମନୋ ଇତିପି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତିପି, ତଂ ରତ୍ତିଯା ଚ ଦିୱସସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞଦେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଞ୍ଞଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମକ୍କଟୋ ଅରଞ୍ଞେ ପୱନେ ଚରମାନୋ ସାଖଂ ଗଣ୍ହତି, ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହତି, ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଚିତ୍ତଂ ଇତିପି, ମନୋ ଇତିପି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତିପି, ତଂ ରତ୍ତିଯା ଚ ଦିୱସସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞଦେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଞ୍ଞଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂଯେୱ ସାଧୁକଂ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି – 'ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି – ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''’ତି।

''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି, ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯଅସ୍ସୁତୱାସୁତ୍ତଂ

୬୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଅସ୍ସୁତୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଇମସ୍ମିଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ମିଂ କାଯସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟପି ୱିରଜ୍ଜେଯ୍ୟପି ୱିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଦିସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ସ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଆଚଯୋପି ଅପଚଯୋପି ଆଦାନମ୍ପି ନିକ୍ଖେପନମ୍ପି । ତସ୍ମା ତତ୍ରାସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟପି ୱିରଜ୍ଜେଯ୍ୟପି ୱିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟପି। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁଚ୍ଚତି ଚିତ୍ତଂ ଇତିପି, ମନୋ ଇତିପି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତିପି, ତତ୍ରାସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନାଲଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ ନାଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ ନାଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଦୀଘରତ୍ତଞ୍ହେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୋସିତଂ ମମାଯିତଂ ପରାମଟ୍ଠଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି। ତସ୍ମା ତତ୍ରାସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନାଲଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ ନାଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ ନାଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁଂ''।

''ୱରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଇମଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକଂ କାଯଂ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚିତ୍ତଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଦିସ୍ସତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚାତୁମହାଭୂତିକୋ କାଯୋ ଏକମ୍ପି ୱସ୍ସଂ ତିଟ୍ଠମାନୋ ଦ୍ୱେପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ତୀଣିପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ଚତ୍ତାରିପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ପଞ୍ଚପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ଦସପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ୱୀସତିପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ତିଂସମ୍ପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ଚତ୍ତାରୀସମ୍ପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ୱସ୍ସସତମ୍ପି ତିଟ୍ଠମାନୋ, ଭିଯ୍ୟୋପି ତିଟ୍ଠମାନୋ। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁଚ୍ଚତି ଚିତ୍ତଂ ଇତିପି, ମନୋ ଇତିପି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତିପି, ତଂ ରତ୍ତିଯା ଚ ଦିୱସସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞଦେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଞ୍ଞଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

''ତତ୍ର , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂଯେୱ ସାଧୁକଂ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି – 'ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’ତି। ସୁଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖୱେଦନା। ତସ୍ସେୱ ସୁଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ସୁଖୱେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି ସା ୱୂପସମ୍ମତି। ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖୱେଦନା। ତସ୍ସେୱ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି ସା ୱୂପସମ୍ମତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନା। ତସ୍ସେୱ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି ସା ୱୂପସମ୍ମତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କଟ୍ଠାନଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନସମୋଧାନା ଉସ୍ମା ଜାଯତି ତେଜୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତତି। ତେସଂଯେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କଟ୍ଠାନଂ ନାନାକତୱିନିବ୍ଭୋଗା [ନାନାଭାୱାୱିନିକ୍ଖେପା (ସୀ। ପୀ।) ମ। ନି। ୩।୩୫୭] ଯା ତଜ୍ଜା ଉସ୍ମା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି ସା ୱୂପସମ୍ମତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖୱେଦନା। ତସ୍ସେୱ ସୁଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ସୁଖୱେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି ସା ୱୂପସମ୍ମତି…ପେ… ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନା। ତସ୍ସେୱ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି ସା ୱୂପସମ୍ମତି।

''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି, ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପୁତ୍ତମଂସୂପମସୁତ୍ତଂ

୬୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ …ପେ… ''ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରା ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାଯ । କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଓଳାରିକୋ ୱା ସୁଖୁମୋ ୱା, ଫସ୍ସୋ ଦୁତିଯୋ, ମନୋସଞ୍ଚେତନା ତତିଯା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାଯ''।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ? ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ଜାଯମ୍ପତିକା [ଜଯମ୍ପତିକା (ସୀ। ପୀ।) ଟୀକା ଓଲୋକେତବ୍ବା] ପରିତ୍ତଂ ସମ୍ବଲଂ ଆଦାଯ କନ୍ତାରମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ତେସମସ୍ସ ଏକପୁତ୍ତକୋ ପିଯୋ ମନାପୋ। ଅଥ ଖୋ ତେସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଜାଯମ୍ପତିକାନଂ କନ୍ତାରଗତାନଂ ଯା ପରିତ୍ତା ସମ୍ବଲମତ୍ତା, ସା ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ସିଯା ଚ ନେସଂ କନ୍ତାରାୱସେସୋ ଅନତିଣ୍ଣୋ। ଅଥ ଖୋ ତେସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଜାଯମ୍ପତିକାନଂ ଏୱମସ୍ସ – 'ଅମ୍ହାକଂ ଖୋ ଯା ପରିତ୍ତା ସମ୍ବଲମତ୍ତା ସା ପରିକ୍ଖୀଣା ପରିଯାଦିଣ୍ଣା [ପରିଯାଦିନ୍ନା (ସ୍ୟା। କଂ।)]। ଅତ୍ଥି ଚାଯଂ କନ୍ତାରାୱସେସୋ ଅନିତ୍ଥିଣ୍ଣୋ [ଅନିତ୍ଥିଣ୍ଣୋ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅନତିଣ୍ଣୋ (କ।)]। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଇମଂ ଏକପୁତ୍ତକଂ ପିଯଂ ମନାପଂ ୱଧିତ୍ୱା ୱଲ୍ଲୂରଞ୍ଚ ସୋଣ୍ଡିକଞ୍ଚ କରିତ୍ୱା ପୁତ୍ତମଂସାନି ଖାଦନ୍ତା ଏୱଂ ତଂ କନ୍ତାରାୱସେସଂ ନିତ୍ଥରେଯ୍ୟାମ, ମା ସବ୍ବେୱ ତଯୋ ୱିନସ୍ସିମ୍ହା'ତି। ଅଥ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ଜାଯମ୍ପତିକା ତଂ ଏକପୁତ୍ତକଂ ପିଯଂ ମନାପଂ ୱଧିତ୍ୱା ୱଲ୍ଲୂରଞ୍ଚ ସୋଣ୍ଡିକଞ୍ଚ କରିତ୍ୱା ପୁତ୍ତମଂସାନି ଖାଦନ୍ତା ଏୱଂ ତଂ କନ୍ତାରାୱସେସଂ ନିତ୍ଥରେଯ୍ୟୁଂ। ତେ ପୁତ୍ତମଂସାନି ଚେୱ ଖାଦେଯ୍ୟୁଂ, ଉରେ ଚ ପଟିପିସେଯ୍ୟୁଂ – 'କହଂ, ଏକପୁତ୍ତକ, କହଂ, ଏକପୁତ୍ତକା'ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ତେ ଦୱାଯ ୱା ଆହାରଂ ଆହାରେଯ୍ୟୁଂ, ମଦାଯ ୱା ଆହାରଂ ଆହାରେଯ୍ୟୁଂ, ମଣ୍ଡନାଯ ୱା ଆହାରଂ ଆହାରେଯ୍ୟୁଂ, ୱିଭୂସନାଯ ୱା ଆହାରଂ ଆହାରେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ନନୁ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ କନ୍ତାରସ୍ସ ନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାଯ ଆହାରଂ ଆହାରେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି ୱଦାମି। କବଳୀକାରେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତି। ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକେ ରାଗେ ପରିଞ୍ଞାତେ ନତ୍ଥି ତଂ ସଂଯୋଜନଂ ଯେନ ସଂଯୋଜନେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ପୁନ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ? ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗାୱୀ ନିଚ୍ଚମ୍ମା କୁଟ୍ଟଂ ଚେ [କୁଡ୍ଡଞ୍ଚେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନିସ୍ସାଯ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଯେ କୁଟ୍ଟନିସ୍ସିତା ପାଣା ତେ ନଂ ଖାଦେଯ୍ୟୁଂ। ରୁକ୍ଖଂ ଚେ ନିସ୍ସାଯ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ଯେ ରୁକ୍ଖନିସ୍ସିତା ପାଣା ତେ ନଂ ଖାଦେଯ୍ୟୁଂ। ଉଦକଂ ଚେ ନିସ୍ସାଯ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ଯେ ଉଦକନିସ୍ସିତା ପାଣା ତେ ନଂ ଖାଦେଯ୍ୟୁଂ। ଆକାସଂ ଚେ ନିସ୍ସାଯ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ଯେ ଆକାସନିସ୍ସିତା ପାଣା ତେ ନଂ ଖାଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯଂ ଯଦେୱ ହି ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗାୱୀ ନିଚ୍ଚମ୍ମା ନିସ୍ସାଯ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ଯେ ତନିସ୍ସିତା [ଯେ ତନ୍ନିସ୍ସିତା ତନ୍ନିସ୍ସିତା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପାଣା ତେ ନଂ ଖାଦେଯ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ''ଫସ୍ସାହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି ୱଦାମି। ଫସ୍ସେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ପରିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତି। ତୀସୁ ୱେଦନାସୁ ପରିଞ୍ଞାତାସୁ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଉତ୍ତରିକରଣୀଯନ୍ତି [ଉତ୍ତରିଂକରଣୀଯନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)] ୱଦାମି।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ? ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗାରକାସୁ ସାଧିକପୋରିସା ପୁଣ୍ଣା ଅଙ୍ଗାରାନଂ ୱୀତଚ୍ଚିକାନଂ ୱୀତଧୂମାନଂ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଜୀୱିତୁକାମୋ ଅମରିତୁକାମୋ ସୁଖକାମୋ ଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିକୂଲୋ। ତମେନଂ ଦ୍ୱେ ବଲୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଉପକଡ୍ଢେଯ୍ୟୁଂ। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଆରକାୱସ୍ସ ଚେତନା ଆରକା ପତ୍ଥନା ଆରକା ପଣିଧି।

ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏଓଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ହୋତି – 'ଇମଂ ଚାହଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ପପତିସ୍ସାମି, ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛାମି ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି। ଏଵମେଵ ଖ୍ଵାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, 'ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ'ତି ଵଦାମି। ମନୋସଞ୍ଚେତନାଯ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା ପରିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତି। ତୀସୁ ତଣ୍ହାସୁ ପରିଞ୍ଞାତାସୁ ଅରିଯସାଵକସ୍ସ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଉତ୍ତରିକରଣୀଯନ୍ତି ଵଦାମି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ? ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ଵା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେଯ୍ୟୁଂ – 'ଅଯଂ ତେ, ଦେଵ, ଚୋରୋ ଆଗୁଚାରୀ, ଇମସ୍ସ ଯଂ ଇଚ୍ଛସି ତଂ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେହୀ'ତି। ତମେନଂ ରାଜା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଗଚ୍ଛଥ, ଭୋ, ଇମଂ ପୁରିସଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନଥା'ତି। ତମେନଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନେଯ୍ୟୁଂ। ଅଥ ରାଜା ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଅମ୍ଭୋ, କଥଂ ସୋ ପୁରିସୋ'ତି? 'ତଥେଵ, ଦେଵ, ଜୀଵତୀ'ତି। ତମେନଂ ରାଜା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଗଚ୍ଛଥ, ଭୋ, ତଂ ପୁରିସଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନଥା'ତି। ତମେନଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନେଯ୍ୟୁଂ। ଅଥ ରାଜା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଅମ୍ଭୋ, କଥଂ ସୋ ପୁରିସୋ'ତି? 'ତଥେଵ, ଦେଵ, ଜୀଵତୀ'ତି। ତମେନଂ ରାଜା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଗଚ୍ଛଥ, ଭୋ, ତଂ ପୁରିସଂ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନଥା'ତି। ତମେନଂ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନେଯ୍ୟୁଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ଦିଵସଂ ତୀହି ସତ୍ତିସତେହି ହଞ୍ଞମାନୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦିଯେଥା''ତି? ''ଏକିସ୍ସାପି, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତିଯା ହଞ୍ଞମାନୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦିଯେଥ; କୋ ପନ ଵାଦୋ ତୀହି ସତ୍ତିସତେହି ହଞ୍ଞମାନୋ''ତି! ''ଏଵମେଵ ଖ୍ଵାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଵଦାମି। ଵିଞ୍ଞାଣେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ନାମରୂପଂ ପରିଞ୍ଞାତଂ ହୋତି, ନାମରୂପେ ପରିଞ୍ଞାତେ ଅରିଯସାଵକସ୍ସ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଉତ୍ତରିକରଣୀଯନ୍ତି ଵଦାମୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅତ୍ଥିରାଗସୁତ୍ତଂ

୬୪। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରା ଭୂତାନଂ ଵା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭଵେସୀନଂ ଵା ଅନୁଗ୍ଗହାଯ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଓଳାରିକୋ ଵା ସୁଖୁମୋ ଵା, ଫସ୍ସୋ ଦୁତିଯୋ, ମନୋସଞ୍ଚେତନା ତତିଯା, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ଭୂତାନଂ ଵା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭଵେସୀନଂ ଵା ଅନୁଗ୍ଗହାଯ''।

''କବଳୀକାରେ ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ ଅତ୍ଥି ରାଗୋ ଅତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ ଅତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିରୂଳ୍ହଂ। ଯତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିରୂଳ୍ହଂ, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ନାମରୂପସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ନାମରୂପସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଵୁଦ୍ଧି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଵୁଦ୍ଧି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାଭିନିବ୍ବତ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ, ସସୋକଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦରଂ ସଉପାଯାସନ୍ତି ଵଦାମି।

''ଫସ୍ସେ ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ…ପେ… ମନୋସଞ୍ଚେତନାଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ… ଵିଞ୍ଞାଣେ ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ ଅତ୍ଥି ରାଗୋ ଅତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ ଅତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିରୂଳ୍ହଂ। ଯତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିରୂଳ୍ହଂ, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ନାମରୂପସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ନାମରୂପସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଵୁଦ୍ଧି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଵୁଦ୍ଧି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାଭିନିବ୍ବତ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ, ସସୋକଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦରଂ ସଉପାଯାସନ୍ତି ଵଦାମି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ରଜକୋ ଵା ଚିତ୍ତକାରକୋ ଵା ସତି ରଜନାଯ ଵା ଲାଖାଯ ଵା ହଲିଦ୍ଦିଯା ଵା ନୀଲିଯା ଵା ମଞ୍ଜିଟ୍ଠାଯ ଵା ସୁପରିମଟ୍ଠେ ଵା ଫଲକେ ଭିତ୍ତିଯା ଵା ଦୁସ୍ସପଟ୍ଟେ ଵା ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଵା ପୁରିସରୂପଂ ଵା ଅଭିନିମ୍ମିନେଯ୍ୟ ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଂ; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, କବଳୀକାରେ ଚେ ଆହାରେ ଅତ୍ଥି ରାଗୋ ଅତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ ଅତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିରୂଳ୍ହଂ। ଯତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିରୂଳ୍ହଂ, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ନାମରୂପସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ନାମରୂପସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଵୁଦ୍ଧି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଵୁଦ୍ଧି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାଭିନିବ୍ବତ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ, ସସୋକଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦରଂ ସଉପାଯାସନ୍ତି ଵଦାମି।

''ଫସ୍ସେ ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ…ପେ… ମନୋସଞ୍ଚେତନାଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ… ଵିଞ୍ଞାଣେ ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରେ ଅତ୍ଥି ରାଗୋ ଅତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ ଅତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିରୂଳ୍ହଂ। ଯତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିରୂଳ୍ହଂ, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ନାମରୂପସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ନାମରୂପସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଵୁଦ୍ଧି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଵୁଦ୍ଧି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାଭିନିବ୍ବତ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ, ସସୋକଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦରଂ ସଉପାଯାସନ୍ତି ଵଦାମି।

‘‘କବଳୀଙ୍କାରେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ନତ୍ଥି ରାଗୋ ନତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ ନତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିରୂଳ୍ହଂ। ଯତ୍ଥ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିରୂଳ୍ହଂ, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୁଦ୍ଧି। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୁଦ୍ଧି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ, ଅସୋକଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦରଂ ଅନୁପାୟାସନ୍ତି ୱଦାମି।

‘‘ଫସ୍ସେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ…ପେ… ମନୋସଞ୍ଚେତନାୟ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ନତ୍ଥି ରାଗୋ ନତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ ନତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିରୂଳ୍ହଂ। ଯତ୍ଥ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିରୂଳ୍ହଂ, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି । ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୁଦ୍ଧି। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୁଦ୍ଧି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ, ଅସୋକଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦରଂ ଅନୁପାୟାସନ୍ତି ୱଦାମି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୂଟାଗାରଂ ୱା କୂଟାଗାରସାଲଂ ୱା ଉତ୍ତରାୟ ୱା ଦକ୍ଖିଣାୟ ୱା ପାଚୀନାୟ ୱା ୱାତପାନା ସୂରିୟେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ୱାତପାନେନ ରସ୍ମି ପୱିସିତ୍ୱା କ୍ୱାସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତା’’ [କତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତା (କ।)] ତି? ‘‘ପଚ୍ଛିମାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ପଚ୍ଛିମା ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିତ୍ତି ନାସ୍ସ କ୍ୱାସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତା’’ତି? ‘‘ପଥୱିୟଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ପଥୱୀ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ , ନାସ୍ସ କ୍ୱାସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତା’’ତି? ‘‘ଆପସ୍ମିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଆପୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନାସ୍ସ କ୍ୱାସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତା’’ତି? ‘‘ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କବଳୀଙ୍କାରେ ଚେ ଆହାରେ ନତ୍ଥି ରାଗୋ ନତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ ନତ୍ଥି ତଣ୍ହା… ପେ…।

‘‘ଫସ୍ସେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ… ମନୋସଞ୍ଚେତନାୟ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ନତ୍ଥି ରାଗୋ ନତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ ନତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିରୂଳ୍ହଂ। ଯତ୍ଥ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିରୂଳ୍ହଂ, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୁଦ୍ଧି। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୁଦ୍ଧି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି । ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ। ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଂ ଅସୋକଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦରଂ ଅନୁପାୟାସନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ନଗରସୁତ୍ତଂ

୬୫। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ପୁବ୍ବେ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘କିଚ୍ଛା ୱତାୟଂ ଲୋକୋ ଆପନ୍ନୋ ଜାୟତି ଚ ଜୀୟତି ଚ ମୀୟତି ଚ ଚୱତି ଚ ଉପପଜ୍ଜତି ଚ। ଅଥ ଚ ପନିମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ନପ୍ପଜାନାତି ଜରାମରଣସ୍ସ। କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ଇମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି ଜରାମରଣସ୍ସା’ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ’ନ୍ତି ? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ଜାତିୟା ଖୋ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ’’’ନ୍ତି।

‘‘ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ଜାତି ହୋତି…ପେ… ଭୱୋ ହୋତି… ଉପାଦାନଂ ହୋତି… ତଣ୍ହା ହୋତି… ୱେଦନା ହୋତି… ଫସ୍ସୋ ହୋତି… ସଳାୟତନଂ ହୋତି… ନାମରୂପଂ ହୋତି… କିଂପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପ’ନ୍ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ ସତି ନାମରୂପଂ ହୋତି, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, କିଂପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – ‘ନାମରୂପେ ଖୋ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣ’’’ନ୍ତି।

‘‘ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତତି ଖୋ ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମରୂପମ୍ହା ନ ପରଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏତ୍ତାୱତା ଜାୟେଥ ୱା ଜୀୟେଥ ୱା ମୀୟେଥ ୱା ଚୱେଥ ୱା ଉପପଜ୍ଜେଥ ୱା, ଯଦିଦଂ ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ; ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପଂ; ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନଂ; ସଳାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତି। ‘ସମୁଦୟୋ, ସମୁଦୟୋ’ତି ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି ଞାଣଂ ଉଦପାଦି ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି, ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତି; କିସ୍ସ ନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ’ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ,

ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ଜାତିୟା ଖୋ ଅସତି, ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତି; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ'ତି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ଜାତି ନ ହୋତି…ପେ… ଭୱୋ ନ ହୋତି… ଉପାଦାନଂ ନ ହୋତି… ତଣ୍ହା ନ ହୋତି… ୱେଦନା ନ ହୋତି… ଫସ୍ସୋ ନ ହୋତି… ସଳାୟତନଂ ନ ହୋତି… ନାମରୂପଂ ନ ହୋତି। କିସ୍ସ ନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ'ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ ଅସତି, ନାମରୂପଂ ନ ହୋତି; ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ'''ତି ।

''ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – 'କିମ୍ହି ନୁ ଖୋ ଅସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି; କିସ୍ସ ନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ'ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭିସମୟୋ – 'ନାମରୂପେ ଖୋ ଅସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି; ନାମରୂପନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ'''ତି।

''ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ଅଧିଗତୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ମଗ୍ଗୋ ବୋଧାୟ ୟଦିଦଂ – ନାମରୂପନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ; ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ; ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାୟତନନିରୋଧୋ; ସଳାୟତନନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। 'ନିରୋଧୋ, ନିରୋଧୋ'ତି ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି ଞାଣଂ ଉଦପାଦି ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଅରଞ୍ଞେ ପୱନେ ଚରମାନୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁରାଣଞ୍ଜସଂ ପୁବ୍ବକେହି ମନୁସ୍ସେହି ଅନୁୟାତଂ। ସୋ ତମନୁଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ । ତମନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ପୁରାଣଂ ନଗରଂ ପୁରାଣଂ ରାଜଧାନିଂ ପୁବ୍ବକେହି ମନୁସ୍ସେହି ଅଜ୍ଝାୱୁଟ୍ଠଂ [ଅଜ୍ଝାୱୁଟ୍ଠଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଆରାମସମ୍ପନ୍ନଂ ୱନସମ୍ପନ୍ନଂ ପୋକ୍ଖରଣୀସମ୍ପନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧାପୱନ୍ତଂ [ଉଦ୍ଦାପୱନ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ରମଣୀୟଂ। ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତସ୍ସ ୱା ଆରୋଚେୟ୍ୟ – 'ୟଗ୍ଘେ, ଭନ୍ତେ, ଜାନେୟ୍ୟାସି – ଅହଂ ଅଦ୍ଦସଂ ଅରଞ୍ଞେ ପୱନେ ଚରମାନୋ ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁରାଣଞ୍ଜସଂ ପୁବ୍ବକେହି ମନୁସ୍ସେହି ଅନୁୟାତଂ ତମନୁଗଚ୍ଛିଂ। ତମନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ପୁରାଣଂ ନଗରଂ ପୁରାଣଂ ରାଜଧାନିଂ ପୁବ୍ବକେହି ମନୁସ୍ସେହି ଅଜ୍ଝାୱୁଟ୍ଠଂ ଆରାମସମ୍ପନ୍ନଂ ୱନସମ୍ପନ୍ନଂ ପୋକ୍ଖରଣୀସମ୍ପନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧାପୱନ୍ତଂ ରମଣୀୟଂ। ତଂ, ଭନ୍ତେ, ନଗରଂ ମାପେହୀ'ତି। ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ୱା ରାଜମହାମତ୍ତୋ ୱା ତଂ ନଗରଂ ମାପେୟ୍ୟ। ତଦସ୍ସ ନଗରଂ ଅପରେନ ସମୟେନ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଫୀତଞ୍ଚ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସଂ ୱୁଦ୍ଧିୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତଂ। ଏୱମେୱ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଦସଂ ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁରାଣଞ୍ଜସଂ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁୟାତଂ।

''କତମୋ ଚ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରାଣମଗ୍ଗୋ ପୁରାଣଞ୍ଜସୋ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁୟାତୋ ? ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରାଣମଗ୍ଗୋ ପୁରାଣଞ୍ଜସୋ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁୟାତୋ, ତମନୁଗଚ୍ଛିଂ; ତମନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜରାମରଣଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ଜରାମରଣସମୁଦୟଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ। ତମନୁଗଚ୍ଛିଂ; ତମନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜାତିଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ…ପେ… ଭୱଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ… ଉପାଦାନଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ… ତଣ୍ହଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ… ୱେଦନଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ… ଫସ୍ସଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ… ସଳାୟତନଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ… ନାମରୂପଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ। ତମନୁଗଚ୍ଛିଂ; ତମନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସଙ୍ଖାରେ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ସଙ୍ଖାରସମୁଦୟଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ। ତଦଭିଞ୍ଞା ଆଚିକ୍ଖିଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉପାସକାନଂ ଉପାସିକାନଂ। ତୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଫୀତଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରିକଂ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ପୁଥୁଭୂତଂ ୟାୱ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ସୁପ୍ପକାସିତ''ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମ୍ମସସୁତ୍ତଂ

୬୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା କୁରୂସୁ ୱିହରତି କମ୍ମାସଧମ୍ମଂ ନାମ କୁରୂନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ସମ୍ମସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତରଂ ସମ୍ମସ''ନ୍ତି [ଅନ୍ତରା ସମ୍ମସନନ୍ତି (ସୀ।)]। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ମସାମି ଅନ୍ତରଂ ସମ୍ମସ''ନ୍ତି। ''ୟଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମ୍ମସସି ଅନ୍ତରଂ ସମ୍ମସ''ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ବ୍ୟାକାସି। ୟଥା ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ବ୍ୟାକାସି ନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେସି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଏତସ୍ସ, ଭଗୱା, କାଲୋ; ଏତସ୍ସ, ସୁଗତ, କାଲୋ; ୟଂ ଭଗୱା ଅନ୍ତରଂ ସମ୍ମସଂ

ଭାସେୟ୍ୟ। ଭଗଵତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନହାନନ୍ଦ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଇଧ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମସମାନୋ ସମ୍ମସତି ଅନ୍ତରଂ ସମ୍ମସଂ [ସମ୍ମସନଂ (ସୀ।)] – ‘ଯଂ ଖୋ ଇଦଂ ଅନେକଵିଧଂ ନାନପ୍ପକାରକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜରାମରଣଂ। ଇଦଂ ଖୋ ଦୁକ୍ଖଂ କିଂନିଦାନଂ କିଂସମୁଦଯଂ କିଂଜାତିକଂ କିଂପଭଵଂ, କିସ୍ମିଂ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତୀ’ତି? ସୋ ସମ୍ମସମାନୋ ଏଵଂ ଜାନାତି – ‘ଯଂ ଖୋ ଇଦଂ ଅନେକଵିଧଂ ନାନପ୍ପକାରକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜରାମରଣଂ। ଇଦଂ ଖୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପଧିନିଦାନଂ ଉପଧିସମୁଦଯଂ ଉପଧିଜାତିକଂ ଉପଧିପଭଵଂ, ଉପଧିସ୍ମିଂ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତି, ଉପଧିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜରାମରଣଂ ନ ହୋତୀ’ତି। ସୋ ଜରାମରଣଞ୍ଚ ପଜାନାତି ଜରାମରଣସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି ଜରାମରଣନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି ଯା ଚ ଜରାମରଣନିରୋଧସାରୁପ୍ପଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। ତଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଜରାମରଣନିରୋଧାଯ।

‘‘ଅଥାପରଂ ସମ୍ମସମାନୋ ସମ୍ମସତି ଅନ୍ତରଂ ସମ୍ମସଂ – ‘ଉପଧି ପନାଯଂ କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦଯୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ, କିସ୍ମିଂ ସତି ଉପଧି ହୋତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଉପଧି ନ ହୋତୀ’ତି? ସୋ ସମ୍ମସମାନୋ ଏଵଂ ଜାନାତି – ‘ଉପଧି ତଣ୍ହାନିଦାନୋ ତଣ୍ହାସମୁଦଯୋ ତଣ୍ହାଜାତିକୋ ତଣ୍ହାପଭଵୋ, ତଣ୍ହାଯ ସତି ଉପଧି ହୋତି, ତଣ୍ହାଯ ଅସତି ଉପଧି ନ ହୋତୀ’ତି। ସୋ ଉପଧିଞ୍ଚ ପଜାନାତି ଉପଧିସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି ଉପଧିନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି ଯା ଚ ଉପଧିନିରୋଧସାରୁପ୍ପଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। ତଥା ପଟିପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଉପଧିନିରୋଧାଯ।

‘‘ଅଥାପରଂ ସମ୍ମସମାନୋ ସମ୍ମସତି ଅନ୍ତରଂ ସମ୍ମସଂ – ‘ତଣ୍ହା ପନାଯଂ କତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କତ୍ଥ ନିଵିସମାନା ନିଵିସତୀ’ତି? ସୋ ସମ୍ମସମାନୋ ଏଵଂ ଜାନାତି – ଯଂ ଖୋ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏତ୍ଥ ନିଵିସମାନା ନିଵିସତି । କିଞ୍ଚ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ? ଚକ୍ଖୁଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ, ସାତରୂପଂ। ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏତ୍ଥ ନିଵିସମାନା ନିଵିସତି। ସୋତଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ…ପେ… ଘାନଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ… ଜିଵ୍ହା ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ… କାଯୋ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ… ମନୋ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଏତ୍ଥ ନିଵିସମାନା ନିଵିସତି।

‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ସୁଖତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଅତ୍ତତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଆରୋଗ୍ୟତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଖେମତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ। ତେ ତଣ୍ହଂ ଵଡ୍ଢେସୁଂ। ଯେ ତଣ୍ହଂ ଵଡ୍ଢେସୁଂ ତେ ଉପଧିଂ ଵଡ୍ଢେସୁଂ। ଯେ ଉପଧିଂ ଵଡ୍ଢେସୁଂ ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ଵଡ୍ଢେସୁଂ। ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ଵଡ୍ଢେସୁଂ ତେ ନ ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେଵେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ନ ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମି।

‘‘ଯେପି ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି [ଦକ୍ଖନ୍ତି (ସୀ।)] ସୁଖତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ତତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଆରୋଗ୍ୟତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଖେମତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ତେ ତଣ୍ହଂ ଵଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ତଣ୍ହଂ ଵଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି ତେ ଉପଧିଂ ଵଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ଉପଧିଂ ଵଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ଵଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ଵଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି ତେ ନ ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେଵେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ନ ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମି।

‘‘ଯେପି ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ସୁଖତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ତତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଆରୋଗ୍ୟତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଖେମତୋ ପସ୍ସନ୍ତି। ତେ ତଣ୍ହଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତି । ଯେ ତଣ୍ହଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତି ତେ ଉପଧିଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତି। ଯେ ଉପଧିଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତି ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତି। ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତି ତେ ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେଵେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଆପାନୀଯକଂସୋ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନୋ ରସସମ୍ପନ୍ନୋ। ସୋ ଚ ଖୋ ଵିସେନ ସଂସଟ୍ଠୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତୋ ଘମ୍ମପରେତୋ କିଲନ୍ତୋ ତସିତୋ ପିପାସିତୋ। ତମେନଂ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଅଯଂ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଆପାନୀଯକଂସୋ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନୋ ରସସମ୍ପନ୍ନୋ; ସୋ ଚ ଖୋ ଵିସେନ ସଂସଟ୍ଠୋ। ସଚେ ଆକଙ୍ଖସି ପିଵ। ପିଵତୋ ହି ଖୋ ତଂ ଛାଦେସ୍ସତି ଵଣ୍ଣେନପି ଗନ୍ଧେନପି ରସେନପି, ପିଵିତ୍ୱା ଚ ପନ ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛସି ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଆପାନୀଯକଂସଂ ସହସା ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖା

ପିୱେଯ୍ୟ, ନପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ହି କେଚି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ…ପେ… ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ…ପେ… ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ସୁଖତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ତତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଆରୋଗ୍ୟତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଖେମତୋ ପସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତଣ୍ହଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି। ଯେ ତଣ୍ହଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି ତେ ଉପଧିଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି। ଯେ ଉପଧିଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି। ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି ତେ ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଅନତ୍ତତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ରୋଗତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଭଯତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ, ତେ ତଣ୍ହଂ ପଜହିଂସୁ। ଯେ ତଣ୍ହଂ ପଜହିଂସୁ ତେ ଉପଧିଂ ପଜହିଂସୁ। ଯେ ଉପଧିଂ ପଜହିଂସୁ ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜହିଂସୁ। ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜହିଂସୁ ତେ ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି।

‘‘ଯେପି ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଦୁକ୍ଖତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଅନତ୍ତତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ରୋଗତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଭଯତୋ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତଣ୍ହଂ ପଜହିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ତଣ୍ହଂ ପଜହିସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି।

‘‘ଯେପି ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଦୁକ୍ଖତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଅନତ୍ତତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ରୋଗତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଭଯତୋ ପସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତଣ୍ହଂ ପଜହନ୍ତି। ଯେ ତଣ୍ହଂ ପଜହନ୍ତି ତେ ଉପଧିଂ ପଜହନ୍ତି। ଯେ ଉପଧିଂ ପଜହନ୍ତି ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜହନ୍ତି। ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜହନ୍ତି ତେ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆପାନୀଯକଂସୋ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନୋ ରସସମ୍ପନ୍ନୋ। ସୋ ଚ ଖୋ ୱିସେନ ସଂସଟ୍ଠୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତୋ ଘମ୍ମପରେତୋ କିଲନ୍ତୋ ତସିତୋ ପିପାସିତୋ। ତମେନଂ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – ‘ଅଯଂ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଆପାନୀଯକଂସୋ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନୋ ରସସମ୍ପନ୍ନୋ ସୋ ଚ ଖୋ ୱିସେନ ସଂସଟ୍ଠୋ। ସଚେ ଆକଙ୍ଖସି ପିୱ। ପିୱତୋ ହି ଖୋ ତଂ ଛାଦେସ୍ସତି ୱଣ୍ଣେନପି ଗନ୍ଧେନପି ରସେନପି; ପିୱିତ୍ୱା ଚ ପନ ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛସି ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ – ‘ସକ୍କା ଖୋ ମେ ଅଯଂ ସୁରାପିପାସିତା [ସୁରାପିପାସା (?)] ପାନୀଯେନ ୱା ୱିନେତୁଂ ଦଧିମଣ୍ଡକେନ ୱା ୱିନେତୁଂ ଭଟ୍ଠଲୋଣିକାଯ [ମଟ୍ଠଲୋଣିକାଯ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱା ୱିନେତୁଂ ଲୋଣସୋୱୀରକେନ ୱା ୱିନେତୁଂ, ନ ତ୍ୱେୱାହଂ ତଂ ପିୱେଯ୍ୟଂ, ଯଂ ମମ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା’ତି। ସୋ ତଂ ଆପାନୀଯକଂସଂ ପଟିସଙ୍ଖା ନ ପିୱେଯ୍ୟ, ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟ । ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ନ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ହି କେଚି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଅନତ୍ତତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ରୋଗତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ ଭଯତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖୁଂ, ତେ ତଣ୍ହଂ ପଜହିଂସୁ। ଯେ ତଣ୍ହଂ ପଜହିଂସୁ ତେ ଉପଧିଂ ପଜହିଂସୁ। ଯେ ଉପଧିଂ ପଜହିଂସୁ ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜହିଂସୁ। ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜହିଂସୁ ତେ ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି।

‘‘ଯେପି ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ…ପେ… ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ତଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଦୁକ୍ଖତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଅନତ୍ତତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ରୋଗତୋ ପସ୍ସନ୍ତି ଭଯତୋ ପସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତଣ୍ହଂ ପଜହନ୍ତି। ଯେ ତଣ୍ହଂ ପଜହନ୍ତି ତେ ଉପଧିଂ ପଜହନ୍ତି। ଯେ ଉପଧିଂ ପଜହନ୍ତି ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜହନ୍ତି। ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜହନ୍ତି ତେ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ନଳକଲାପୀସୁତ୍ତଂ

୬୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ [ମହାକୋଟ୍ଠିତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ

ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୟଂକତଂ ଜରାମରଣଂ, ପରଂକତଂ ଜରାମରଣଂ, ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଜରାମରଣଂ, ଉଦାହୁ ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଜରାମରଣ''ନ୍ତି? ''ନ ଖୋ, ଆଵୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ସୟଂକତଂ ଜରାମରଣଂ, ନ ପରଂକତଂ ଜରାମରଣଂ, ନ ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଜରାମରଣଂ, ନାପି ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଜରାମରଣଂ। ଅପି ଚ, ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ''ନ୍ତି।

''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୟଂକତା ଜାତି, ପରଂକତା ଜାତି, ସୟଂକତା ଚ ପରଂକତା ଚ ଜାତି, ଉଦାହୁ ଅସୟଂକାରା ଅପରଂକାରା ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଜାତୀ''ତି? ''ନ ଖୋ, ଆଵୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ସୟଂକତା ଜାତି, ନ ପରଂକତା ଜାତି, ନ ସୟଂକତା ଚ ପରଂକତା ଚ ଜାତି, ନାପି ଅସୟଂକାରା ଅପରଂକାରା ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଜାତି। ଅପି ଚ, ଭଵପଚ୍ଚୟା ଜାତୀ''ତି।

''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୟଂକତୋ ଭଵୋ…ପେ… ସୟଂକତଂ ଉପାଦାନଂ… ସୟଂକତା ତଣ୍ହା… ସୟଂକତା ଵେଦନା… ସୟଂକତୋ ଫସ୍ସୋ… ସୟଂକତଂ ସଳାୟତନଂ… ସୟଂକତଂ ନାମରୂପଂ, ପରଂକତଂ ନାମରୂପଂ, ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ନାମରୂପଂ, ଉଦାହୁ ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମରୂପ''ନ୍ତି ? ''ନ ଖୋ, ଆଵୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ସୟଂକତଂ ନାମରୂପଂ, ନ ପରଂକତଂ ନାମରୂପଂ, ନ ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ନାମରୂପଂ, ନାପି ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ, ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମରୂପଂ। ଅପି ଚ, ଵିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପ''ନ୍ତି।

''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୟଙ୍କତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ପରଙ୍କତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଉଦାହୁ ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି? ''ନ ଖୋ, ଆଵୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ସୟଂକତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ପରଂକତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନ ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ନାପି ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଅପି ଚ, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ଵିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି।

''ଇଦାନେଵ ଖୋ ମୟଂ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଏଵଂ ଆଜାନାମ – 'ନ ଖ୍ଵାଵୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ସୟଂକତଂ ନାମରୂପଂ, ନ ପରଂକତଂ ନାମରୂପଂ, ନ ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ନାମରୂପଂ, ନାପି ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମରୂପଂ। ଅପି ଚ, ଵିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପ'''ନ୍ତି।

''ଇଦାନେଵ ଚ ପନ ମୟଂ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଏଵଂ ଆଜାନାମ – 'ନ ଖ୍ଵାଵୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ସୟଂକତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ପରଂକତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ସୟଂକତଞ୍ଚ ପରଂକତଞ୍ଚ ଵିଞ୍ଞାଣଂ , ନାପି ଅସୟଂକାରଂ ଅପରଂକାରଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଅପି ଚ, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ଵିଞ୍ଞାଣ'''ନ୍ତି।

''ୟଥା କଥଂ ପନାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି? ''ତେନହାଵୁସୋ, ଉପମଂ ତେ କରିସ୍ସାମି। ଉପମାୟପିଧେକଚ୍ଚେ ଵିଞ୍ଞୂ ପୁରିସା ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଜାନନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆଵୁସୋ, ଦ୍ଵେ ନଳକଲାପିୟୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସାୟ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟୁଂ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ଵିଞ୍ଞାଣଂ; ଵିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପଂ; ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନଂ; ସଳାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତି। ତାସଂ ଚେ, ଆଵୁସୋ , ନଳକଲାପୀନଂ ଏକଂ ଆକଡ୍ଢେୟ୍ୟ, ଏକା ପପତେୟ୍ୟ; ଅପରଂ ଚେ ଆକଡ୍ଢେୟ୍ୟ, ଅପରା ପପତେୟ୍ୟ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ନାମରୂପନିରୋଧା ଵିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ; ଵିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ; ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାୟତନନିରୋଧୋ; ସଳାୟତନନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି। ''ଅଚ୍ଛରିୟଂ , ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ; ଅବ୍ଭୁତଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ! ୟାଵସୁଭାସିତଂ ଚିଦଂ ଆୟସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ମୟଂ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଇମେହି ଛତ୍ତିଂସାୟ ଵତ୍ଥୂହି ଅନୁମୋଦାମ – 'ଜରାମରଣସ୍ସ ଚେ, ଆଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାୟ ଵିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅଲଂ ଵଚନାୟ। ଜରାମରଣସ୍ସ ଚେ, ଆଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାୟ ଵିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅଲଂ ଵଚନାୟ। ଜରାମରଣସ୍ସ ଚେ, ଆଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦା ଵିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ଵିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅଲଂ ଵଚନାୟ। ଜାତିୟା ଚେ… ଭଵସ୍ସ ଚେ… ଉପାଦାନସ୍ସ ଚେ… ତଣ୍ହାୟ ଚେ… ଵେଦନାୟ ଚେ… ଫସ୍ସସ୍ସ ଚେ… ସଳାୟତନସ୍ସ ଚେ… ନାମରୂପସ୍ସ ଚେ… ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେ… ସଙ୍ଖାରାନଂ ଚେ… ଅଵିଜ୍ଜାୟ ଚେ, ଆଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାୟ ଵିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅଲଂ ଵଚନାୟ। ଅଵିଜ୍ଜାୟ ଚେ, ଆଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାୟ ଵିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅଲଂ ଵଚନାୟ । ଅଵିଜ୍ଜାୟ ଚେ, ଆଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦା ଵିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ଵିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅଲଂ ଵଚନାୟା'''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। କୋସମ୍ବିସୁତ୍ତଂ

୬୮। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ଚ ମୁସିଲୋ [ମୂସିଲୋ (ସୀ।), ମୁସୀଲୋ (ପୀ।)] ଆୟସ୍ମା ଚ ପଵିଟ୍ଠୋ [ସଵିଟ୍ଠୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଆୟସ୍ମା ଚ ନାରଦୋ ଆୟସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ କୋସମ୍ବିୟଂ ଵିହରନ୍ତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପଵିଟ୍ଠୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମୁସିଲଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ମୁସିଲ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ମୁସିଲସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେଵ ଞାଣଂ – 'ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ'''ନ୍ତି? ''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ପଵିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – 'ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ'''ନ୍ତି।

''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ , ଆଵୁସୋ ମୁସିଲ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ମୁସିଲସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେଵ ଞାଣଂ – 'ଭଵପଚ୍ଚୟା ଜାତୀତି…ପେ… ଉପାଦାନପଚ୍ଚୟା ଭଵୋତି… ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ଉପାଦାନନ୍ତି… ଵେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହାତି… ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଵେଦନାତି… ସଳାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋତି… ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନନ୍ତି… ଵିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପନ୍ତି… ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି… ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା'''ତି? ''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ପଵିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – 'ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା'''ତି।

''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ମୁସିଲ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ମୁସିଲସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେଵ ଞାଣଂ – 'ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ'''ତି? ''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ପଵିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – 'ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ , ଆଵୁସୋ ମୁସିଲ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ମୁସିଲସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେଵ ଞାଣଂ – 'ଭଵନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋତି…ପେ… ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭଵନିରୋଧୋତି… ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋତି… ଵେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋତି… ଫସ୍ସନିରୋଧା ଵେଦନାନିରୋଧୋତି… ସଳାୟତନନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋତି… ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାୟତନନିରୋଧୋତି… ଵିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋତି … ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ଵିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋତି… ଅଵିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ'''ତି? ''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ପଵିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – 'ଅଵିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ'''ତି।

''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ମୁସିଲ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ମୁସିଲସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେଵ ଞାଣଂ – 'ଭଵନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ'''ନ୍ତି? ''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ପଵିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – 'ଭଵନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ'''ନ୍ତି।

''ତେନହାୟସ୍ମା ମୁସିଲୋ ଅରହଂ ଖୀଣାସଵୋ''ତି? ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ମୁସିଲୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାରଦୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ପଵିଟ୍ଠଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ସାଧାଵୁସୋ ପଵିଟ୍ଠ, ଅହଂ ଏତଂ ପଞ୍ହଂ ଲଭେୟ୍ୟଂ। ମଂ ଏତଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛ। ଅହଂ ତେ ଏତଂ ପଞ୍ହଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଲଭତାୟସ୍ମା ନାରଦୋ ଏତଂ ପଞ୍ହଂ। ପୁଚ୍ଛାମହଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାରଦଂ ଏତଂ ପଞ୍ହଂ। ବ୍ୟାକରୋତୁ ଚ ମେ ଆୟସ୍ମା ନାରଦୋ ଏତଂ ପଞ୍ହଂ''।

''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ନାରଦ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ନାରଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେଵ ଞାଣଂ – 'ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ'''ନ୍ତି? ''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ପଵିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – 'ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ'''ନ୍ତି।

''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ , ଆଵୁସୋ ନାରଦ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ନାରଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେଵ ଞାଣଂ – ଭଵପଚ୍ଚୟା ଜାତି…ପେ… ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା''ତି? ''ଅଞ୍ଞତ୍ରେଵ, ଆଵୁସୋ ପଵିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସଵା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିଵିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – 'ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା'''ତି।

‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ, ଆୱୁସୋ ନାରଦ, ସଦ୍ଧାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଅତ୍ଥାଯସ୍ମତୋ ନାରଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେୱ ଞାଣଂ – ‘ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ’’’ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ, ଆୱୁସୋ ପୱିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – ‘ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ’’’ତି।

‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ, ଆୱୁସୋ ନାରଦ, ସଦ୍ଧାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଅତ୍ଥାଯସ୍ମତୋ ନାରଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେୱ ଞାଣଂ – ‘ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋତି…ପେ… ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ’’’ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ, ଆୱୁସୋ ପୱିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – ‘ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ’’’ତି।

‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ, ଆୱୁସୋ ନାରଦ, ସଦ୍ଧାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଅତ୍ଥାଯସ୍ମତୋ ନାରଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତମେୱ ଞାଣଂ – ‘ଭୱନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ’’’ନ୍ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ, ଆୱୁସୋ ପୱିଟ୍ଠ, ସଦ୍ଧାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଅହମେତଂ ଜାନାମି ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି – ‘ଭୱନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ’’’ନ୍ତି।

‘‘ତେନହାଯସ୍ମା ନାରଦୋ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ’’ତି? ‘‘‘ଭୱନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ’ନ୍ତି ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ, ନ ଚମ୍ହି ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, କନ୍ତାରମଗ୍ଗେ ଉଦପାନୋ। ତତ୍ର ନେୱସ୍ସ ରଜ୍ଜୁ ନ ଉଦକୱାରକୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତୋ ଘମ୍ମପରେତୋ କିଲନ୍ତୋ ତସିତୋ ପିପାସିତୋ, ସୋ ତଂ ଉଦପାନଂ ଓଲୋକେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ‘ଉଦକ’ନ୍ତି ହି ଖୋ ଞାଣଂ ଅସ୍ସ, ନ ଚ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ‘ଭୱନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ, ନ ଚମ୍ହି ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏୱଂୱାଦୀ [ଏୱଂୱାଦିଂ (?)] ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ପୱିଟ୍ଠ, ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାରଦଂ କିଂ ୱଦେସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂୱାଦାହଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାରଦଂ ନ କିଞ୍ଚି ୱଦାମି ଅଞ୍ଞତ୍ର କଲ୍ୟାଣା ଅଞ୍ଞତ୍ର କୁସଲା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଉପଯନ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୬୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ…ପେ… ‘‘ମହାସମୁଦ୍ଦୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପଯନ୍ତୋ ମହାନଦିଯୋ ଉପଯାପେତି, ମହାନଦିଯୋ ଉପଯନ୍ତିଯୋ କୁନ୍ନଦିଯୋ ଉପଯାପେନ୍ତି, କୁନ୍ନଦିଯୋ ଉପଯନ୍ତିଯୋ ମହାସୋବ୍ଭେ ଉପଯାପେନ୍ତି, ମହାସୋବ୍ଭା ଉପଯନ୍ତା କୁସୋବ୍ଭେ ଉପଯାପେନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜା ଉପଯନ୍ତୀ ସଙ୍ଖାରେ ଉପଯାପେତି, ସଙ୍ଖାରା ଉପଯନ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପଯାପେନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପଯନ୍ତଂ ନାମରୂପଂ ଉପଯାପେତି, ନାମରୂପଂ ଉପଯନ୍ତଂ ସଳାଯତନଂ ଉପଯାପେତି, ସଳାଯତନଂ ଉପଯନ୍ତଂ ଫସ୍ସଂ ଉପଯାପେତି, ଫସ୍ସୋ ଉପଯନ୍ତୋ ୱେଦନଂ ଉପଯାପେତି, ୱେଦନା ଉପଯନ୍ତୀ ତଣ୍ହଂ ଉପଯାପେତି, ତଣ୍ହା ଉପଯନ୍ତୀ ଉପାଦାନଂ ଉପଯାପେତି, ଉପାଦାନଂ ଉପଯନ୍ତଂ ଭୱଂ ଉପଯାପେତି, ଭୱୋ ଉପଯନ୍ତୋ ଜାତିଂ ଉପଯାପେତି, ଜାତି ଉପଯନ୍ତୀ ଜରାମରଣଂ ଉପଯାପେତି।

‘‘ମହାସମୁଦ୍ଦୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପଯନ୍ତୋ ମହାନଦିଯୋ ଅପଯାପେତି, ମହାନଦିଯୋ ଅପଯନ୍ତିଯୋ କୁନ୍ନଦିଯୋ ଅପଯାପେନ୍ତି, କୁନ୍ନଦିଯୋ ଅପଯନ୍ତିଯୋ ମହାସୋବ୍ଭେ ଅପଯାପେନ୍ତି, ମହାସୋବ୍ଭା ଅପଯନ୍ତା କୁସୋବ୍ଭେ ଅପଯାପେନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜା ଅପଯନ୍ତୀ ସଙ୍ଖାରେ ଅପଯାପେତି, ସଙ୍ଖାରା ଅପଯନ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅପଯାପେନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅପଯନ୍ତଂ ନାମରୂପଂ ଅପଯାପେତି, ନାମରୂପଂ ଅପଯନ୍ତଂ ସଳାଯତନଂ ଅପଯାପେତି, ସଳାଯତନଂ ଅପଯନ୍ତଂ ଫସ୍ସଂ ଅପଯାପେତି, ଫସ୍ସୋ ଅପଯନ୍ତୋ ୱେଦନଂ ଅପଯାପେତି, ୱେଦନା ଅପଯନ୍ତୀ ତଣ୍ହଂ ଅପଯାପେତି, ତଣ୍ହା ଅପଯନ୍ତୀ ଉପାଦାନଂ ଅପଯାପେତି, ଉପାଦାନଂ ଅପଯନ୍ତଂ ଭୱଂ ଅପଯାପେତି, ଭୱୋ ଅପଯନ୍ତୋ ଜାତିଂ ଅପଯାପେତି, ଜାତି ଅପଯନ୍ତୀ ଜରାମରଣଂ ଅପଯାପେତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସୁସିମସୁତ୍ତଂ

୭୦। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ସକ୍କତୋ

ହୋତି ଗରୁକତୋ ମାନିତୋ ପୂଜିତୋ ଅପଚିତୋ ଲାଭୀ ଚୀୱର-ପିଣ୍ଡପାତ-ସେନାସନ-ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯ-ଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ସକ୍କତୋ ହୋତି ଗରୁକତୋ ମାନିତୋ ପୂଜିତୋ ଅପଚିତୋ ଲାଭୀ ଚୀୱର-ପିଣ୍ଡପାତ-ସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯ-ଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପନ ପରିବ୍ବାଜକା ଅସକ୍କତା ହୋନ୍ତି ଅଗରୁକତା ଅମାନିତା ଅପୂଜିତା ଅନପଚିତା, ନ ଲାଭିନୋ ଚୀୱର-ପିଣ୍ଡପାତ-ସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯ-ଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସୁସିମୋ [ସୁସୀମୋ (ସୀ। କା।)] ପରିବ୍ବାଜକୋ ରାଜଗହେ ପଟିୱସତି ମହତିଯା ପରିବ୍ବାଜକପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ। ଅଥ ଖୋ ସୁସିମସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ପରିସା ସୁସିମଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ସୁସିମ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚର। ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣିତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ୱାଚେଯ୍ୟାସି [ୱାଚେସ୍ସସି (ପୀ। କ।)]। ତଂ ମଯଂ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣିତ୍ୱା ଗିହୀନଂ ଭାସିସ୍ସାମ। ଏୱଂ ମଯମ୍ପି ସକ୍କତା ଭୱିସ୍ସାମ ଗରୁକତା ମାନିତା ପୂଜିତା ଅପଚିତା ଲାଭିନୋ ଚୀୱର-ପିଣ୍ଡପାତସେନାସନ-ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯ-ଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ସୁସିମୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ସକାଯ ପରିସାଯ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୁସିମୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତୁ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସୁସିମଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ଆଦାଯ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁସିମୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଏୱମାହ – ‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନହାନନ୍ଦ, ସୁସିମଂ ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି । ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ସୁସିମୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦଂ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା ହୋତି – ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାମା’’ତି। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସୁସିମୋ – ‘‘ସମ୍ବହୁଲେହି କିର ଭିକ୍ଖୂହି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମା’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସୁସିମୋ ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସୁସିମୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିରାଯସ୍ମନ୍ତେହି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମା’’ତି? ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି।

‘‘ଅପି ପନ [ଅପି ନୁ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।) ଏୱମୁପରିପି] ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋଥ – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋଥ, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋଥ; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ, ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନା ଗଚ୍ଛଥ, ସେଯ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିଯାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରୋଥ, ସେଯ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ ଗଚ୍ଛଥ, ସେଯ୍ୟଥାପି ପଥୱିଯଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମଥ, ସେଯ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସଥ ପରିମଜ୍ଜଥ, ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’।

‘‘ଅପି ପନ ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ୱିସୁଦ୍ଧାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାଯ ଉଭୋ ସଦ୍ଦେ ସୁଣାଥ ଦିବ୍ବେ ଚ ମାନୁସେ ଚ ଯେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’।

‘‘ଅପି ପନ ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାଥ – ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ୱୀତରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱୀତରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ସଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସଦୋସଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ୱୀତଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱୀତଦୋସଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ସମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସମୋହଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ୱୀତମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱୀତମୋହଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ସଂଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ଅମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ ; ସଉତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସଉତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ଅନୁତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ଅସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅସମାହିତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ; ୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥ ; ଅୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’।

''ଅପି ପନ ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରଥ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିୟୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିୟୋ ଦସପି ଜାତିୟୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଚତ୍ତାରୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି, ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – 'ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ; ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋ'ତି। ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''।

''ଅପି ପନ ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସଥ ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାଥ – 'ଇମେ ୱତ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା, ଅରିୟାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା, ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନା; ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା, ଅରିୟାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା'ତି, ଇତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସଥ ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''।

''ଅପି ପନ ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ୟେ ତେ ସନ୍ତା ୱିମୋକ୍ଖା ଅତିକ୍କମ୍ମ ରୂପେ ଆରୁପ୍ପା, ତେ କାୟେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରଥା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''।

''ଏତ୍ଥ ଦାନି ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଇଦଞ୍ଚ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ଇମେସଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ଅସମାପତ୍ତି; ଇଦଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, କଥ''ନ୍ତି? ''ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତା ଖୋ ମୟଂ, ଆୱୁସୋ ସୁସିମା''ତି।

''ନ ଖ୍ୱାହଂ ଇମସ୍ସ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ସାଧୁ ମେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ତଥା ଭାସନ୍ତୁ ୟଥାହଂ ଇମସ୍ସ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ଆଜାନେୟ୍ୟାସି ୱା ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ସୁସିମ, ନ ୱା ତ୍ୱଂ ଆଜାନେୟ୍ୟାସି ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତା ମୟ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସୁସିମୋ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସୁସିମୋ ୟାୱତକୋ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି କଥାସଲ୍ଲାପୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି। ''ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ସୁସିମ, ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ, ପଚ୍ଛା ନିବ୍ବାନେ ଞାଣ''ନ୍ତି।

''ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା [ଭଗୱତୋ (ପୀ।)] ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ତଥା ଭାସତୁ ୟଥାହଂ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ଆଜାନେୟ୍ୟାସି ୱା ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ନ ୱା ତ୍ୱଂ ଆଜାନେୟ୍ୟାସି, ଅଥ ଖୋ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ ପୁବ୍ବେ, ପଚ୍ଛା ନିବ୍ବାନେ ଞାଣଂ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୁସିମ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ'' । ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସଞ୍ଞା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''...ପେ... ''ସଙ୍ଖାରା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ସୁସିମ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସଜ୍ଜଂ ରୂପଂ ନେତଂ ମମ ନେସୋହମସ୍ମି ନ ମେସୋ ଅତ୍ତାତି; ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯା କାଚି ୱେଦନା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକା ୱା ସୁଖୁମା ୱା ହୀନା ୱା ପଣୀତା ୱା ଯା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସଜ୍ଜା ୱେଦନା ନେତଂ ମମ ନେସୋହମସ୍ମି ନ ମେସୋ ଅତ୍ତାତି; ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା…ପେ… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକା ୱା ସୁଖୁମା ୱା ହୀନା ୱା ପଣୀତା ୱା ଯେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସଜ୍ଜେ ସଙ୍ଖାରା ନେତଂ ମମ ନେସୋହମସ୍ମି ନ ମେସୋ ଅତ୍ତାତି; ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସଜ୍ଜଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନେତଂ ମମ ନେସୋହମସ୍ମି ନ ମେସୋ ଅତ୍ତାତି; ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ସୁସିମ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି, ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତି।

‘‘‘ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ’ନ୍ତି, ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘‘ଭୱପଚ୍ଚୟା ଜାତୀ’ତି, ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘‘ଉପାଦାନପଚ୍ଚୟା ଭୱୋ’ତି, ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘‘ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ଉପାଦାନ’ନ୍ତି, ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହାତି… ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ୱେଦନାତି… ସଳାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋତି… ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନନ୍ତି… ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପନ୍ତି… ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି… ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରାତି, ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘‘ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣନିରୋଧୋ’ତି, ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ । ‘‘‘ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ’ତି ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋତି… ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋତି… ୱେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋତି… ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋତି… ସଳାୟତନନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋତି… ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାୟତନନିରୋଧୋତି… ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋତି… ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋତି… ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋତି, ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅପି ପନ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ଏୱଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋସି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋସି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋସି; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ, ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛସି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିୟାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରୋସି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛସି, ସେୟ୍ୟଥାପି ପଥୱିୟଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମସି, ସେୟ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସସି ପରିମଜ୍ଜସି, ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାୟେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅପି ପନ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ଏୱଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଦିବ୍ବାୟ ସୋତଧାତୁୟା ୱିସୁଦ୍ଧାୟ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାୟ ଉଭୋ ସଦ୍ଦେ ସୁଣସି ଦିବ୍ବେ ଚ ମାନୁସେ ଚ ଯେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅପି ପନ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ଏୱଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାସି – ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାସି…ପେ… ୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅପି ପନ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ଏୱଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରସି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ…ପେ… ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅପି ପନ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ଏୱଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସସି ଚୱମାନେ…ପେ… ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅପି ପନ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ଏୱଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଯେ ତେ ସନ୍ତା ୱିମୋକ୍ଖା ଅତିକ୍କମ୍ମ ରୂପେ, ଆରୁପ୍ପା ତେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏତ୍ଥ ଦାନି, ସୁସିମ, ଇଦଞ୍ଚ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ଇମେସଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ଅସମାପତ୍ତି, ଇଦଂ ନୋ, ସୁସିମ, କଥ’’ନ୍ତି?

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସୁସିମୋ ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଚ୍ଚଯୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଚ୍ଚଗମା ଯଥାବାଲଂ ଯଥାମୂଳ୍ହଂ ଯଥାଅକୁସଲଂ, ଯ୍ୱାହଂ ଏୱଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଧମ୍ମତ୍ଥେନକୋ ପବ୍ବଜିତୋ। ତସ୍ସ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଆଯତିଂ ସଂୱରାଯା’’ତି।

‘‘ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ଅଚ୍ଚଯୋ ଅଚ୍ଚଗମା ଯଥାବାଲଂ ଯଥାମୂଳ୍ହଂ ଯଥାଅକୁସଲଂ, ଯୋ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଧମ୍ମତ୍ଥେନକୋ ପବ୍ବଜିତୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି , ସୁସିମ, ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେଯ୍ୟୁଂ – ‘ଅଯଂ ତେ, ଦେୱ, ଚୋରୋ ଆଗୁଚାରୀ, ଇମସ୍ସ ଯଂ ଇଚ୍ଛସି ତଂ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେହୀ’ତି। ତମେନଂ ରାଜା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭୋ, ଇମଂ ପୁରିସଂ ଦଳ୍ହାଯ ରଜ୍ଜୁଯା ପଚ୍ଛାବାହଂ ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଖୁରମୁଣ୍ଡଂ କରିତ୍ୱା ଖରସ୍ସରେନ ପଣୱେନ ରଥିଯାଯ ରଥିଯଂ ସିଙ୍ଘାଟକେନ ସିଙ୍ଘାଟକଂ ପରିନେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖାମେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦଥା’ତି । ତମେନଂ ରଞ୍ଞୋ ପୁରିସା ଦଳ୍ହାଯ ରଜ୍ଜୁଯା ପଚ୍ଛାବାହଂ ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଖୁରମୁଣ୍ଡଂ କରିତ୍ୱା ଖରସ୍ସରେନ ପଣୱେନ ରଥିଯାଯ ରଥିଯଂ ସିଙ୍ଘାଟକେନ ସିଙ୍ଘାଟକଂ ପରିନେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖାମେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୁସିମ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦିଯେଥା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ଖୋ ସୋ, ସୁସିମ, ପୁରିସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦିଯେଥ [ପଟିସଂୱେଦିଯେଥ ୱା, ନ ୱା ପଟିସଂୱେଦିଯେଥ (କ।)]। ଯା ଏୱଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଧମ୍ମତ୍ଥେନକସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଅଯଂ ତତୋ ଦୁକ୍ଖୱିପାକତରା ଚ କଟୁକୱିପାକତରା ଚ, ଅପି ଚ ୱିନିପାତାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମ, ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ୱା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋସି ତଂ ତେ ମଯଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମ। ୱୁଦ୍ଧି ହେସା, ସୁସିମ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଯୋ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ୱା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି, ଆଯତିଞ୍ଚ [ଆଯତିଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ମହାୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ଅସ୍ସୁତୱତା ୱୁତ୍ତା, ପୁତ୍ତମଂସେନ ଚାପରଂ;

ଅତ୍ଥିରାଗୋ ଚ ନଗରଂ, ସମ୍ମସଂ ନଳକଲାପିଯଂ;

କୋସମ୍ବୀ ଉପଯନ୍ତି ଚ, ଦସମୋ ସୁସିମେନ ଚାତି [ଦସମୋ ୱୁତ୍ତୋ ସୁସୀମେନାତି (ସୀ।)]।

୮। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ଜରାମରଣସୁତ୍ତଂ

୭୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା…ପେ… ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ , ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଜରାମରଣଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ

ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। (ସୁତ୍ତନ୍ତୋ ଏକୋ)। ପଠମଂ।

୨-୧୧। ଜାତିସୁତ୍ତାଦିଦସକଂ

୭୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ଜାତିଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୩) ଭୱଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୪) ଉପାଦାନଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୫) ତଣ୍ହଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୬) ୱେଦନଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୭) ଫସ୍ସଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୮) ସଳାଯତନଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୯) ନାମରୂପଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୧୦) ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ…।

(୧୧) ‘‘ସଙ୍ଖାରେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଙ୍ଖାରେ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପଚ୍ଚଯେକାଦସ ୱୁତ୍ତା, ଚତୁସଚ୍ଚୱିଭଜ୍ଜନା;

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ, ନିଦାନେ ଭୱତି ଅଟ୍ଠମୋ।

ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ବୁଦ୍ଧୋ ଆହାରୋ ଦସବଲୋ, କଳାରୋ ଗହପତିପଞ୍ଚମୋ;

ଦୁକ୍ଖୱଗ୍ଗୋ ମହାୱଗ୍ଗୋ, ଅଟ୍ଠମୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୋତି।

୯। ଅନ୍ତରପେଯ୍ୟାଲଂ

୧। ସତ୍ଥୁସୁତ୍ତଂ

୭୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ଜରାମରଣେ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ; ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ଜରାମରଣସମୁଦଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ; ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ଜରାମରଣନିରୋଧେ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ;

ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ’’ତି। (ସୁତ୍ତନ୍ତୋ ଏକୋ)। ପଠମଂ।

(ସଙ୍ଖେପଂ ପେୟ୍ୟାଲୋ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ)

୨-୧୧। ଦୁତିଯସତ୍ଥୁସୁତ୍ତାଦିଦସକଂ

(୨) ଜାତିଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୩) ଭୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୪) ଉପାଦାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୫) ତଣ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୬) ୱେଦନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୭) ଫସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୮) ସଳାଯତନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୯) ନାମରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୧୦) ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ…ପେ…।

(୧୧) ‘‘ସଙ୍ଖାରେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ; ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧେ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ; ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

(ସଙ୍ଖେପଂ ଚତୁସଚ୍ଚିକଂ କାତବ୍ବଂ)।

୨-୧୨। ସିକ୍ଖାସୁତ୍ତାଦିପେୟ୍ୟାଲଏକାଦସକଂ

(୨) ‘‘ଜରାମରଣଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା ଅପସ୍ସତା ଯଥାଭୂତଂ ଜରାମରଣେ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ ସିକ୍ଖା କରଣୀଯା।

(ପେୟ୍ୟାଲୋ। ଚତୁସଚ୍ଚିକଂ କାତବ୍ବଂ)।

(୩) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ…।

(୪) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ଛନ୍ଦୋ କରଣୀଯୋ…ପେ…।

(୫) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀ କରଣୀଯା…ପେ…।

(୬) ଜରାମରଣଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ଅପ୍ପଟିୱାନୀ କରଣୀଯା…ପେ…।

(୭) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ଆତପ୍ପଂ କରଣୀଯଂ…ପେ…।

(୮) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ୱୀରିଯଂ କରଣୀଯଂ…ପେ…।

(୯) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ସାତଚ୍ଚଂ କରଣୀଯଂ…ପେ…।

(୧୦) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ସତି କରଣୀଯା…ପେ…।

(୧୧) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ କରଣୀଯଂ…ପେ…।

(୧୨) ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନତା…ପେ… ଅପ୍ପମାଦୋ କରଣୀଯୋ…ପେ…।

ଅନ୍ତରପେଯ୍ୟାଲୋ ନୱମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସତ୍ଥା ସିକ୍ଖା ଚ ଯୋଗୋ ଚ, ଛନ୍ଦୋ ଉସ୍ସୋଳ୍ହିପଞ୍ଚମୀ;

ଅପ୍ପଟିୱାନି ଆତପ୍ପଂ, ୱୀରିଯଂ ସାତଚ୍ଚମୁଚ୍ଚତି;

ସତି ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ, ଅପ୍ପମାଦେନ ଦ୍ୱାଦସାତି।

ସୁତ୍ତନ୍ତା ଅନ୍ତରପେଯ୍ୟାଲା ନିଟ୍ଠିତା।

ପରେ ତେ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ସୁତ୍ତା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ସତାନି;

ଚତୁସଚ୍ଚେନ ତେ ୱୁତ୍ତା, ପେଯ୍ୟାଲଅନ୍ତରମ୍ହି ଯେତି [ପେଯ୍ୟାଲା ଅନ୍ତରମ୍ହି ଯେତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]।

ଅନ୍ତରପେଯ୍ୟାଲେସୁ ଉଦ୍ଦାନଂ ସମତ୍ତଂ।

ନିଦାନସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

୨। ଅଭିସମଯସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ନଖସିଖାସୁତ୍ତଂ

୭୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯୋ ୱାଯଂ [ଯୋ ଚାଯଂ (ସଙ୍ଖ୍ୟ) ଦୁତିଯସୁତ୍ତାଦୀସୁ ପନ ୱାସଦ୍ଦୋଯେୱ ଦିସ୍ସତି] ମଯା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ, ଅଯଂ ୱା ମହାପଥୱୀ''ତି?

''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ ମହାପଥୱୀ। ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ମହାପଥୱିଂ ଉପନିଧାଯ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭିସମେତାୱିନୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଉପନିଧାଯ ଯଦିଦଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂପରମତା। ଏୱଂ ମହତ୍ଥିଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ; ଏୱଂ ମହତ୍ଥିଯୋ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପୋକ୍ଖରଣୀସୁତ୍ତଂ

୭୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋକ୍ଖରଣୀ ପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି ଆଯାମେନ ପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି ଉବ୍ବେଧେନ, ପୁଣ୍ଣା ଉଦକସ୍ସ ସମତିତ୍ତିକା କାକପେଯ୍ୟା। ତତୋ ପୁରିସୋ କୁସଗ୍ଗେନ ଉଦକଂ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ , କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱା କୁସଗ୍ଗେନ ଉଦକଂ ଉବ୍ଭତଂ ଯଂ ୱା ପୋକ୍ଖରଣିଯା ଉଦକ''ନ୍ତି?

''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ଉଦକଂ। ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ କୁସଗ୍ଗେନ ଉଦକଂ ଉବ୍ଭତଂ। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ପୋକ୍ଖରଣିଯା ଉଦକଂ ଉପନିଧାଯ କୁସଗ୍ଗେନ ଉଦକଂ ଉବ୍ଭତ''ନ୍ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭିସମେତାୱିନୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଉପନିଧାଯ, ଯଦିଦଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂପରମତା। ଏୱଂ ମହତ୍ଥିଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ; ଏୱଂ ମହତ୍ଥିଯୋ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସମ୍ଭେଜ୍ଜଉଦକସୁତ୍ତଂ

୭୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତ୍ଥିମା ମହାନଦିଯୋ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ଅଚିରୱତୀ ସରଭୂ ମହୀ, ତତୋ ପୁରିସୋ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯାନି ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନି ଯଂ ୱା ସମ୍ଭେଜ୍ଜଉଦକ''ନ୍ତି?

''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ଯଦିଦଂ ସମ୍ଭେଜ୍ଜଉଦକଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନି। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ସମ୍ଭେଜ୍ଜଉଦକଂ ଉପନିଧାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯସମ୍ଭେଜ୍ଜଉଦକସୁତ୍ତଂ

୭୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତ୍ଥିମା ମହାନଦିଯୋ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ଅଚିରୱତୀ ସରଭୂ ମହୀ, ତଂ ଉଦକଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱା ସମ୍ଭେଜ୍ଜଉଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଯାନି ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନୀ''ତି?

''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ସନ୍ଧେଜ୍ଜୌଦକଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନି। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ସନ୍ଧେଜ୍ଜୌଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଉପନିଧାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଥୱୀସୁତ୍ତଂ

୭୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହାପଥୱିଯା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯା ୱା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା ଅଯଂ [ଯା (ସ୍ୟା। କ।)] ୱା ମହାପଥୱୀ''ତି?

''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ ମହାପଥୱୀ; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ମହାପଥୱିଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯପଥୱୀସୁତ୍ତଂ

୭୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାପଥୱୀ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱା ମହାପଥୱିଯା ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଯା ୱା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଅୱସିଟ୍ଠା''ତି?

''ଏତଦେୱ ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ମହାପଥୱିଯା, ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଅୱସିଟ୍ଠା। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ମହାପଥୱିଯା ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଅୱସିଟ୍ଠା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସମୁଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୮୦। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହାସମୁଦ୍ଦତୋ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ , କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯାନି ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନି ଯଂ ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକ''ନ୍ତି?

''ଏତଦେୱ , ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନି। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଉପନିଧାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯସମୁଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୮୧। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ ଯାନି ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନୀ''ତି?

''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ, ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନି। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଉପନିଧାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଢ୍ଢତସୁତ୍ତଂ

୮୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ହିମୱତୋ ପଢ୍ଢତରାଜସ୍ସ ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯା ୱା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା ଯୋ ୱା ହିମୱା [ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା, ହିମୱା ୱା (ସୀ।)] ପଢ୍ଢତରାଜା’’ତି?

‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ଯଦିଦଂ ହିମୱା ପଢ୍ଢତରାଜା; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ହିମୱନ୍ତଂ ପଢ୍ଢତରାଜାନଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ…ପେ… ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯପଢ୍ଢତସୁତ୍ତଂ

୮୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ହିମୱା ପଢ୍ଢତରାଜା ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱା ହିମୱତୋ ପଢ୍ଢତରାଜସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଯା ୱା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା’’ତି?

‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ହିମୱତୋ ପଢ୍ଢତରାଜସ୍ସ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ହିମୱତୋ ପଢ୍ଢତରାଜସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା’’ତି।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭିସମେତାୱିନୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଉପନିଧାଯ ଯଦିଦଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂପରମତା। ଏୱଂ ମହତ୍ଥିଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ, ଏୱଂ ମହତ୍ଥିଯୋ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ତତିଯପଢ୍ଢତସୁତ୍ତଂ

୮୪। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ସିନେରୁସ୍ସ ପଢ୍ଢତରାଜସ୍ସ ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯା ୱା ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା ଯୋ ୱା ସିନେରୁ [ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା, ସିନେରୁ ୱା (ସୀ।)] ପଢ୍ଢତରାଜା’’ତି?

‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ଯଦିଦଂ ସିନେରୁ ପଢ୍ଢତରାଜା; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା। ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେନ୍ତି ସିନେରୁଂ ପଢ୍ଢତରାଜାନଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଧିଗମଂ ଉପନିଧାଯ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଅଧିଗମୋ ନେୱ ସତିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି ନ ସତସହସ୍ସିମଂ କଲଂ ଉପେତି। ଏୱଂ ମହାଧିଗମୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଏୱଂ ମହାଭିଞ୍ଞୋ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଅଭିସମଯସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନଖସିଖା ପୋକ୍ଖରଣୀ, ସମ୍ଭେଜ୍ଜଉଦକେ ଚ ଦ୍ୱେ;

ଦ୍ୱେ ପଥୱୀ ଦ୍ୱେ ସମୁଦ୍ଦା, ତଯୋ ଚ ପଢ୍ଢତୂପମାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଧାତୁସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ନାନତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ଧାତୁନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ରୂପଧାତୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ସୋତଧାତୁ ସଦ୍ଦଧାତୁ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଘାନଧାତୁ ଗନ୍ଧଧାତୁ ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଜିୱ୍ହାଧାତୁ ରସଧାତୁ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, କାଯଧାତୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧାତୁ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ମନୋଧାତୁ ଧମ୍ମଧାତୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତ''ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଫସ୍ସନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ସୋତଧାତୁ ଘାନଧାତୁ ଜିୱ୍ହାଧାତୁ କାଯଧାତୁ ମନୋଧାତୁ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ''।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ। ସୋତଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ… ଘାନଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ … ଜିୱ୍ହାଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ… କାଯଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ… ମନୋଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଏୱଂ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତ''ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ନୋଫସ୍ସନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁ…ପେ… ମନୋଧାତୁ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ''।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ, ନୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁଧାତୁ…ପେ… ମନୋଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ, ନୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋଧାତୁ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତ''ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ୱେଦନାନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାନାନତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁ …ପେ… ମନୋଧାତୁ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ''।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା…ପେ… ମନୋଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାନାନତ୍ତ''ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିୟଵେଦନାନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୯। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦନାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଵେଦନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁ… ପେ… ମନୋଧାତୁ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦନାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଵେଦନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା, ନୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଵେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ, ନୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁଧାତୁ… ପେ… ମନୋଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା, ନୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଵେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ, ନୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋଧାତୁ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦନାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଵେଦନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ବାହିରଧାତୁନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୯୦। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ…ପେ… କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ରୂପଧାତୁ ସଦ୍ଦଧାତୁ ଗନ୍ଧଧାତୁ ରସଧାତୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧାତୁ ଧମ୍ମଧାତୁ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୯୧। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ, ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିୟେସନାନାନତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ରୂପଧାତୁ…ପେ… ଧମ୍ମଧାତୁ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ, ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିୟେସନାନାନତ୍ତଂ?

‘‘ରୂପଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସଞ୍ଞା , ରୂପସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସଙ୍କପ୍ପୋ, ରୂପସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ରୂପଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପପରିଳାହୋ, ରୂପପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପପରିୟେସନା…ପେ… ଧମ୍ମଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଞ୍ଞା, ଧମ୍ମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ, ଧମ୍ମସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ଧମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମପରିଳାହୋ, ଧମ୍ମପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମପରିୟେସନା।

‘‘ଏଵଂ, ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ, ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିୟେସନାନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନୋପରିୟେସନାନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୯୨। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ, ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିୟେସନାନାନତ୍ତଂ; ନୋ ପରିୟେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ , ନୋ ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ , ନୋ ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି

ଧାତୁନାନତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ରୂପଧାତୁ…ପେ… ଧମ୍ମଧାତୁ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ; ନୋ ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ନୋ ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ, ନୋ ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତଂ?

‘‘ରୂପଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସଞ୍ଞା…ପେ… ଧମ୍ମଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଞ୍ଞା, ଧମ୍ମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଧମ୍ମପରିଯେସନା; ନୋ ଧମ୍ମପରିଯେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମପରିଳାହୋ, ନୋ ଧମ୍ମପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ନୋ ଧମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ, ନୋ ଧମ୍ମସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଞ୍ଞା, ନୋ ଧମ୍ମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଧାତୁ।

‘‘ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ; ନୋ ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ନୋ ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ, ନୋ ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବାହିରଫସ୍ସନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୯୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ, ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ , ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାନାନତ୍ତଂ, ୱେଦନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ , ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲାଭନାନତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ରୂପଧାତୁ…ପେ… ଧମ୍ମଧାତୁ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଲାଭନାନତ୍ତଂ?

‘‘ରୂପଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସଞ୍ଞା, ରୂପସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସଙ୍କପ୍ପୋ, ରୂପସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସମ୍ଫସ୍ସୋ, ରୂପସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, ରୂପସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ରୂପଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପପରିଳାହୋ, ରୂପପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପପରିଯେସନା, ରୂପପରିଯେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପଲାଭୋ…ପେ… ଧମ୍ମଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଞ୍ଞା, ଧମ୍ମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ, ଧମ୍ମସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସମ୍ଫସ୍ସୋ, ଧମ୍ମସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, ଧମ୍ମସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ଧମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମପରିଳାହୋ, ଧମ୍ମପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମପରିଯେସନା, ଧମ୍ମପରିଯେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଲାଭୋ ।

‘‘ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ, ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲାଭନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯବାହିରଫସ୍ସନାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୯୪। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ , ଫସ୍ସ… ୱେଦନା… ଛନ୍ଦ… ପରିଳାହ… ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲାଭନାନତ୍ତଂ; ନୋ ଲାଭନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ନୋ ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଛନ୍ଦ… ୱେଦନା… ଫସ୍ସ… ସଙ୍କପ୍ପ… ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ , ନୋ ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ? ରୂପଧାତୁ…ପେ… ଧମ୍ମଧାତୁ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ? ଫସ୍ସ… ୱେଦନା… ଛନ୍ଦ… ପରିଳାହ… ପରିଯେସନା… ଲାଭ… ନୋ ଲାଭନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି

ପରିଳାହ… ଛନ୍ଦ… ୱେଦନା… ଫସ୍ସ… ନୋ ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତଂ?

''ରୂପଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସଞ୍ଞା…ପେ… ଧମ୍ମଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଞ୍ଞା, ଧମ୍ମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଧମ୍ମପରିଯେସନା, ଧମ୍ମପରିଯେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଲାଭୋ; ନୋ ଧମ୍ମଲାଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମପରିଯେସନା, ନୋ ଧମ୍ମପରିଯେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମପରିଳାହୋ , ନୋ ଧମ୍ମପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ନୋ ଧମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, ନୋ ଧମ୍ମସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସମ୍ଫସ୍ସୋ, ନୋ ଧମ୍ମସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ, ନୋ ଧମ୍ମସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମସଞ୍ଞା, ନୋ ଧମ୍ମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଧାତୁ।

''ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ସଙ୍କପ୍ପ… ଫସ୍ସ… ୱେଦନା… ଛନ୍ଦ… ପରିଳାହ… ପରିଯେସନା… ଲାଭ… ନୋ ଲାଭନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ପରିଯେସନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ, ନୋ ପରିଳାହନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଛନ୍ଦନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ୱେଦନାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ, ନୋ ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ, ନୋ ସଙ୍କପ୍ପନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ, ନୋ ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧାତୁନାନତ୍ତ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ନାନତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଧାତୁଫସ୍ସଞ୍ଚ ନୋ ଚେତଂ, ୱେଦନା ଅପରେ ଦୁୱେ;

ଏତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତପଞ୍ଚକଂ, ଧାତୁସଞ୍ଞଞ୍ଚ ନୋ ଚେତଂ;

ଫସ୍ସସ୍ସ ଅପରେ ଦୁୱେ, ଏତଂ ବାହିରପଞ୍ଚକନ୍ତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ସତ୍ତଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୯୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ସତ୍ତିମା , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁଯୋ। କତମା ସତ୍ତ? ଆଭାଧାତୁ, ସୁଭଧାତୁ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ, ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଧାତୁ – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ଧାତୁଯୋ''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଯା ଚାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଭାଧାତୁ ଯା ଚ ସୁଭଧାତୁ ଯା ଚ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଧାତୁ – ଇମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାତୁଯୋ କିଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀ''ତି?

''ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଭାଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ଅନ୍ଧକାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତି। ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁଭଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ଅସୁଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତି। ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ରୂପଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତି। ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତି। ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତି। ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତି। ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ନିରୋଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି।

''ଯା ଚାଯଂ , ଭନ୍ତେ, ଆଭାଧାତୁ ଯା ଚ ସୁଭଧାତୁ ଯା ଚ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ ଯା

ଚ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଧାତୁ – ଇମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାତୁଯୋ କଥଂ ସମାପତ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବା’’ତି?

‘‘ଯା ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଭାଧାତୁ ଯା ଚ ସୁଭଧାତୁ ଯା ଚ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ ଯା ଚ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ – ଇମା ଧାତୁଯୋ ସଞ୍ଞାସମାପତ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବା। ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ସଙ୍ଖାରାୱସେସସମାପତ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବା । ଯାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଧାତୁ – ଅଯଂ ଧାତୁ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ସନିଦାନସୁତ୍ତଂ

୯୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସନିଦାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ; ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ; ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ; ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ; ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ? କାମଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମସଞ୍ଞା, କାମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମସଙ୍କପ୍ପୋ, କାମସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମପରିଳାହୋ, କାମପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମପରିଯେସନା। କାମପରିଯେସନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯେସମାନୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ତୀହି ଠାନେହି ମିଚ୍ଛା ପଟିପଜ୍ଜତି – କାଯେନ, ୱାଚାଯ, ମନସା।

‘‘ବ୍ଯାପାଦଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବ୍ଯାପାଦସଞ୍ଞା, ବ୍ଯାପାଦସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବ୍ଯାପାଦସଙ୍କପ୍ପୋ…ପେ… ବ୍ଯାପାଦଚ୍ଛନ୍ଦୋ… ବ୍ଯାପାଦପରିଳାହୋ… ବ୍ଯାପାଦପରିଯେସନା… ବ୍ଯାପାଦପରିଯେସନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯେସମାନୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ତୀହି ଠାନେହି ମିଚ୍ଛା ପଟିପଜ୍ଜତି – କାଯେନ, ୱାଚାଯ, ମନସା।

‘‘ୱିହିଂସାଧାତୁଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱିହିଂସାସଞ୍ଞା; ୱିହିଂସାସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୋ…ପେ… ୱିହିଂସାଚ୍ଛନ୍ଦୋ… ୱିହିଂସାପରିଳାହୋ… ୱିହିଂସାପରିଯେସନା… ୱିହିଂସାପରିଯେସନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ପରିଯେସମାନୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ତୀହି ଠାନେହି ମିଚ୍ଛା ପଟିପଜ୍ଜତି – କାଯେନ, ୱାଚାଯ, ମନସା।

‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଆଦିତ୍ତଂ ତିଣୁକ୍କଂ ସୁକ୍ଖେ ତିଣଦାଯେ ନିକ୍ଖିପେଯ୍ଯ; ନୋ ଚେ ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ଖିପ୍ପମେୱ ନିବ୍ବାପେଯ୍ଯ। ଏୱଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତିଣକଟ୍ଠନିସ୍ସିତା ପାଣା ତେ ଅନଯବ୍ଯସନଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ହି କୋଚି ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିସମଗତଂ ସଞ୍ଞଂ ନ ଖିପ୍ପମେୱ ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ଯନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି, ସୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି ସୱିଘାତଂ ସଉପାଯାସଂ ସପରିଳାହଂ; କାଯସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା।

‘‘ସନିଦାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ; ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ; ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ; ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ; ସନିଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ନୋ ଅନିଦାନଂ? ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନେକ୍ଖମ୍ମସଞ୍ଞା, ନେକ୍ଖମ୍ମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ, ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନେକ୍ଖମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ନେକ୍ଖମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଳାହୋ, ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଯେସନା; ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଯେସନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯେସମାନୋ ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ତୀହି ଠାନେହି ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜତି – କାଯେନ, ୱାଚାଯ, ମନସା।

‘‘ଅବ୍ଯାପାଦଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅବ୍ଯାପାଦସଞ୍ଞା, ଅବ୍ଯାପାଦସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅବ୍ଯାପାଦସଙ୍କପ୍ପୋ…ପେ… ଅବ୍ଯାପାଦଚ୍ଛନ୍ଦୋ… ଅବ୍ଯାପାଦପରିଳାହୋ… ଅବ୍ଯାପାଦପରିଯେସନା, ଅବ୍ଯାପାଦପରିଯେସନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯେସମାନୋ ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ତୀହି ଠାନେହି ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜତି – କାଯେନ, ୱାଚାଯ, ମନସା।

‘‘ଅୱିହିଂସାଧାତୁଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅୱିହିଂସାସଞ୍ଞା , ଅୱିହିଂସାସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅୱିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅୱିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ

ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅୱିହିଂସାଛନ୍ଦୋ, ଅୱିହିଂସାଛନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅୱିହିଂସାପରିଳାହୋ, ଅୱିହିଂସାପରିଳାହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅୱିହିଂସାପରିଯେସନା; ଅୱିହିଂସାପରିଯେସନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯେସମାନୋ ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ତୀହି ଠାନେହି ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜତି – କାଯେନ, ୱାଚାଯ, ମନସା।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଆଦିତ୍ତଂ ତିଣୁକ୍କଂ ସୁକ୍ଖେ ତିଣଦାଯେ ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ; ତମେନଂ ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ଖିପ୍ପମେୱ ନିବ୍ବାପେଯ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତିଣକଟ୍ଠନିସ୍ସିତା ପାଣା ତେ ନ ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ହି କୋଚି ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିସମଗତଂ ସଞ୍ଞଂ ଖିପ୍ପମେୱ ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି, ସୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ୱିହରତି ଅୱିଘାତଂ ଅନୁପାଯାସଂ ଅପରିଳାହଂ; କାଯସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଗିଞ୍ଜକାୱସଥସୁତ୍ତଂ

୯୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଞାତିକେ ୱିହରତି ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞା, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦିଟ୍ଠି, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱିତକ୍କୋ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା କଚ୍ଚାନୋ [ସନ୍ଧୋ କଚ୍ଚାନୋ (କ।)] ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଯାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠି – 'ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେସୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା'ତି, ଅଯଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠି କିଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି?

''ମହତି ଖୋ ଏସା, କଚ୍ଚାନ, ଧାତୁ ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାଧାତୁ। ହୀନଂ , କଚ୍ଚାନ, ଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହୀନା ସଞ୍ଞା, ହୀନା ଦିଟ୍ଠି, ହୀନୋ ୱିତକ୍କୋ, ହୀନା ଚେତନା, ହୀନା ପତ୍ଥନା, ହୀନୋ ପଣିଧି, ହୀନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ହୀନା ୱାଚା; ହୀନଂ ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି; ହୀନା ତସ୍ସ ଉପପତ୍ତୀତି ୱଦାମି।

''ମଜ୍ଝିମଂ , କଚ୍ଚାନ, ଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମଜ୍ଝିମା ସଞ୍ଞା, ମଜ୍ଝିମା ଦିଟ୍ଠି, ମଜ୍ଝିମୋ ୱିତକ୍କୋ, ମଜ୍ଝିମା ଚେତନା, ମଜ୍ଝିମା ପତ୍ଥନା, ମଜ୍ଝିମୋ ପଣିଧି, ମଜ୍ଝିମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ମଜ୍ଝିମା ୱାଚା; ମଜ୍ଝିମଂ ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି; ମଜ୍ଝିମା ତସ୍ସ ଉପପତ୍ତୀତି ୱଦାମି।

''ପଣୀତଂ, କଚ୍ଚାନ, ଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପଣୀତା ସଞ୍ଞା, ପଣୀତା ଦିଟ୍ଠି, ପଣୀତୋ ୱିତକ୍କୋ, ପଣୀତା ଚେତନା, ପଣୀତା ପତ୍ଥନା, ପଣୀତୋ ପଣିଧି, ପଣୀତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ପଣୀତା ୱାଚା; ପଣୀତଂ ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି; ପଣୀତା ତସ୍ସ ଉପପତ୍ତୀତି ୱଦାମୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକସୁତ୍ତଂ

୯୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି...ପେ... ''ଧାତୁସୋୱ [ଧାତୁସୋ (ସୀ। ପୀ।) ଅଯଞ୍ଚ ପଠମାରମ୍ଭୱାକ୍ୟେଯେୱ, ନ ସବ୍ବତ୍ଥ। ତୀସୁ ପନ ଅଦ୍ଧାସୁ ଚ ଉପମାସଂସନ୍ଦନନିଗମନଟ୍ଠାନେ ଚ ଇଦଂ ପାଠନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି], ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି''।

''ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ [ଖୋସଦ୍ଦୋ ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି], ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ [ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ପାଠନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି] ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ; କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ।

''ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ [ଖୋସଦ୍ଦୋ ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି], ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ [ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ପାଠନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି] ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି; କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି।

''ଏତରହିପି ଖୋ [ଖୋସଦ୍ଦୋ ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି], ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ [ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ପାଠନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି] ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି

ସମେନ୍ତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଚଙ୍କମସୁତ୍ତଂ

୯୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମତି; ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମତି; ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ମହାକସ୍ସପୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମତି; ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମତି; ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାନିପୁତ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମତି; ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ଉପାଲି ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମତି; ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ଆନନ୍ଦୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମତି; ଦେୱଦତ୍ତୋପି ଖୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତଂ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ମହାପଞ୍ଞା। ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ମହିଦ୍ଧିକା। ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସପଂ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଧୁତୱାଦା। ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକା। ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଣ୍ଣଂ ମନ୍ତାନିପୁତ୍ତଂ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମକଥିକା। ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଲିଂ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ୱିନଯଧରା। ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦଂ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ବହୁସ୍ସୁତା। ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତଂ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ପାପିଚ୍ଛା’’।

‘‘ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ; କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ।

‘‘ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି; କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି।

‘‘ଏତରହିପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସଗାଥାସୁତ୍ତଂ

୧୦୦। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ’’।

‘‘ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି।

‘‘ଏତରହିପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୂଥୋ ଗୂଥେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ମୁତ୍ତଂ ମୁତ୍ତେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ଖେଳଓ ଖେଳେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ପୁବ୍ବୋ ପୁବ୍ବେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ଲୋହିତଂ ଲୋହିତେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁସୋୱ [ସବ୍ବତ୍ଥପି ଏୱମେୱ ଦିସ୍ସତି] ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ ଅଦ୍ଧାନଂ…ପେ… ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ ଅଦ୍ଧାନଂ…

ପେ… ଏତରହିପି ଖୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି।

‘‘ଧାତୁସୋୱ ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ। କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ।

‘‘ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ…ପେ… ଏତରହିପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀରଂ ଖୀରେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ତେଲଂ ତେଲେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ସପ୍ପି ସପ୍ପିନା ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ମଧୁ ମଧୁନା ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ଫାଣିତଂ ଫାଣିତେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ ଅଦ୍ଧାନଂ… ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ ଅଦ୍ଧାନଂ… ଏତରହିପି ଖୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ସଂସଗ୍ଗା ୱନଥୋ ଜାତୋ, ଅସଂସଗ୍ଗେନ ଛିଜ୍ଜତି;

ପରିତ୍ତଂ ଦାରୁମାରୁୟ୍ହ, ଯଥା ସୀଦେ ମହଣ୍ଣୱେ।

‘‘ଏୱଂ କୁସୀତମାଗମ୍ମ, ସାଧୁଜୀୱିପି ସୀଦତି;

ତସ୍ମା ତଂ ପରିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ, କୁସୀତଂ ହୀନୱୀରିୟଂ।

‘‘ପୱିୱେତ୍ତେହି ଅରିୟେହି, ପହିତତ୍ତେହି ଝାଯୀହି [ଝାୟିହି (ସୀ।), ଝାୟିଭି (ସ୍ୟା। କଂ।)];

ନିଚ୍ଚଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟେହି, ପଣ୍ଡିତେହି ସହାୱସେ’’ତି।

୭। ଅସ୍ସଦ୍ଧସଂସନ୍ଦନସୁତ୍ତଂ

୧୦୧। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି’’।

‘‘ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ; ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ; ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ; ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ; କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ; ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ।

‘‘ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି; ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି; ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି।

‘‘ଏତରହିପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ…

ପେ… ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି।

''ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ବହୁସ୍ସୁତା ବହୁସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟା ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ…ପେ… ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଏତରହିପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅସ୍ସଦ୍ଧମୂଲକସୁତ୍ତଂ

୧୦୨। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ…ପେ… ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି…ପେ…।

''ଏତରହିପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀତି। (୧)

''ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି ; ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ… ପଠମୱାରୋ ୱିୟ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ। (୨)

''ଧାତୁସୋୱ , ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ବହୁସ୍ସୁତା ବହୁସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ… । (୩)

''ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟା ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ…। (୪)

''ଧାତୁସୋୱ , ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀତି…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ। (୫)

୯। ଅହିରିକମୂଲକସୁତ୍ତଂ

୧୦୩। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁସୋୱ…ପେ… ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି , ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ… । (୧)

''ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ବହୁସ୍ସୁତା ବହୁସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ

ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ…। (୨)

‘‘ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟା ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ…। (୩)

‘‘ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀତି…ପେ…। ନଵମଂ। (୪)

୧୦। ଅନୋତ୍ତପ୍ପମୂଲକସୁତ୍ତଂ

୧୦୪। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋଵ , ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ବହୁସ୍ସୁତା ବହୁସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ…। (୧)

‘‘ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟା ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ…। (୨)

‘‘ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀତି…ପେ…। ଦସମଂ। (୩)

୧୧। ଅପ୍ପସ୍ସୁତମୂଲକସୁତ୍ତଂ

୧୦୫। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ବହୁସ୍ସୁତା ବହୁସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟା ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି…ପେ…। (୧)

‘‘ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ବହୁସ୍ସୁତା ବହୁସ୍ସୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀତି…ପେ…। ଏକାଦସମଂ। (୨)

୧୨। କୁସୀତମୂଲକସୁତ୍ତଂ

୧୦୬। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। କୁସୀତା କୁସୀତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟା ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀତି…ପେ…। ଦ୍ଵାଦସମଂ।

ଦୁତିୟୋ ଵଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସତ୍ତିମା ସନିଦାନଞ୍ଚ, ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେନ ଚ;

ହୀନାଧିମୁତ୍ତି ଚଙ୍କମଂ, ସଗାଥା ଅସ୍ସଦ୍ଧସତ୍ତମଂ।

ଅସ୍ସଦ୍ଧମୂଲକା ପଞ୍ଚ, ଚତ୍ତାରୋ ଅହିରିକମୂଲକା;

ଅନୋତ୍ତପ୍ପମୂଲକା ତୀଣି, ଦୁୱେ ଅପ୍ପସ୍ସୁତେନ ଚ।

କୁସୀତଂ ଏକକଂ ୱୁତ୍ତଂ, ସୁତ୍ତନ୍ତା ତୀଣି ପଞ୍ଚକା;

ବାୱୀସତି ୱୁତ୍ତା ସୁତ୍ତା, ଦୁତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୩। କମ୍ମପଥୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅସମାହିତସୁତ୍ତଂ

୧୦୭। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅସମାହିତା ଅସମାହିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି''।

''ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସମାହିତା ସମାହିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁସ୍ସୀଲସୁତ୍ତଂ

୧୦୮। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅହିରିକା ଅହିରିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁସ୍ସୀଲା ଦୁସ୍ସୀଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି''।

''ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ହିରିମନା ହିରିମନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସୀଲୱନ୍ତୋ ସୀଲୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ''ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୯। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ପାଣାତିପାତିନୋ ପାଣାତିପାତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅଦିନ୍ନାଦାୟିନୋ ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରିନୋ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମୁସାୱାଦିନୋ ମୁସାୱାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାୟିନୋ ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାୟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି''।

''ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତା ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତା ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତା କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତା ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତା ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ''ତି। ତତିୟଂ।

୪। ସତ୍ତକମ୍ମପଥସୁତ୍ତଂ

୧୧୦। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ପାଣାତିପାତିନୋ ପାଣାତିପାତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅଦିନ୍ନାଦାୟିନୋ ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରିନୋ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମୁସାୱାଦିନୋ ମୁସାୱାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ପିସୁଣୱାଚା ପିସୁଣୱାଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଫରୁସୱାଚା ଫରୁସୱାଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସମ୍ଫପ୍ପଲାପିନୋ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି’’।

‘‘ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତା…ପେ… ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତା… କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତା… ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତା… ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତା ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତା ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦସକମ୍ମପଥସୁତ୍ତଂ

୧୧୧। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋୱ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ପାଣାତିପାତିନୋ ପାଣାତିପାତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅଦିନ୍ନାଦାୟିନୋ…ପେ… କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରିନୋ… ମୁସାୱାଦିନୋ… ପିସୁଣୱାଚା… ଫରୁସୱାଚା… ସମ୍ଫପ୍ପଲାପିନୋ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅଭିଜ୍ଝାଲୁନୋ ଅଭିଜ୍ଝାଲୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତା ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି’’।

‘‘ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତା ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତା…ପେ… କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତା… ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତା… ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ… ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ… ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁନୋ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତା ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସୁତ୍ତଂ

୧୧୨। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା…ପେ… ମିଚ୍ଛାୱାଚା… ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତା… ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱା… ମିଚ୍ଛାୱାୟାମା… ମିଚ୍ଛାସତିନୋ … ମିଚ୍ଛାସମାଧିନୋ ମିଚ୍ଛାସମାଧୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପା…ପେ… ସମ୍ମାୱାଚା… ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତା… ସମ୍ମାଆଜୀୱା… ସମ୍ମାୱାୟାମା… ସମ୍ମାସତିନୋ… ସମ୍ମାସମାଧିନୋ ସମ୍ମାସମାଧୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦସଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୧୧୩। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଧାତୁସୋୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା…ପେ… ମିଚ୍ଛାୱାଚା… ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତା… ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱା… ମିଚ୍ଛାୱାୟାମା… ମିଚ୍ଛାସତିନୋ … ମିଚ୍ଛାସମାଧିନୋ ମିଚ୍ଛାସମାଧୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମିଚ୍ଛାଞାଣିନୋ ମିଚ୍ଛାଞାଣୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତିନୋ ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି’’।

‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପା…ପେ… ସମ୍ମାୱାଚା… ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତା… ସମ୍ମାଆଜୀୱା… ସମ୍ମାୱାୟାମା… ସମ୍ମାସତିନୋ… ସମ୍ମାସମାଧିନୋ… ସମ୍ମାଞାଣିନୋ ସମ୍ମାଞାଣୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି; ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିନୋ ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

ସତ୍ତନ୍ନଂ ସୁତ୍ତନ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଦାନଂ –

ଅସମାହିତଂ ଦୁସ୍ସୀଲଂ, ପଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଚ;

ସତ୍ତ କମ୍ମପଥା ୱୁତ୍ତା, ଦସକମ୍ମପଥେନ ଚ;

ଛଟ୍ଠଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଦସଙ୍ଗେନ ଚ ସତ୍ତମଂ।

କମ୍ମପଥୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

୪। ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚତୁଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୧୧୪। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ…ପେ… ‘‘ଚତସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁୟୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ପଥୱୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୁ, ୱାୟୋଧାତୁ – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁୟୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପୁବ୍ବେସମ୍ବୋଧସୁତ୍ତଂ

୧୧୫। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘କୋ ନୁ ଖୋ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ; କୋ ଆପୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ; କୋ ତେଜୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ; କୋ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’’’ନ୍ତି?

‘‘ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘ୟଂ ଖୋ ପଥୱୀଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅୟଂ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ; ୟଂ [ୟା (ସୀ।)] ପଥୱୀଧାତୁ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅୟଂ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଆଦୀନୱୋ; ୟୋ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ପଥୱୀଧାତୁୟା ନିସ୍ସରଣଂ। ୟଂ ଆପୋଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ୟଂ ତେଜୋଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ୟଂ ୱାୟୋଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅୟଂ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ; ୟଂ ୱାୟୋଧାତୁ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅୟଂ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଆଦୀନୱୋ; ୟୋ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ୱାୟୋଧାତୁୟା ନିସ୍ସରଣଂ’’’।

‘‘ୟାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ୟଥାଭୂତଂ ନ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି [ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ।

‘‘ୟତୋ ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ୟଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – ‘ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି [ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।)], ଅୟମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅଚରିଂସୁତ୍ତଂ

୧୧୬। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ପଥୱୀଧାତୁୟାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସାଦପରିୟେସନଂ ଅଚରିଂ, ୟୋ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ, ୟାୱତା ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାୟ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ପଥୱୀଧାତୁୟାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱପରିୟେସନଂ ଅଚରିଂ, ୟୋ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଆଦୀନୱୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ , ୟାୱତା ପଥୱୀଧାତୁୟା ଆଦୀନୱୋ ପଞ୍ଞାୟ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ପଥୱୀଧାତୁୟାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସରଣପରିୟେସନଂ ଅଚରିଂ, ୟଂ ପଥୱୀଧାତୁୟା ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ, ୟାୱତା ପଥୱୀଧାତୁୟା ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାୟ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ’’।

‘‘ଆପୋଧାତୁୟାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ତେଜୋଧାତୁୟାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ… ୱାୟୋଧାତୁୟାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସାଦପରିୟେସନଂ ଅଚରିଂ, ୟୋ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ, ୟାୱତା ୱାୟୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାୟ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ୱାୟୋଧାତୁୟାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱପରିୟେସନଂ ଅଚରିଂ, ୟୋ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଆଦୀନୱୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ, ୟାୱତା ୱାୟୋଧାତୁୟା ଆଦୀନୱୋ ପଞ୍ଞାୟ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ।

ୱାଯୋଧାତୁସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସରଣପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ, ଯଂ ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ, ଯାୱତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ।

''ଯାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ।

''ଯତୋ ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – 'ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି, ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ'''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ନୋଚେଦଂସୁତ୍ତଂ

୧୧୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି...ପେ... ''ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଥୱୀଧାତୁଯା ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁଯା ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ । ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ପଥୱୀଧାତୁଯା ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁଯା ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଥୱୀଧାତୁଯା ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁଯା ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ପଥୱୀଧାତୁଯା ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁଯା ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଥୱୀଧାତୁଯା ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁଯା ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ପଥୱୀଧାତୁଯା ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁଯା ନିସ୍ସରନ୍ତି''।

''ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆପୋଧାତୁଯା ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ...ପେ... ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଜୋଧାତୁଯା...ପେ... ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱାଯୋଧାତୁଯା ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ୱାଯୋଧାତୁଯା ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱାଯୋଧାତୁଯା ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ୱାଯୋଧାତୁଯା ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିସ୍ସରନ୍ତି।

''ଯାୱକୀୱଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ନେୱ ତାୱିମେ ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ନିସ୍ସଟା ୱିସଂଯୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିଯାଦିକତେନ ଚେତସା ୱିହରିଂସୁ।

''ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ଅଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ନିସ୍ସଟା ୱିସଂଯୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିଯାଦିକତେନ ଚେତସା ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୧୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି...ପେ... ''ପଥୱୀଧାତୁ ଚେ [ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖା ଅଭୱିସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତା ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ସୁଖେନ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁଯା ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଥୱୀଧାତୁ ସୁଖା ସୁଖାନୁପତିତା ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ଦୁକ୍ଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁଯା ସାରଜ୍ଜନ୍ତି''।

''ଆପୋଧାତୁ ଚେ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ...ପେ... ତେଜୋଧାତୁ ଚେ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ... ୱାଯୋଧାତୁ ଚେ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖା ଅଭୱିସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତା ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ସୁଖେନ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱାଯୋଧାତୁ ସୁଖା ସୁଖାନୁପତିତା ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ଦୁକ୍ଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱାଯୋଧାତୁଯା ସାରଜ୍ଜନ୍ତି।

''ପଥଵୀଧାତୁ ଚେ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକନ୍ତସୁଖା ଅଭଵିସ୍ସ ସୁଖାନୁପତିତା ସୁଖାଵକ୍କନ୍ତା ଅନଵକ୍କନ୍ତା ଦୁକ୍ଖେନ, ନୟିଦଂ ସତ୍ତା ପଥଵୀଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦେୟ୍ୟୁଂ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଥଵୀଧାତୁ ଦୁକ୍ଖା ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତା ଦୁକ୍ଖାଵକ୍କନ୍ତା ଅନଵକ୍କନ୍ତା ସୁଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ପଥଵୀଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି।

''ଆପୋଧାତୁ ଚେ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ତେଜୋଧାତୁ ଚେ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ… ଵାୟୋଧାତୁ ଚେ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକନ୍ତସୁଖା ଅଭଵିସ୍ସ ସୁଖାନୁପତିତା ସୁଖାଵକ୍କନ୍ତା ଅନଵକ୍କନ୍ତା ଦୁକ୍ଖେନ, ନୟିଦଂ ସତ୍ତା ଵାୟୋଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦେୟ୍ୟୁଂ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵାୟୋଧାତୁ ଦୁକ୍ଖା ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତା ଦୁକ୍ଖାଵକ୍କନ୍ତା ଅନଵକ୍କନ୍ତା ସୁଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଵାୟୋଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଭିନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୧୯। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ୟୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଥଵୀଧାତୁଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ୟୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମି। ୟୋ ଆପୋଧାତୁଂ ଅଭିନନ୍ଦତି…ପେ… ୟୋ ତେଜୋଧାତୁଂ… ୟୋ ଵାୟୋଧାତୁଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ୟୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମି''।

''ୟୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଥଵୀଧାତୁଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ୟୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମି। ୟୋ ଆପୋଧାତୁଂ…ପେ… ୟୋ ତେଜୋଧାତୁଂ… ୟୋ ଵାୟୋଧାତୁଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ୟୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଉପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୧୨୦। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ୟୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଥଵୀଧାତୁୟା ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାଵୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ ରୋଗାନଂ ଠିତି ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାଵୋ। ୟୋ ଆପୋଧାତୁୟା…ପେ… ୟୋ ତେଜୋଧାତୁୟା… ୟୋ ଵାୟୋଧାତୁୟା ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାଵୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ ରୋଗାନଂ ଠିତି ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାଵୋ''।

''ୟୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଥଵୀଧାତୁୟା ନିରୋଧୋ ଵୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ ରୋଗାନଂ ଵୂପସମୋ ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ୟୋ ଆପୋଧାତୁୟା…ପେ… ୟୋ ତେଜୋଧାତୁୟା… ୟୋ ଵାୟୋଧାତୁୟା ନିରୋଧୋ ଵୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ ରୋଗାନଂ ଵୂପସମୋ ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୨୧। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଚତସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁୟୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ପଥଵୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୁ, ଵାୟୋଧାତୁ। ୟେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଵା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା; ନ ଚ ପନ ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଵା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଵା ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି''।

''ୟେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି , ତେ ଚ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଚେଵ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା; ତେ ଚ ପନାୟସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିୟସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୨୨। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ଚତସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧାତୁୟୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ପଥଵୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୁ, ଵାୟୋଧାତୁ। ୟେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଇମାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ତତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୨୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ପଥୱୀଧାତୁଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ପଥୱୀଧାତୁସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ପଥୱୀଧାତୁନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ପଥୱୀଧାତୁନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ଆପୋଧାତୁଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି… ତେଜୋଧାତୁଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି… ୱାଯୋଧାତୁଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱାଯୋଧାତୁସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱାଯୋଧାତୁନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱାଯୋଧାତୁନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା; ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି’’।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ପଥୱୀଧାତୁଂ ପଜାନନ୍ତି, ପଥୱୀଧାତୁସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ପଥୱୀଧାତୁନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ପଥୱୀଧାତୁନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି… ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା…ପେ… ଆପୋଧାତୁଂ ପଜାନନ୍ତି… ତେଜୋଧାତୁଂ ପଜାନନ୍ତି… ୱାଯୋଧାତୁଂ ପଜାନନ୍ତି, ୱାଯୋଧାତୁସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ୱାଯୋଧାତୁନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ୱାଯୋଧାତୁନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଚ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା; ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଚତୁତ୍ଥୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚତସ୍ସୋ ପୁବ୍ବେ ଅଚରିଂ, ନୋଚେଦଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖେନ ଚ;

ଅଭିନନ୍ଦଞ୍ଚ ଉପ୍ପାଦୋ, ତଯୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତି।

ଧାତୁସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ଅନମତଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ତିଣକଟ୍ଠସୁତ୍ତଂ

୧୨୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ [ଅନମତଗ୍ଗାଯଂ (ପୀ। କ।)] ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ତଂ ଛେତ୍ୱା [ତଚ୍ଛେତ୍ୱା (ବହୂସୁ)] ଏକଜ୍ଝଂ ସଂହରିତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ ଘଟିକଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ – ‘ଅଯଂ ମେ ମାତା, ତସ୍ସା ମେ ମାତୁ ଅଯଂ ମାତା’ତି, ଅପରିଯାଦିନ୍ନାୱ [ଅପରିଯାଦିଣ୍ଣାୱ (ସୀ।)] ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ମାତୁମାତରୋ ଅସ୍ସୁ, ଅଥ ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ଏୱଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ତିବ୍ବଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ବ୍ଯସନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ, କଟସୀ [କଟସି (ସୀ। ପୀ। କ।) କଟା ଛଡ୍ଡା ସଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି କଟସୀ] ୱଡ୍ଢିତା। ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲମେୱ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ ଅଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଥୱୀସୁତ୍ତଂ

୧୨୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଇମଂ ମହାପଥୱିଂ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତଂ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତଂ ମତ୍ତିକାଗୁଳିକଂ କରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ – ‘ଅଯଂ ମେ ପିତା, ତସ୍ସ ମେ ପିତୁ ଅଯଂ ପିତା’ତି, ଅପରିଯାଦିନ୍ନାୱ ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପିତୁପିତରୋ ଅସ୍ସୁ, ଅଥାଯଂ ମହାପଥୱୀ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ । ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ଏୱଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ତିବ୍ବଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ବ୍ଯସନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ, କଟସୀ ୱଡ୍ଢିତା। ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲମେୱ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅସ୍ସୁସୁତ୍ତଂ

୧୨୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱା ୱୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ଅମନାପସମ୍ପଯୋଗା ମନାପୱିପ୍ପଯୋଗା କନ୍ଦନ୍ତାନଂ ରୋଦନ୍ତାନଂ [ରୁଦନ୍ତାନଂ (ସୀ।)] ଅସ୍ସୁ ପସ୍ସନ୍ନଂ [ପସ୍ସନ୍ଦଂ (କ। ସୀ।), ପସନ୍ଦଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ପସନ୍ନଂ (ପୀ। କ।)] ପଗ୍ଘରିତଂ, ଯଂ ୱା ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା ଖୋ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମ, ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ଯଂ ନୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ଅମନାପସମ୍ପଯୋଗା ମନାପୱିପ୍ପଯୋଗା କନ୍ଦନ୍ତାନଂ ରୋଦନ୍ତାନଂ ଅସ୍ସୁ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକ’’ନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଧୁ ଖୋ ମେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାଥ। ଏତଦେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହୁତରଂ ଯଂ ୱୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ଅମନାପସମ୍ପଯୋଗା ମନାପୱିପ୍ପଯୋଗା କନ୍ଦନ୍ତାନଂ ରୋଦନ୍ତାନଂ ଅସ୍ସୁ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକଂ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁମରଣଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ; ତେସଂ ୱୋ ମାତୁମରଣଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତାନଂ ଅମନାପସମ୍ପଯୋଗା ମନାପୱିପ୍ପଯୋଗା କନ୍ଦନ୍ତାନଂ ରୋଦନ୍ତାନଂ ଅସ୍ସୁ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକଂ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପିତୁମରଣଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ …ପେ… ଭାତୁମରଣଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ… ଭଗିନିମରଣଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ… ପୁତ୍ତମରଣଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ… ଧୀତୁମରଣଂ

ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ… ଞାତିବ୍ୟସନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ… ଭୋଗବ୍ୟସନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ରୋଗବ୍ୟସନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ, ତେସଂ ୱୋ ରୋଗବ୍ୟସନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତାନଂ ଅମନାପସମ୍ପଯୋଗା ମନାପୱିପ୍ପଯୋଗା କନ୍ଦନ୍ତାନଂ ରୋଦନ୍ତାନଂ ଅସ୍ସୁ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ …ପେ… ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲମେୱ ସଙ୍ଖସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଖୀରସୁତ୍ତଂ

୧୨୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱା ୱୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ମାତୁଥଞ୍ଞଂ ପୀତଂ, ଯଂ ୱା ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା ଖୋ ମଯଂ , ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମ, ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ଯଂ ନୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ମାତୁଥଞ୍ଞଂ ପୀତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକ’’ନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଧୁ ଖୋ ମେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାଥ। ଏତଦେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହୁତରଂ ଯଂ ୱୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ମାତୁଥଞ୍ଞଂ ପୀତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପବ୍ବତସୁତ୍ତଂ

୧୨୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୀୱଦୀଘୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କପ୍ପୋ’’ତି? ‘‘ଦୀଘୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କପ୍ପୋ। ସୋ ନ ସୁକରୋ ସଙ୍ଖାତୁଂ ଏତ୍ତକାନି ୱସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱସ୍ସସତାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’’ତି।

‘‘ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପମଂ କାତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସକ୍କା, ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୁ, ମହାସେଲୋ ପବ୍ବତୋ ଯୋଜନଂ ଆଯାମେନ ଯୋଜନଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଯୋଜନଂ ଉବ୍ବେଧେନ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ଅସୁସିରୋ ଏକଗ୍ଘନୋ। ତମେନଂ ପୁରିସୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ କାସିକେନ ୱତ୍ଥେନ ସକିଂ ସକିଂ ପରିମଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଖିପ୍ପତରଂ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମହାସେଲୋ ପବ୍ବତୋ ଇମିନା ଉପକ୍କମେନ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ , ନ ତ୍ୱେୱ କପ୍ପୋ। ଏୱଂ ଦୀଘୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କପ୍ପୋ। ଏୱଂ ଦୀଘାନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ , କପ୍ପାନଂ ନେକୋ କପ୍ପୋ ସଂସିତୋ, ନେକଂ କପ୍ପସତଂ ସଂସିତଂ, ନେକଂ କପ୍ପସହସ୍ସଂ ସଂସିତଂ, ନେକଂ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ସଂସିତଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି…ପେ… ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଲମେୱ ସଙ୍ଖସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସାସପସୁତ୍ତଂ

୧୨୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୀୱଦୀଘୋ, ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କପ୍ପୋ’’ତି? ‘‘ଦୀଘୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କପ୍ପୋ। ସୋ ନ ସୁକରୋ ସଙ୍ଖାତୁଂ ଏତ୍ତକାନି ୱସ୍ସାନି ଇତି ୱା…ପେ… ଏତ୍ତକାନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’’ତି।

‘‘ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପମଂ କାତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସକ୍କା, ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଯସଂ ନଗରଂ ଯୋଜନଂ ଆଯାମେନ ଯୋଜନଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଯୋଜନଂ ଉବ୍ବେଧେନ, ପୁଣ୍ଣଂ ସାସପାନଂ ଗୁଳିକାବଦ୍ଧଂ [ଚୂଳିକାବଦ୍ଧଂ (ସୀ। ପୀ।)]। ତତୋ ପୁରିସୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ଏକମେକଂ ସାସପଂ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ। ଖିପ୍ପତରଂ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ମହାସାସପରାସି ଇମିନା ଉପକ୍କମେନ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ନ ତ୍ୱେୱ କପ୍ପୋ। ଏୱଂ ଦୀଘୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କପ୍ପୋ। ଏୱଂ ଦୀଘାନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କପ୍ପାନଂ ନେକୋ କପ୍ପୋ ସଂସିତୋ, ନେକଂ କପ୍ପସତଂ ସଂସିତଂ, ନେକଂ କପ୍ପସହସ୍ସଂ ସଂସିତଂ, ନେକଂ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ସଂସିତଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଂସାରୋ …ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସାଓକସୁତ୍ତଂ

୧୩୦। ସାଓତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗଓା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଓନ୍ତଂ ଏତଦଓୋଚୁଂ – ‘‘କୀଓବହୁକା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କପ୍ପା ଅବ୍ଭତୀତା ଅତିକ୍କନ୍ତା’’ତି? ‘‘ବହୁକା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ , କପ୍ପା ଅବ୍ଭତୀତା ଅତିକ୍କନ୍ତା। ତେ ନ ସୁକରା ସଙ୍ଖାତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକା କପ୍ପା ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସତାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’’’ତି।

‘‘ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପମଂ କାତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସକ୍କା, ଭିକ୍ଖଓେ’’ତି ଭଗଓା ଅଓୋଚ। ‘‘ଇଧସ୍ସୁ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଚତ୍ତାରୋ ସାଓକା ୱସ୍ସସତାଯୁକା ୱସ୍ସସତଜୀୱିନୋ। ତେ ଦିଓସେ ଦିଓସେ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅନୁସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଅନନୁସ୍ସରିତାଓ ଭିକ୍ଖଓେ, ତେହି କପ୍ପା ଅସ୍ସୁ, ଅଥ ଖୋ ତେ ଚତ୍ତାରୋ ସାଓକା ୱସ୍ସସତାଯୁକା ୱସ୍ସସତଜୀୱିନୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ କାଲଂ କରେଯ୍ୟୁଂ। ଏୱଂ ବହୁକା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, କପ୍ପା ଅବ୍ଭତୀତା ଅତିକ୍କନ୍ତା। ତେ ନ ସୁକରା ସଙ୍ଖାତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକା କପ୍ପା ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସତାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଗଙ୍ଗାସୁତ୍ତଂ

୧୩୧। ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁଓନେ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗଓା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଓତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗଓନ୍ତଂ ଏତଦଓୋଚ – ‘‘କୀଓବହୁକା ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, କପ୍ପା ଅବ୍ଭତୀତା ଅତିକ୍କନ୍ତା’’ତି? ‘‘ବହୁକା ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କପ୍ପା ଅବ୍ଭତୀତା ଅତିକ୍କନ୍ତା। ତେ ନ ସୁକରା ସଙ୍ଖାତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକା କପ୍ପା ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସତାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’’’ତି।

‘‘ସକ୍କା ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଉପମଂ କାତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସକ୍କା, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି ଭଗଓା ଅଓୋଚ। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯତୋ ଚାଯଂ ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପଭଓତି ଯତ୍ଥ ଚ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଅପ୍ପେତି, ଯା ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ୱାଲିକା ସା ନ ସୁକରା ସଙ୍ଖାତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକା ୱାଲିକା ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱାଲିକସତାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱାଲିକସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱାଲିକସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’ତି। ତତୋ ବହୁତରା ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କପ୍ପା ଅବ୍ଭତୀତା ଅତିକ୍କନ୍ତା। ତେ ନ ସୁକରା ସଙ୍ଖାତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକା କପ୍ପା ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସତାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାଓତଂ ସଂସରତଂ। ଏୱଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ତିବ୍ବଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ବ୍ୟସନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ, କଟସୀ ୱଡ୍ଢିତା। ଯାଓଞ୍ଚିଦଂ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଲମେଓ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗଓନ୍ତଂ ଏତଦଓୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭଓଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦଣ୍ଡସୁତ୍ତଂ

୧୩୨। ସାଓତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାଓତଂ ସଂସରତଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଦଣ୍ଡୋ ଉପରିୱେହାସଂ ଖିତ୍ତୋ ସକିମ୍ପି ମୂଲେନ ନିପତତି, ସକିମ୍ପି ମଜ୍ଝେନ ନିପତତି, ସକିମ୍ପି ଅନ୍ତେନ ନିପତତି; ଏଓମେଓ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣା ସତ୍ତା ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନା ସନ୍ଧାଓନ୍ତା ସଂସରନ୍ତା ସକିମ୍ପି ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସକିମ୍ପି ପରସ୍ମା ଲୋକା ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ନଓମଂ।

୧୦। ପୁଗ୍ଗଲସୁତ୍ତଂ

୧୩୩। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଓା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଓା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖଓୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଓତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଓା ଏତଦଓୋଚ –

‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କପ୍ପଂ ସନ୍ଧାୱତୋ ସଂସରତୋ ସିଯା ଏୱଂ ମହା ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୋ ଅଟ୍ଠିପୁଞ୍ଜୋ ଅଟ୍ଠିରାସି ଯଥାଯଂ ୱେପୁଲ୍ଲୋ ପବ୍ବତୋ, ସଚେ ସଂହାରକୋ ଅସ୍ସ, ସମ୍ଭତଞ୍ଚ ନ ୱିନସ୍ସେଯ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଏକସ୍ସେକେନ କପ୍ପେନ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସଟ୍ଠିସଞ୍ଚଯୋ;

ସିଯା ପବ୍ବତସମୋ ରାସି, ଇତି ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା।

‘‘ସୋ ଖୋ ପନାଯଂ ଅକ୍ଖାତୋ, ୱେପୁଲ୍ଲୋ ପବ୍ବତୋ ମହା;

ଉତ୍ତରୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟସ୍ସ, ମଗଧାନଂ ଗିରିବ୍ବଜେ।

‘‘ଯତୋ ଚ ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସମୁପ୍ପାଦଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ଅରିଯଂ ଚଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

‘‘ସ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂପରମଂ, ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱାନ ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ସବ୍ବସଂଯୋଜନକ୍ଖଯା’’ତି। ଦସମଂ;

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତିଣକଟ୍ଠଞ୍ଚ ପଥୱୀ, ଅସ୍ସୁ ଖୀରଞ୍ଚ ପବ୍ବତଂ;

ସାସପା ସାୱକା ଗଙ୍ଗା, ଦଣ୍ଡୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲେନ ଚାତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦୁଗ୍ଗତସୁତ୍ତଂ

୧୩୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସେଯ୍ୟାଥ ଦୁଗ୍ଗତଂ ଦୁରୂପେତଂ ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ – ‘ଅମ୍ହେହିପି ଏୱରୂପଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା’ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ…ପେ… ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲମେୱ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ ଅଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ସୁଖିତସୁତ୍ତଂ

୧୩୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସେଯ୍ୟାଥ ସୁଖିତଂ ସୁସଜ୍ଜିତଂ, ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ

ଗନ୍ତଙ୍ଙ – ‘ଅମ୍ହେହିପି ଏୱରୂପଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା’ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି…ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ତିଂସମତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୩୬। ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ। ଅଥ ଖୋ ତିଂସମତ୍ତା ପାୱେଯ୍ୟକା [ପାଠେଯ୍ୟକା (କତ୍ଥଚି) ୱିନଯପିଟକେ ମହାୱଗ୍ଗେ କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକେପି] ଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ବେ ଆରଞ୍ଞିକା ସବ୍ବେ ପିଣ୍ଡପାତିକା ସବ୍ବେ ପଂସୁକୂଲିକା ସବ୍ବେ ତେଚୀୱରିକା ସବ୍ବେ ସସଂଯୋଜନା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଇମେ ଖୋ ତିଂସମତ୍ତା ପାୱେଯ୍ୟକା ଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ବେ ଆରଞ୍ଞିକା ସବ୍ବେ ପିଣ୍ଡପାତିକା ସବ୍ବେ ପଂସୁକୂଲିକା ସବ୍ବେ ତେଚୀୱରିକା ସବ୍ବେ ସସଂଯୋଜନା। ଯଂନୂନାହଂ ଇମେସଂ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟଂ ଯଥା ନେସଂ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଆସନେ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱା ୱୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଲୋହିତଂ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ଯଂ ୱା ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା ଖୋ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମ, ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଂ ନୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଲୋହିତଂ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକ’’ନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଧୁ ଖୋ ମେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାଥ। ଏତଦେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହୁତରଂ, ଯଂ ୱୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଲୋହିତଂ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକଂ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୁନ୍ନଂ ସତଂ ଗୋଭୂତାନଂ ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଲୋହିତଂ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକଂ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହିଂସାନଂ [ମହିସାନଂ (ସୀ। ପୀ।)] ସତଂ ମହିଂସଭୂତାନଂ ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଲୋହିତଂ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ …ପେ… ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉରବ୍ଭାନଂ ସତଂ ଉରବ୍ଭଭୂତାନଂ…ପେ… ଅଜାନଂ ସତଂ ଅଜଭୂତାନଂ… ମିଗାନଂ ସତଂ ମିଗଭୂତାନଂ… କୁକ୍କୁଟାନଂ ସତଂ କୁକ୍କୁଟଭୂତାନଂ… ସୂକରାନଂ ସତଂ ସୂକରଭୂତାନଂ… ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୋରା ଗାମଘାତାତି ଗହେତ୍ୱା ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଲୋହିତଂ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୋରା ପାରିପନ୍ଥିକାତି ଗହେତ୍ୱା ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଲୋହିତଂ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୋରା ପାରଦାରିକାତି ଗହେତ୍ୱା ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଲୋହିତଂ ପସ୍ସନ୍ନଂ ପଗ୍ଘରିତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି।

‘‘ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେଯ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ତିଂସମତ୍ତାନଂ ପାୱେଯ୍ୟକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୂ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ମାତୁସୁତ୍ତଂ

୧୩୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ନ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ସୁଲଭରୂପୋ ଯୋ ନମାତାଭୂତପୁବ୍ବୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପିତୁସୁତ୍ତଂ

୧୩୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ…ପେ… ନ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ସୁଲଭରୂପୋ ଯୋ ନପିତାଭୂତପୁବ୍ବୋ …ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଭାତୁସୁତ୍ତଂ

୧୩୯। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ନ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତୋ ସୁଲଭରୂପୋ ଯୋ ନଭାତାଭୂତପୁବ୍ବୋ…ପେ… ଅଲଂ ଵିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଭଗିନିସୁତ୍ତଂ

୧୪୦। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ନ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତୋ ସୁଲଭରୂପୋ ଯୋ ନଭଗିନିଭୂତପୁବ୍ବୋ…ପେ… ଅଲଂ ଵିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୪୧। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ନ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତୋ ସୁଲଭରୂପୋ ଯୋ ନପୁତ୍ତଭୂତପୁବ୍ବୋ…ପେ… ଅଲଂ ଵିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଧୀତୁସୁତ୍ତଂ

୧୪୨। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅଵିଜ୍ଜାନୀଵରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାଵତଂ ସଂସରତଂ। ନ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତୋ ସୁଲଭରୂପୋ ଯୋ ନ ଧୀତାଭୂତପୁବ୍ବୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅଵିଜ୍ଜାନୀଵରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାଵତଂ ସଂସରତଂ। ଏଵଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ତିବ୍ବଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ ବ୍ଯସନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତଂ, କଟସୀ ଵଡ୍ଢିତା। ଯାଵଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଲମେଵ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ଵିରଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଲଂ ଵିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଵେପୁଲ୍ଲପବ୍ବତସୁତ୍ତଂ

୧୪୩। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖଵୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅଵିଜ୍ଜାନୀଵରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାଵତଂ ସଂସରତଂ। ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମସ୍ସ ଵେପୁଲ୍ଲସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ‘ପାଚୀନଵଂସୋ’ତ୍ଵେଵ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ , ସମଯେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ‘ତିଵରା’ତ୍ଵେଵ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ତିଵରାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମନୁସ୍ସାନଂ ଚତ୍ତାରୀସ ଵସ୍ସସହସ୍ସାନି ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ ଅହୋସି। ତିଵରା, ଭିକ୍ଖଵେ, ମନୁସ୍ସା ପାଚୀନଵଂସଂ ପବ୍ବତଂ ଚତୂହେନ ଆରୋହନ୍ତି, ଚତୂହେନ ଓରୋହନ୍ତି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ , ସମଯେନ କକୁସନ୍ଧୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। କକୁସନ୍ଧସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଵିଧୁରସଞ୍ଜୀଵଂ ନାମ ସାଵକଯୁଗଂ ଅହୋସି ଅଗ୍ଗଂ ଭଦ୍ଦଯୁଗଂ। ପସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସା ଚେଵିମସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା ଅନ୍ତରହିତା, ତେ ଚ ମନୁସ୍ସା କାଲଙ୍କତା, ସୋ ଚ ଭଗଵା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଏଵଂ ଅନିଚ୍ଚା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା; ଏଵଂ ଅଦ୍ଧୁଵା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା; ଏଵଂ ଅନସ୍ସାସିକା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା। ଯାଵଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଲମେଵ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ଵିରଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଲଂ ଵିମୁଚ୍ଚିତୁଂ।

‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମସ୍ସ ଵେପୁଲ୍ଲସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ‘ଵଙ୍କକୋ’ତ୍ଵେଵ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଯେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ‘ରୋହିତସ୍ସା’ତ୍ଵେଵ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ରୋହିତସ୍ସାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମନୁସ୍ସାନଂ ତିଂସଵସ୍ସସହସ୍ସାନି ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ ଅହୋସି। ରୋହିତସ୍ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ମନୁସ୍ସା ଵଙ୍କକଂ ପବ୍ବତଂ ତୀହେନ ଆରୋହନ୍ତି, ତୀହେନ ଓରୋହନ୍ତି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଯେନ କୋଣାଗମନୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। କୋଣାଗମନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋସୁତ୍ତରଂ ନାମ ସାଵକଯୁଗଂ ଅହୋସି ଅଗ୍ଗଂ ଭଦ୍ଦଯୁଗଂ। ପସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସା ଚେଵିମସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା ଅନ୍ତରହିତା, ତେ ଚ ମନୁସ୍ସା କାଲଙ୍କତା, ସୋ ଚ ଭଗଵା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଏଵଂ ଅନିଚ୍ଚା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଖାରା…ପେ… ଅଲଂ ଵିମୁଚ୍ଚିତୁଂ।

‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମସ୍ସ ଵେପୁଲ୍ଲସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ‘ସୁପସ୍ସୋ’ତ୍ଵେଵ [ସୁଫସ୍ସୋତ୍ଵେଵ (ସୀ।)] ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଯେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ‘ସୁପ୍ପିଯା’ତ୍ଵେଵ [ଅପ୍ପିଯାତ୍ଵେଵ (ସୀ।)] ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ସୁପ୍ପିଯାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମନୁସ୍ସାନଂ ଵୀସତିଵସ୍ସସହସ୍ସାନି ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ ଅହୋସି। ସୁପ୍ପିଯା, ଭିକ୍ଖଵେ, ମନୁସ୍ସା ସୁପସ୍ସଂ ପବ୍ବତଂ ଦ୍ଵୀହେନ ଆରୋହନ୍ତି, ଦ୍ଵୀହେନ ଓରୋହନ୍ତି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଯେନ କସ୍ସପୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। କସ୍ସପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ତିସ୍ସଭାରଦ୍ୱାଜଂ ନାମ ସାୱକଯୁଗଂ ଅହୋସି ଅଗ୍ଗଂ ଭଦ୍ଦଯୁଗଂ। ପସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସା ଚେୱିମସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା ଅନ୍ତରହିତା, ତେ ଚ ମନୁସ୍ସା କାଲଙ୍କତା, ସୋ ଚ ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚା , ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା; ଏୱଂ ଅଦ୍ଧୁୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା…ପେ… ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁଂ।

‘‘ଏତରହି ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ସ ୱେପୁଲ୍ଲସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ‘ୱେପୁଲ୍ଲୋ’ତ୍ୱେୱ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ଏତରହି ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ‘ମାଗଧକା’ତ୍ୱେୱ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ମାଗଧକାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସାନଂ ଅପ୍ପକଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ପରିତ୍ତଂ ଲହୁକଂ [ଲହୁସଂ (ସୀ।)]; ଯୋ ଚିରଂ ଜୀୱତି ସୋ ୱସ୍ସସତଂ ଅପ୍ପଂ ୱା ଭିୟ୍ୟୋ। ମାଗଧକା, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସା ୱେପୁଲ୍ଲଂ ପବ୍ବତଂ ମୁହୁତ୍ତେନ ଆରୋହନ୍ତି ମୁହୁତ୍ତେନ ଓରୋହନ୍ତି। ଏତରହି ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ମୟ୍ହଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ନାମ ସାୱକଯୁଗଂ ଅଗ୍ଗଂ ଭଦ୍ଦଯୁଗଂ। ଭୱିସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ସମୟୋ ଯା ଅୟଞ୍ଚେୱିମସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା ଅନ୍ତରଧାୟିସ୍ସତି, ଇମେ ଚ ମନୁସ୍ସା କାଲଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଅହଞ୍ଚ ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମି। ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା; ଏୱଂ ଅଦ୍ଧୁୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା; ଏୱଂ ଅନସ୍ସାସିକା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା। ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲମେୱ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ପାଚୀନୱଂସୋ ତିୱରାନଂ, ରୋହିତସ୍ସାନ ୱଙ୍କକୋ;

ସୁପ୍ପିୟାନଂ ସୁପସ୍ସୋତି, ମାଗଧାନଞ୍ଚ ୱେପୁଲ୍ଲୋ।

‘‘ଅନିଚ୍ଚା ୱତ ସଙ୍ଖାରା, ଉପ୍ପାଦୱୟଧମ୍ମିନୋ;

ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ୱୂପସମୋ ସୁଖୋ’’ତି। ଦସମଂ;

ଦୁତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦୁଗ୍ଗତଂ ସୁଖିତଞ୍ଚେୱ, ତିଂସ ମାତାପିତେନ ଚ;

ଭାତା ଭଗିନୀ ପୁତ୍ତୋ ଚ, ଧୀତା ୱେପୁଲ୍ଲପବ୍ବତଂ।

ଅନମତଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

୫. କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତଂ

୧. ସନ୍ତୁଟ୍ଠସୁତ୍ତଂ

୧୪୪. ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠାଯଂ [ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଯଂ (ସୀ.)], ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସପୋ ଇତରୀତରେନ ଚୀୱରେନ, ଇତରୀତରଚୀୱରସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ; ନ ଚ ଚୀୱରହେତୁ ଅନେସନଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଅଲଦ୍ଧା ଚ ଚୀୱରଂ ନ ପରିତସ୍ସତି; ଲଦ୍ଧା ଚ ଚୀୱରଂ ଅଗଧିତୋ [ଅଗଥିତୋ (ସୀ.)] ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି’’.

‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସପୋ ଇତରୀତରେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ, ଇତରୀତରପିଣ୍ଡପାତସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ; ନ ଚ ପିଣ୍ଡପାତହେତୁ ଅନେସନଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଅଲଦ୍ଧା ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ନ ପରିତସ୍ସତି; ଲଦ୍ଧା ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଗଧିତୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି.

‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସପୋ ଇତରୀତରେନ ସେନାସନେନ, ଇତରୀତରସେନାସନସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ; ନ ଚ ସେନାସନହେତୁ ଅନେସନଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଅଲଦ୍ଧା ଚ ସେନାସନଂ ନ ପରିତସ୍ସତି; ଲଦ୍ଧା ଚ ସେନାସନଂ ଅଗଧିତୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି.

‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସପୋ ଇତରୀତରେନ ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରେନ, ଇତରୀତରଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ; ନ ଚ ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରହେତୁ ଅନେସନଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଅଲଦ୍ଧା ଚ ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ ନ ପରିତସ୍ସତି; ଲଦ୍ଧା ଚ ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ ଅଗଧିତୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି.

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଭୱିସ୍ସାମ ଇତରୀତରେନ ଚୀୱରେନ, ଇତରୀତରଚୀୱରସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ; ନ ଚ ଚୀୱରହେତୁ ଅନେସନଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସାମ; ଅଲଦ୍ଧା ଚ ଚୀୱରଂ ନ ଚ ପରିତସ୍ସିସ୍ସାମ; ଲଦ୍ଧା ଚ ଚୀୱରଂ ଅଗଧିତା ଅମୁଚ୍ଛିତା ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନା ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମ’’’. (ଏୱଂ ସବ୍ବଂ କାତବ୍ବଂ).

‘‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଭୱିସ୍ସାମ ଇତରୀତରେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ…ପେ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଭୱିସ୍ସାମ ଇତରୀତରେନ ସେନାସନେନ…ପେ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଭୱିସ୍ସାମ ଇତରୀତରେନ ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରେନ, ଇତରୀତରଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ; ନ ଚ ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରହେତୁ ଅନେସନଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସାମ ଅଲଦ୍ଧା ଚ ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ ନ ପରିତସ୍ସିସ୍ସାମ; ଲଦ୍ଧା ଚ ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ ଅଗଧିତା ଅମୁଚ୍ଛିତା ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନା ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’ତି. ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ. କସ୍ସପେନ ୱା ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓୱଦିସ୍ସାମି ଯୋ ୱା ପନସ୍ସ [ଯୋ ୱା ପନ (ସୀ.), ଯୋ ୱା (ପୀ.)] କସ୍ସପସଦିସୋ, ଓୱଦିତେହି ଚ ପନ ୱୋ ତଥତ୍ତାଯ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି. ପଠମଂ.

୨. ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀସୁତ୍ତଂ

୧୪୫. ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ. ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି. ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି. ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ୱୁଚ୍ଚତି ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ କସ୍ସପ, ଅନାତାପୀ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଅଭବ୍ବୋ ସମ୍ବୋଧାଯ ଅଭବ୍ବୋ ନିବ୍ବାନାଯ ଅଭବ୍ବୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆତାପୀ ଚ ଖୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀ ଭବ୍ବୋ ସମ୍ବୋଧାଯ ଭବ୍ବୋ ନିବ୍ବାନାଯ ଭବ୍ବୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା’’ତି.

‘‘କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନାତାପୀ ହୋତି ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଅଭବ୍ବୋ ସମ୍ବୋଧାଯ ଅଭବ୍ବୋ ନିବ୍ବାନାଯ ଅଭବ୍ବୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ

ଅଧିଗମାୟ; କିତ୍ତାୱତା ଚ ପନାୱୁସୋ, ଆତାପୀ ହୋତି ଓତ୍ତପ୍ପୀ ଭବ୍ବୋ ସମ୍ବୋଧାୟ ଭବ୍ବୋ ନିବ୍ବାନାୟ ଭବ୍ବୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାୟାʼʼତି? ʻʻଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ʻଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ନ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ʻଉପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପ୍ପହୀୟମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ନ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ʻଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମାନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ନ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ʻଉପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନିରୁଜ୍ଝମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ନ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନାତାପୀ ହୋତିʼʼ।

ʻʻକଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ʻଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ନ ଓତ୍ତପ୍ପତି, ʻଉପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପ୍ପହୀୟମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ନ ଓତ୍ତପ୍ପତି, ʻଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମାନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ନ ଓତ୍ତପ୍ପତି, ʻଉପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନିରୁଜ୍ଝମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ନ ଓତ୍ତପ୍ପତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନାତାପୀ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଅଭବ୍ବୋ ସମ୍ବୋଧାୟ ଅଭବ୍ବୋ ନିବ୍ବାନାୟ ଅଭବ୍ବୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ।

ʻʻକଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଆତାପୀ ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ʻଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ʻଉପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପ୍ପହୀୟମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମା…ପେ… ଆତପ୍ପଂ କରୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଆତାପୀ ହୋତି।

ʻʻକଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଓତ୍ତପ୍ପୀ ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ʻଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପତି, ʻଉପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପ୍ପହୀୟମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପତି, ʻଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପତି, ʻଉପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନିରୁଜ୍ଝମାନା ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂʼନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଓତ୍ତପ୍ପୀ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଆତାପୀ ଓତ୍ତପ୍ପୀ ଭବ୍ବୋ ସମ୍ବୋଧାୟ ଭବ୍ବୋ ନିବ୍ବାନାୟ ଭବ୍ବୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାୟାʼʼତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଚନ୍ଦୂପମସୁତ୍ତଂ

୧୪୬। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ʻʻଚନ୍ଦୂପମା, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମଥ – ଅପକସ୍ସେୱ କାୟଂ, ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ, ନିଚ୍ଚନୱକା କୁଲେସୁ ଅପ୍ପଗବ୍ଭା [ଅପ୍ପଗବ୍ବା (କ।)]। ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଜରୁଦପାନଂ ୱା ଓଲୋକେୟ୍ୟ ପବ୍ବତୱିସମଂ ୱା ନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗଂ ୱା – ଅପକସ୍ସେୱ କାୟଂ, ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚନ୍ଦୂପମା କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମଥ – ଅପକସ୍ସେୱ କାୟଂ, ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ, ନିଚ୍ଚନୱକା କୁଲେସୁ ଅପ୍ପଗବ୍ଭାʼʼ।

ʻʻକସ୍ସପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚନ୍ଦୂପମୋ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି – ଅପକସ୍ସେୱ କାୟଂ, ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ, ନିଚ୍ଚନୱକୋ କୁଲେସୁ ଅପ୍ପଗବ୍ଭୋ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥଂରୂପୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତି କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତୁʼʼନ୍ତି? ʻʻଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀʼʼତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆକାସେ ପାଣିଂ ଚାଲେସି। ʻʻସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୟଂ ଆକାସେ ପାଣି ନ ସଜ୍ଜତି ନ ଗୟ୍ହତି ନ ବଜ୍ଝତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତୋ କୁଲେସୁ ଚିତ୍ତଂ ନ ସଜ୍ଜତି ନ ଗୟ୍ହତି ନ ବଜ୍ଝତି – ʻଲଭନ୍ତୁ ଲାଭକାମା, ପୁଞ୍ଞକାମା କରୋନ୍ତୁ ପୁଞ୍ଞାନୀʼତି; ୟଥାସକେନ ଲାଭେନ ଅତ୍ତମନୋ ହୋତି ସୁମନୋ, ଏୱଂ ପରେସଂ ଲାଭେନ ଅତ୍ତମନୋ ହୋତି ସୁମନୋ; ଏୱରୂପୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତି କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତୁଂ।

ʻʻକସ୍ସପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତୋ କୁଲେସୁ ଚିତ୍ତଂ ନ ସଜ୍ଜତି ନ ଗୟ୍ହତି ନ ବଜ୍ଝତି – ʻଲଭନ୍ତୁ ଲାଭକାମା, ପୁଞ୍ଞକାମା କରୋନ୍ତୁ ପୁଞ୍ଞାନୀʼତି; ୟଥାସକେନ ଲାଭେନ ଅତ୍ତମନୋ ହୋତି ସୁମନୋ; ଏୱଂ ପରେସଂ ଲାଭେନ ଅତ୍ତମନୋ ହୋତି ସୁମନୋ।

ʻʻତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥଂରୂପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧା ଧମ୍ମଦେସନା ହୋତି, କଥଂରୂପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିସୁଦ୍ଧା ଧମ୍ମଦେସନା ହୋତୀʼʼତି? ʻʻଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ । ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀʼʼତି। ʻʻତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀʼʼତି। ʻʻଏୱଂ, ଭନ୍ତେʼʼତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

"ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂଚିତ୍ତୋ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – 'ଅହୋ ଵତ ମେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣେୟ୍ୟୁଂ, ସୁତ୍ଵା ଚ ପନ ଧମ୍ମଂ ପସୀଦେୟ୍ୟୁଂ, ପସନ୍ନା ଚ ମେ ପସନ୍ନାକାରଂ କରେୟ୍ୟୁ'ନ୍ତି; ଏଵରୂପସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧା ଧମ୍ମଦେସନା ହୋତି।

"ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂଚିତ୍ତୋ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – 'ସ୍ଵାକ୍ଖାତୋ ଭଗଵତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ ଵିଞ୍ଞୂହୀତି [ଵିଞ୍ଞୂହି (?)]। ଅହୋ, ଵତ ମେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣେୟ୍ୟୁଂ, ସୁତ୍ଵା ଚ ପନ ଧମ୍ମଂ ଆଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ଆଜାନିତ୍ଵା ଚ ପନ ତଥତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁ'ନ୍ତି। ଇତି ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ ପଟିଚ୍ଚ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, କାରୁଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅନୁଦ୍ଦୟଂ [ଅନୁଦ୍ଦୟଂ (ବହୂସୁ) ଦ୍ଵିଭକାରଣଂ ପନ ଗଵେସିତବ୍ବଂ] ପଟିଚ୍ଚ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ଏଵରୂପସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିସୁଦ୍ଧା ଧମ୍ମଦେସନା ହୋତି।

"କସ୍ସପୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏଵଂଚିତ୍ତୋ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – 'ସ୍ଵାକ୍ଖାତୋ ଭଗଵତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ ଵିଞ୍ଞୂହୀତି। ଅହୋ, ଵତ ମେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣେୟ୍ୟୁଂ, ସୁତ୍ଵା ଚ ପନ ଧମ୍ମଂ ଆଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ଆଜାନିତ୍ଵା ଚ ପନ ତଥତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁ'ନ୍ତି। ଇତି ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ ପଟିଚ୍ଚ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, କାରୁଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅନୁଦ୍ଦୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। କସ୍ସପେନ ଵା ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଓଵଦିସ୍ସାମି ଯୋ ଵା ପନସ୍ସ କସ୍ସପସଦିସୋ, ଓଵଦିତେହି ଚ ପନ ଵୋ ତଥତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ"ନ୍ତି। ତତିୟଂ।

୪। କୁଲୂପକସୁତ୍ତଂ

୧୪୭। ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି...ପେ... "ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖବେ, କଥଂରୂପୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତି କୁଲୂପକୋ ହୋତୁଂ, କଥଂରୂପୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଅରହତି କୁଲୂପକୋ ହୋତୁ"ନ୍ତି? ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା...ପେ... ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

"ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂଚିତ୍ତୋ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି – 'ଦେନ୍ତୁୟେଵ ମେ, ମା ନାଦଂସୁ; ବହୁକଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଥୋକଂ; ପଣୀତଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଲୂଖଂ; ସୀଘଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଦନ୍ଧଂ; ସକ୍କଚ୍ଚଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଅସକ୍କଚ୍ଚ'ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏଵଂଚିତ୍ତସ୍ସ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତୋ ନ ଦେନ୍ତି, ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଥୋକଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ବହୁକଂ...ପେ... ଲୂଖଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ପଣୀତଂ... ଦନ୍ଧଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ସୀଘଂ, ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଅସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ; ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଏଵରୂପୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ଅରହତି କୁଲୂପକୋ ହୋତୁଂ।

"ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂଚିତ୍ତୋ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି – 'ତଂ କୁତେତ୍ଥ ଲବ୍ଭା ପରକୁଲେସୁ – ଦେନ୍ତୁୟେଵ ମେ, ମା ନାଦଂସୁ; ବହୁକଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଥୋକଂ; ପଣୀତଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଲୂଖଂ; ଦୀଘଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଦନ୍ଧଂ; ସକ୍କଚ୍ଚଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଅସକ୍କଚ୍ଚ'ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏଵଂଚିତ୍ତସ୍ସ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତୋ ନ ଦେନ୍ତି; ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଥୋକଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ବହୁକଂ; ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଲୂଖଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ପଣୀତଂ; ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଦନ୍ଧଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ସୀଘଂ; ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଅସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ; ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଏଵରୂପୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତି କୁଲୂପକୋ ହୋତୁଂ।

"କସ୍ସପୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏଵଂଚିତ୍ତୋ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି – 'ତଂ କୁତେତ୍ଥ ଲବ୍ଭା ପରକୁଲେସୁ – ଦେନ୍ତୁୟେଵ ମେ, ମା ନାଦଂସୁ; ବହୁକଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଥୋକଂ; ପଣୀତଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଲୂଖଂ; ସୀଘଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଦନ୍ଧଂ; ସକ୍କଚ୍ଚଞ୍ଞେଵ ମେ ଦେନ୍ତୁ, ମା ଅସକ୍କଚ୍ଚ'ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖବେ, କସ୍ସପସ୍ସ ଏଵଂଚିତ୍ତସ୍ସ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତୋ ନ ଦେନ୍ତି; ତେନ କସ୍ସପୋ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଥୋକଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ବହୁକଂ; ତେନ କସ୍ସପୋ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଲୂଖଂ ଦେନ୍ତି , ନୋ ପଣୀତଂ; ତେନ କସ୍ସପୋ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଦନ୍ଧଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ସୀଘଂ; ତେନ କସ୍ସପୋ ନ ସନ୍ଦୀୟତି; ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦୟତି। ଅସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦେନ୍ତି, ନୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ; ତେନ କସ୍ସପୋ ନ ସନ୍ଦୀୟତି ;

ସୋ ନ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି। କସ୍ସପେନ ୱା ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓୱଦିସ୍ସାମି ଯୋ ୱା ପନସ୍ସ କସ୍ସପସଦିସୋ। ଓୱଦିତେହି ଚ ପନ ୱୋ ତଥତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଜିଣ୍ଣସୁତ୍ତଂ

୧୪୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ…ପେ… ରାଜଗହେ ୱେଳୁୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ଜିଣ୍ଣୋସି ଦାନି ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ଗରୁକାନି ଚ ତେ ଇମାନି ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନି। ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ଗହପତାନି [ଗହପତିକାନି (ସୀ।)] ଚେୱ ଚୀୱରାନି ଧାରେହି, ନିମନ୍ତନାନି ଚ ଭୁଞ୍ଜାହି, ମମ ଚ ସନ୍ତିକେ ୱିହରାହୀ''ତି।

''ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚେୱ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଚେୱ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପଂସୁକୂଲିକୋ ଚେୱ ପଂସୁକୂଲିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ତେଚୀୱରିକୋ ଚେୱ ତେଚୀୱରିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚେୱ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାୟ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚେୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିୟା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପୱିୱିତ୍ତୋ ଚେୱ ପୱିୱେକସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଚେୱ ଅସଂସଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ଚେୱ ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସ [ୱୀରିୟାରବ୍ଭସ୍ସ (କ।)] ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ''ତି।

''କିଂ [କଂ (କ।)] ପନ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ଅତ୍ଥୱସଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚେୱ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଚେୱ… ପେ… ପଂସୁକୂଲିକୋ ଚେୱ… ତେଚୀୱରିକୋ ଚେୱ… ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚେୱ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚେୱ… ପୱିୱିତ୍ତୋ ଚେୱ… ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଚେୱ… ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ଚେୱ ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ''ତି?

''ଦ୍ୱେ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚେୱ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଚେୱ…ପେ… ପଂସୁକୂଲିକୋ ଚେୱ… ତେଚୀୱରିକୋ ଚେୱ… ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚେୱ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚେୱ… ପୱିୱିତ୍ତୋ ଚେୱ… ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଚେୱ… ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ଚେୱ ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ। ଅତ୍ତନୋ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ, ପଚ୍ଛିମଞ୍ଚ ଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପମାନୋ – 'ଅପ୍ପେୱ ନାମ ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ'' [ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। 'ଯେ କିର ତେ ଅହେସୁଂ ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧସାୱକା ତେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଆରଞ୍ଞିକା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ…ପେ… ପିଣ୍ଡପାତିକା ଚେୱ ଅହେସୁଂ …ପେ… ପଂସୁକୂଲିକା ଚେୱ ଅହେସୁଂ… ତେଚୀୱରିକା ଚେୱ ଅହେସୁଂ… ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ଚେୱ ଅହେସୁଂ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଚେୱ ଅହେସୁଂ… ପୱିୱିତ୍ତା ଚେୱ ଅହେସୁଂ… ଅସଂସଟ୍ଠା ଚେୱ ଅହେସୁଂ… ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ'ତି। ତେ ତଥତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ।

''ଇମେ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚେୱ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଚେୱ…ପେ… ପଂସୁକୂଲିକୋ ଚେୱ… ତେଚୀୱରିକୋ ଚେୱ… ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚେୱ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚେୱ… ପୱିୱିତ୍ତୋ ଚେୱ… ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଚେୱ… ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ଚେୱ ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ''ତି।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, କସ୍ସପ। ବହୁଜନହିତାୟ କିର ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ପଟିପନ୍ନୋ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ସାଣାନି ଚେୱ ପଂସୁକୂଲାନି ଧାରେହି ନିବ୍ବସନାନି, ପିଣ୍ଡାୟ ଚ ଚରାହି, ଅରଞ୍ଞେ ଚ ୱିହରାହୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଓୱାଦସୁତ୍ତଂ

୧୪୯। ରାଜଗହେ ୱେଳୁୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ଓୱଦ, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂ; କରୋହି, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ। ଅହଂ ୱା, କସ୍ସପ , ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦେୟ୍ୟଂ ତ୍ୱଂ ୱା; ଅହଂ ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କରେୟ୍ୟଂ ତ୍ୱଂ ୱା''ତି।

''ଦୁବ୍ବଚା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ଭିକ୍ଖୂ, ଦୋୱଚସ୍ସକରଣେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତା, ଅକ୍ଖମା, ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହିନୋ ଅନୁସାସନିଂ। ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଦ୍ଦସଂ ଭଣ୍ଡଞ୍ଚ [ଭଣ୍ଡୁଞ୍ଚ (ସୀ।)] ନାମ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିଂ ଅଭିଜିକଞ୍ଚ [ଆଭିଞ୍ଜିକଞ୍ଚ (ସୀ। କ।), ଆଭିଜିକଞ୍ଚ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ନାମ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୁତେନ ଅଚ୍ଚାୱଦନ୍ତେ – 'ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ବହୁତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ସୁନ୍ଦରତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ଚିରତରଂ

ଭାସିସ୍ସତୀ’’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏହି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମମ ଵଚନେନ ଭଣ୍ଡଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ସଦ୍ଧିଵିହାରିଂ ଅଭିଜିକଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ସଦ୍ଧିଵିହାରିଂ ଆମନ୍ତେହି – ‘ସତ୍ଥା ଆଯସ୍ମନ୍ତେ ଆମନ୍ତେତୀ’’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସତ୍ଥା ଆଯସ୍ମନ୍ତେ ଆମନ୍ତେତୀ’’ତି।

‘‘ଏଵମାଵୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୁତେନ ଅଚ୍ଚାଵଦଥ – ‘ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ବହୁତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ସୁନ୍ଦରତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ଚିରତରଂ ଭାସିସ୍ସତୀ’’’ତି? ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାଥ – ‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୁତେନ ଅଚ୍ଚାଵଦଥ – ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ବହୁତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ସୁନ୍ଦରତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ଚିରତରଂ ଭାସିସ୍ସତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ନୋ ଚେ କିର ମେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାଥ, ଅଥ କିଂ ଚରହି ତୁମ୍ହେ, ମୋଘପୁରିସା, କିଂ ଜାନନ୍ତା କିଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଏଵଂ ସ୍ଵାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମଵିନଯେ ପବ୍ବଜିତା ସମାନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୁତେନ ଅଚ୍ଚାଵଦଥ – ‘ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ବହୁତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ସୁନ୍ଦରତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ଚିରତରଂ ଭାସିସ୍ସତୀ’’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – ‘‘ଅଚ୍ଚଯୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଚ୍ଚଗମା, ଯଥାବାଲେ ଯଥାମୂଳ୍ହେ ଯଥାଅକୁସଲେ [ଯଥା ବାଲେ ଯଥା ମୂଳ୍ହେ ଯଥା ଅକୁସଲେ (ପୀ।), ଯଥାବାଲଂ ଯଥାମୂଳ୍ହଂ ଯଥାଅକୁସଲଂ (?)], ଯେ ମଯଂ ଏଵଂ ସ୍ଵାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମଵିନଯେ ପବ୍ବଜିତା ସମାନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୁତେନ ଅଚ୍ଚାଵଦିମ୍ହ – ‘ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ବହୁତରଂ ଭାସିସ୍ସତି , କୋ ସୁନ୍ଦରତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ଚିରତରଂ ଭାସିସ୍ସତୀ’ତି। ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଆଯତିଂ ସଂଵରାଯା’’ତି।

‘‘ତଗ୍ଘ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଚ୍ଚଯୋ ଅଚ୍ଚଗମା ଯଥାବାଲେ ଯଥାମୂଳ୍ହେ ଯଥାଅକୁସଲେ, ଯେ ତୁମ୍ହେ ଏଵଂ ସ୍ଵାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମଵିନଯେ ପବ୍ବଜିତା ସମାନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୁତେନ ଅଚ୍ଚାଵଦିତ୍ଥ – ‘ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ବହୁତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ସୁନ୍ଦରତରଂ ଭାସିସ୍ସତି, କୋ ଚିରତରଂ ଭାସିସ୍ସତୀ’ତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ଵା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋଥ, ତଂ ଵୋ ମଯଂ [ମଯଂ ଅଚ୍ଚଯଂ (ସୀ।)] ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମ। ଵୁଦ୍ଧି ହେସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସ୍ସ ଵିନଯେ ଯୋ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ଵା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି ଆଯତିଞ୍ଚ ସଂଵରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯଓଵାଦସୁତ୍ତଂ

୧୫୦। ରାଜଗହେ ଵିହରତି ଵେଳୁଵନେ [ସାଵତ୍ଥି, ତତ୍ର-ଏତଦଵୋଚ (ସୀ।)]। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି… ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଓଵଦ, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂ; କରୋହି, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ। ଅହଂ ଵା, କସ୍ସପ , ଭିକ୍ଖୂ ଓଵଦେଯ୍ୟଂ ତ୍ଵଂ ଵା; ଅହଂ ଵା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କରେଯ୍ୟଂ ତ୍ଵଂ ଵା’’ତି।

‘‘ଦୁବ୍ବଚା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ଭିକ୍ଖୂ, ଦୋଵଚସ୍ସକରଣେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତା ଅକ୍ଖମା ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହିନୋ ଅନୁସାସନିଂ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭନ୍ତେ, ସଦ୍ଧା ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ହିରୀ [ହିରି (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଓତ୍ତପ୍ପଂ ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଵୀରିଯଂ ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ପଞ୍ଞା ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ତସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ଵା ଦିଵସୋ ଵା ଆଗଚ୍ଛତି [ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି (ସୀ।)], ହାନିଯେଵ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ଵୁଦ୍ଧି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, କାଳପକ୍ଖେ ଚନ୍ଦସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ଵା ଦିଵସୋ ଵା ଆଗଚ୍ଛତି, ହାଯତେଵ ଵଣ୍ଣେନ, ହାଯତି ମଣ୍ଡଲେନ, ହାଯତି ଆଭାଯ, ହାଯତି ଆରୋହପରିଣାହେନ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସଦ୍ଧା ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ହିରୀ ନତ୍ଥି… ଓତ୍ତପ୍ପଂ ନତ୍ଥି … ଵୀରିଯଂ ନତ୍ଥି… ପଞ୍ଞା ନତ୍ଥି… କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ଵା ଦିଵସୋ ଵା ଆଗଚ୍ଛତି, ହାନିଯେଵ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ଵୁଦ୍ଧି।

‘‘‘ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନମେତଂ; ‘ଅହିରିକୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନମେତଂ; ‘ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନମେତଂ; ‘କୁସୀତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନମେତଂ; ‘ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନମେତଂ; ‘କୋଧନୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନମେତଂ; ‘ଉପନାହୀ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନମେତଂ; ‘ନ ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଓଵାଦକା’ତି, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନମେତଂ।

‘‘ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭନ୍ତେ, ସଦ୍ଧା ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ହିରୀ ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଓତ୍ତପ୍ପଂ ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ୱୀରିୟଂ ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ତସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ୱୁଦ୍ଧିୟେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖେ ଚନ୍ଦସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ୱଡ୍ଢତେୱ ୱଣ୍ଣେନ, ୱଡ୍ଢତି ମଣ୍ଡଲେନ , ୱଡ୍ଢତି ଆଭାୟ, ୱଡ୍ଢତି ଆରୋହପରିଣାହେନ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସଦ୍ଧା ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ... ହିରୀ ଅତ୍ଥି...ପେ... ଓତ୍ତପ୍ପଂ ଅତ୍ଥି... ୱୀରିୟଂ ଅତ୍ଥି... ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ୱୁଦ୍ଧିୟେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନି।

‘‘‘ସଦ୍ଧୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ଅପରିହାନମେତଂ; ‘ହିରିମା ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ଅପରିହାନମେତଂ; ‘ଓତ୍ତପ୍ପୀ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ଅପରିହାନମେତଂ; ‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ଅପରିହାନମେତଂ; ‘ପଞ୍ଞୱା ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ଅପରିହାନମେତଂ; ‘ଅକ୍କୋଧନୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ଅପରିହାନମେତଂ; ‘ଅନୁପନାହୀ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ଅପରିହାନମେତଂ; ‘ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱାଦକା’ତି, ଭନ୍ତେ, ଅପରିହାନମେତ’’ନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, କସ୍ସପ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, କସ୍ସପ, ସଦ୍ଧା ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ...ପେ... ହିରୀ ନତ୍ଥି... ଓତ୍ତପ୍ପଂ ନତ୍ଥି... ୱୀରିୟଂ ନତ୍ଥି... ପଞ୍ଞା ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ହାନିୟେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ୱୁଦ୍ଧି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, କସ୍ସପ, କାଳପକ୍ଖେ ଚନ୍ଦସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ହାୟତେୱ ୱଣ୍ଣେନ...ପେ... ହାୟତି ଆରୋହପରିଣାହେନ। ଏୱମେୱ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସଦ୍ଧା ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ...ପେ... ହିରୀ ନତ୍ଥି... ଓତ୍ତପ୍ପଂ ନତ୍ଥି... ୱୀରିୟଂ ନତ୍ଥି... ପଞ୍ଞା ନତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ହାନିୟେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ୱୁଦ୍ଧି। ‘ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, କସ୍ସପ, ପରିହାନମେତଂ ; ଅହିରିକୋ...ପେ... ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ... କୁସୀତୋ... ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ... କୋଧନୋ... ‘ଉପନାହୀ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, କସ୍ସପ, ପରିହାନମେତଂ; ‘ନ ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱାଦକା’ତି, କସ୍ସପ, ପରିହାନମେତଂ।

‘‘ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, କସ୍ସପ, ସଦ୍ଧା ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ...ପେ... ହିରୀ ଅତ୍ଥି... ଓତ୍ତପ୍ପଂ ଅତ୍ଥି... ୱୀରିୟଂ ଅତ୍ଥି... ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ୱୁଦ୍ଧିୟେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, କସ୍ସପ, ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖେ ଚନ୍ଦସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ୱଡ୍ଢତେୱ ୱଣ୍ଣେନ, ୱଡ୍ଢତି ମଣ୍ଡଲେନ, ୱଡ୍ଢତି ଆଭାୟ, ୱଡ୍ଢତି ଆରୋହପରିଣାହେନ। ଏୱମେୱ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସଦ୍ଧା ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ହିରୀ ଅତ୍ଥି... ଓତ୍ତପ୍ପଂ ଅତ୍ଥି... ୱୀରିୟଂ ଅତ୍ଥି... ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତସ୍ସ ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ୱୁଦ୍ଧିୟେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନି।

‘‘‘ସଦ୍ଧୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, କସ୍ସପ, ଅପରିହାନମେତଂ; ହିରିମା...ପେ... ଓତ୍ତପ୍ପୀ... ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ... ପଞ୍ଞୱା... ଅକ୍କୋଧନୋ... ‘ଅନୁପନାହୀ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, କସ୍ସପ, ଅପରିହାନମେତଂ; ‘ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱାଦକା’ତି, କସ୍ସପ, ଅପରିହାନମେତ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ତତିୟଓୱାଦସୁତ୍ତଂ

୧୫୧। ରାଜଗହେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ [ସାୱତ୍ଥି, ଆରାମେ (ସୀ।)]। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଓୱଦ, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂ; କରୋହି, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ। ଅହଂ ୱା, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱଦେୟ୍ୟଂ ତ୍ୱଂ ୱା; ଅହଂ ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କରେୟ୍ୟଂ ତ୍ୱଂ ୱା’’ତି।

‘‘ଦୁୱଚା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ଭିକ୍ଖୂ, ଦୋୱଚସ୍ସକରଣେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତା, ଅକ୍ଖମା, ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହିନୋ ଅନୁସାସନି’’ନ୍ତି। ‘‘ତଥା ହି ପନ, କସ୍ସପ, ପୁବ୍ବେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଆରଞ୍ଞିକା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ପିଣ୍ଡପାତିକା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ , ପଂସୁକୂଲିକା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ପଂସୁକୂଲିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ତେଚୀୱରିକା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ତେଚୀୱରିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାୟ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିୟା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ପୱିୱିତ୍ତା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ପୱିୱେକସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ଅସଂସଟ୍ଠା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ଅସଂସଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟା ଚେୱ ଅହେସୁଂ ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ।

‘‘ତତ୍ର ଯୋ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚେଓ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଚେଓ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପଂସୁକୂଲିକୋ ଚେଓ ପଂସୁକୂଲିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ତେଚୀୱରିକୋ ଚେଓ ତେଚୀୱରିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚେଓ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚେଓ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପୱିୱିତ୍ତୋ ଚେଓ ପୱିୱେକସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଚେଓ ଅସଂସଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଚେଓ ୱୀରିଯାରମ୍ଭସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ତଂ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଆସନେନ ନିମନ୍ତେନ୍ତି – ‘ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ନାମାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦକୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସିକ୍ଖାକାମୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ; ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, ଇଦଂ ଆସନଂ ନିସୀଦାହୀ’’’ତି।

‘‘ତତ୍ର, କସ୍ସପ, ନୱାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯୋ କିର ସୋ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚେଓ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଚେଓ…ପେ… ପଂସୁକୂଲିକୋ ଚେଓ… ତେଚୀୱରିକୋ ଚେଓ… ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚେଓ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚେଓ… ପୱିୱିତ୍ତୋ ଚେଓ… ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଚେଓ… ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଚେଓ ୱୀରିଯାରମ୍ଭସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ତଂ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଆସନେନ ନିମନ୍ତେନ୍ତି – ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ନାମାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦକୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସିକ୍ଖାକାମୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ; ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, ଇଦଂ ଆସନଂ ନିସୀଦାହୀ’ତି। ତେ ତଥତ୍ତାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି; ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ।

‘‘ଏତରହି ପନ, କସ୍ସପ, ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ନ ଚେଓ ଆରଞ୍ଞିକା ନ ଚ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ନ ଚେଓ ପିଣ୍ଡପାତିକା ନ ଚ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ନ ଚେଓ ପଂସୁକୂଲିକା ନ ଚ ପଂସୁକୂଲିକତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ନ ଚେଓ ତେଚୀୱରିକା ନ ଚ ତେଚୀୱରିକତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ନ ଚେଓ ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ନ ଚ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ନ ଚେଓ ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ନ ଚ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ନ ଚେଓ ପୱିୱିତ୍ତା ନ ଚ ପୱିୱେକସ୍ସ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ, ନ ଚେଓ ଅସଂସଟ୍ଠା ନ ଚ ଅସଂସଗ୍ଗସ୍ସ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ , ନ ଚେଓ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯା ନ ଚ ୱୀରିଯାରମ୍ଭସ୍ସ ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ।

‘‘ତତ୍ର ଯୋ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ ଞାତୋ ଯସସ୍ସୀ ଲାଭୀ ଚୀୱର-ପିଣ୍ଡପାତ-ସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ ତଂ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଆସନେନ ନିମନ୍ତେନ୍ତି – ‘ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ନାମାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦକୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରିକାମୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ; ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, ଇଦଂ ଆସନଂ ନିସୀଦାହୀ’’’ତି।

‘‘ତତ୍ର, କସ୍ସପ, ନୱାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯୋ କିର ସୋ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ ଞାତୋ ଯସସ୍ସୀ ଲାଭୀ ଚୀୱର-ପିଣ୍ଡପାତ-ସେନାସନ-ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ ତଂ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଆସନେନ ନିମନ୍ତେନ୍ତି – ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, କୋ ନାମାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦକୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରିକାମୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ; ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, ଇଦଂ ଆସନଂ ନିସୀଦାହୀ’ତି। ତେ ତଥତ୍ତାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ। ଯଞ୍ହି ତଂ, କସ୍ସପ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଉପଦ୍ଦୁତା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରୂପଦ୍ଦୱେନ ଅଭିପତ୍ଥନା [ଅଭିଭୱନା (ସୀ।)] ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଅଭିପତ୍ଥନେନା’ତି [ବ୍ରହ୍ମଚାରିଅଭିଭୱନେନାତି (ସୀ।)], ଏତରହି ତଂ, କସ୍ସପ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଉପଦ୍ଦୁତା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରୂପଦ୍ଦୱେନ ଅଭିପତ୍ଥନା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଅଭିପତ୍ଥନେନା’’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଝାନାଭିଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୧୫୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି’’।

‘‘ଅହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା…ପେ… ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରାମି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେମି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା …ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା…ପେ… ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ‘ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ’ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି…ପେ… ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି…ପେ… ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ଅହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋମି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋମି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋମି; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ, ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ, ତିରୋପାକାରଂ, ତିରୋପବ୍ବତଂ, ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛାମି, ସେଯ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିଯାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରୋମି, ସେଯ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ ଗଚ୍ଛାମି, ସେଯ୍ୟଥାପି ପଥୱିଯଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମାମି, ସେଯ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସାମି ପରିମଜ୍ଜାମି; ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ୱିସୁଦ୍ଧାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାଯ ଉଭୋ ସଦ୍ଦେ ସୁଣାମି, ଦିବ୍ବେ ଚ ମାନୁସେ ଚ, ଯେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚ। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା…ପେ… ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚ।

‘‘ଅହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି, ୱୀତରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱୀତରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି, ସଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ୱୀତଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ସମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ୱୀତମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ସଂଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ଅମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ସଉତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ଅନୁତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ଅସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ଅୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାତି – ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାତି…ପେ… ଅୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରାମି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିଯୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିଯୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିଯୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିଯୋ ଦସପି ଜାତିଯୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି, ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – ‘ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାଯୁପରିଯନ୍ତୋ , ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ; ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାଯୁପରିଯନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ

ଇଧୂପପନ୍ନୋ’ତି। ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ…ପେ… ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସାମି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାମି – ‘ଇମେ ୱତ, ଭୋନ୍ତୋ, ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା; ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନା, ଇମେ ୱା ପନ, ଭୋନ୍ତୋ, ସତ୍ତା କାୟସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା; ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା’ତି। ଇତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସାମି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ…ପେ… ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି।

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଉପସ୍ସୟସୁତ୍ତଂ

୧୫୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଆୟାମ, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟୋ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ବହୁକିଚ୍ଚୋ ତ୍ୱଂ ବହୁକରଣୀୟୋ’’ତି। ଦୁତିୟମ୍ପି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଆୟାମ, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟୋ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ବହୁକିଚ୍ଚୋ ତ୍ୱଂ ବହୁକରଣୀୟୋ’’ତି। ତତିୟମ୍ପି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଆୟାମ, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟୋ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସମାଦପେତ୍ୱା ସମୁତ୍ତେଜେତ୍ୱା ସମ୍ପହଂସେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ଥୁଲ୍ଲତିସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅନତ୍ତମନା ଅନତ୍ତମନୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେସି – ‘‘କିଂ ପନ ଅୟ୍ୟୋ ମହାକସ୍ସପୋ, ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ୱେଦେହମୁନିନୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମଂ ଭାସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତି? ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ସୂଚିୱାଣିଜକୋ ସୂଚିକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସୂଚିଂ ୱିକ୍କେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଅୟ୍ୟୋ ମହାକସ୍ସପୋ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ୱେଦେହମୁନିନୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମଂ ଭାସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି।

ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଥୁଲ୍ଲତିସ୍ସାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଇମଂ ୱାଚଂ ଭାସମାନାୟ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅହଂ ସୂଚିୱାଣିଜକୋ, ତ୍ୱଂ ସୂଚିକାରୋ; ଉଦାହୁ ଅହଂ ସୂଚିକାରୋ, ତ୍ୱଂ ସୂଚିୱାଣିଜକୋ’’ତି? ‘‘ଖମ , ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ବାଲୋ ମାତୁଗାମୋ’’ତି। ‘‘ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ମା ତେ ସଙ୍ଘୋ ଉତ୍ତରି ଉପପରିକ୍ଖି’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅପି ନୁ ତ୍ୱଂ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଉପନୀତୋ – ‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଆନନ୍ଦୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ

ୱିହରତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଉପନୀତୋ – ‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’ତି…ପେ… । (ନୱନ୍ନଂ ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରସମାପତ୍ତୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।)

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅପି ନୁ ତ୍ୱଂ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଉପନୀତୋ – ‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଆନନ୍ଦୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଉପନୀତୋ – ‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’’ତି।

‘‘ସତ୍ତରତନଂ ୱା, ଆୱୁସୋ, ନାଗଂ ଅଡ୍ଢଟ୍ଠମରତନଂ ୱା ତାଲପତ୍ତିକାଯ ଛାଦେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଯୋ ମେ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଛାଦେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯା’’ତି।

ଚୱିତ୍ଥ ଚ ପନ ଥୁଲ୍ଲତିସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯମ୍ହାତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଚୀୱରସୁତ୍ତଂ

୧୫୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଦକ୍ଖିଣଗିରିସ୍ମିଂ ଚାରିକଂ ଚରତି ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ତିଂସମତ୍ତା ସଦ୍ଧିୱିହାରିନୋ ଭିକ୍ଖୂ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତା ଭୱନ୍ତି ଯେଭୁଯ୍ଯେନ କୁମାରଭୂତା। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଦକ୍ଖିଣଗିରିସ୍ମିଂ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ଯେନ ରାଜଗହଂ ୱେଳୁୱନଂ କଲନ୍ଦକନିୱାପୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କତି ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ଭଗୱତା କୁଲେସୁ ତିକଭୋଜନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି?

‘‘ତଯୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ଭଗୱତା କୁଲେସୁ ତିକଭୋଜନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ – ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାଯ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁୱିହାରାଯ, ମା ପାପିଚ୍ଛା ପକ୍ଖଂ ନିସ୍ସାଯ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ [ୱିନଯପିଟକେ ଚୂଳୱଗ୍ଗେ ସଂଘଭେଦକକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଯଂ ଅଞ୍ଞଥା ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଦସ୍ସିତୋ], କୁଲାନୁଦ୍ଦଯତାଯ ଚ। ଇମେ ଖୋ, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ତଯୋ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ଭଗୱତା କୁଲେସୁ ତିକଭୋଜନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଥ କିଞ୍ଚରହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଇମେହି ନୱେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରେହି ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂହି ଜାଗରିଯଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଚାରିକଂ ଚରସି? ସସ୍ସଘାତଂ ମଞ୍ଞେ ଚରସି, କୁଲୂପଘାତଂ ମଞ୍ଞେ ଚରସି। ଓଲୁଜ୍ଜତି [ଉଲ୍ଲୁଜ୍ଜତି (ସୀ। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ)] ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ପରିସା; ପଲୁଜ୍ଜନ୍ତି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ, ନୱପ୍ପାଯା। ନ ୱାଯଂ କୁମାରକୋ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସୀ’’ତି।

‘‘ଅପି ମେ, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ସିରସ୍ମିଂ ପଲିତାନି ଜାତାନି। ଅଥ ଚ ପନ ମଯଂ ଅଜ୍ଜାପି ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ କୁମାରକୱାଦା ନ ମୁଚ୍ଚାମା’’ତି। ‘‘ତଥା ହି ପନ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଇମେହି ନୱେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରେହି ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂହି ଜାଗରିଯଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଚାରିକଂ ଚରସି, ସସ୍ସଘାତଂ ମଞ୍ଞେ ଚରସି, କୁଲୂପଘାତଂ ମଞ୍ଞେ ଚରସି। ଓଲୁଜ୍ଜତି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ପରିସା; ପଲୁଜ୍ଜନ୍ତି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ, ନୱପ୍ପାଯା। [ପଲୁଜ୍ଜତି ଖୋ ତେ ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ ପରିସା (କ। ସୀ।)] ନ ୱାଯଂ କୁମାରକୋ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସୀ’’ତି।

ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦା ଭିକ୍ଖୁନୀ – ‘‘ଅଯ୍ୟେନ କିର ମହାକସ୍ସପେନ ଅଯ୍ୟୋ ଆନନ୍ଦୋ ୱେଦେହମୁନି କୁମାରକୱାଦେନ ଅପସାଦିତୋ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅନତ୍ତମନା ଅନତ୍ତମନୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେସି – ‘‘କିଂ ପନ ଅୟ୍ୟୋ ମହାକସ୍ସପୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋ ସମାନୋ ଅୟ୍ୟଂ ଆନନ୍ଦଂ ୱେଦେହମୁନିଂ କୁମାରକୱାଦେନ ଅପସାଦେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି! ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଇମଂ ୱାଚଂ ଭାସମାନାୟ।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ତଗ୍ଘାୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ସହସା ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖା ୱାଚା ଭାସିତା। ୟତ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାୟାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜିତୋ, ନାଭିଜାନାମି ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସିତା [ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)], ଅଞ୍ଞତ୍ର ତେନ ଭଗୱତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ। ପୁବ୍ବେ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଅଗାରିକଭୂତସ୍ସ ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ ରଜାପଥୋ [ରଜୋପଥୋ (ସୀ।)], ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା। ନୟିଦଂ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରିତୁଂ। ୟଂନୂନାହଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାୟାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମୟେନ ପଟପିଲୋତିକାନଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ କାରେତ୍ୱା [କରିତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୟେ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋ ତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାୟାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜିଂ।

ସୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନ୍ତରା ଚ ରାଜଗହଂ ଅନ୍ତରା ଚ ନାଳନ୍ଦଂ ବହୁପୁତ୍ତେ ଚେତିୟେ ନିସିନ୍ନଂ। ଦିସ୍ୱାନ ମେ ଏତଦହୋସି – ‘ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ, ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ; ସୁଗତଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ, ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ; ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ; ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେୟ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ତତ୍ଥେୱ ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମି; ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମୀ’ତି । ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ୟୋ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାଗତଂ ସାୱକଂ ଅଜାନଞ୍ଞେୱ ୱଦେୟ୍ୟ ଜାନାମୀତି, ଅପସ୍ସଞ୍ଞେୱ ୱଦେୟ୍ୟ ପସ୍ସାମୀତି, ମୁଦ୍ଧାପି ତସ୍ସ ୱିପତେୟ୍ୟ। ଅହଂ ଖୋ ପନ, କସ୍ସପ, ଜାନଞ୍ଞେୱ ୱଦାମି ଜାନାମୀତି, ପସ୍ସଞ୍ଞେୱ ୱଦାମି ପସ୍ସାମୀ’ତି।

ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ତିବ୍ବଂ ମେ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି ଥେରେସୁ ନୱେସୁ ମଜ୍ଝିମେସୂ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ୟଂ କିଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମି କୁସଲୂପସଂହିତଂ ସବ୍ବଂ ତଂ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମନସି କରିତ୍ୱା ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଓହିତସୋତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ସାତସହଗତା ଚ ମେ କାୟଗତାସତି ନ ୱିଜହିସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇମିନା ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି। ସତ୍ତାହମେୱ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସରଣୋ [ସାଣୋ (ସୀ।)] ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡଂ ଭୁଞ୍ଜିଂ’’। ଅଟ୍ଠମିୟା ଅଞ୍ଞା ଉଦପାଦି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ୟେନ ଅଞ୍ଞତରଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଥ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ପଟପିଲୋତିକାନଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ନିସୀଦତୁ, ୟଂ ମମସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟା’ତି। ନିସୀଦି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୁଦୁକା ଖୋ ତ୍ୟାୟଂ, କସ୍ସପ, ପଟପିଲୋତିକାନଂ ସଙ୍ଘାଟୀ’ତି। ‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ପଟପିଲୋତିକାନଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା’ତି। ‘ଧାରେସ୍ସସି ପନ ମେ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନୀ’ତି। ‘ଧାରେସ୍ସାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନୀ’ତି। ‘‘ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ପଟପିଲୋତିକାନଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଭଗୱତୋ ପାଦାସିଂ। ଅହଂ ପନ ଭଗୱତୋ ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନି ପଟିପଜ୍ଜିଂ’’।

‘‘ୟଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋ ଓରସୋ ମୁଖତୋ ଜାତୋ ଧମ୍ମଜୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ ଧମ୍ମଦାୟାଦୋ, ପଟିଗ୍ଗହିତାନି [ପଟିଗ୍ଗହେତା (ସୀ।)] ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନୀ’ତି, ମମଂ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋ ଓରସୋ ମୁଖତୋ ଜାତୋ ଧମ୍ମଜୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ ଧମ୍ମଦାୟାଦୋ, ପଟିଗ୍ଗହିତାନି ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନୀ’’’ତି।

‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୟାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଅହଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୟାୱଦେ ଆକଙ୍ଖାମି…ପେ… (ନୱନ୍ନଂ ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରସମାପତ୍ତୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ଏୱଂ

ୱିହାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ) ।

''ଅହଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି; ସତ୍ତରତନଂ ୱା, ଆୱୁସୋ, ନାଗଂ ଅଡ୍ଢଟ୍ଠମରତନଂ ୱା ତାଲପତ୍ତିକାଯ ଛାଦେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଯୋ ମେ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଛାଦେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯା''ତି।

ଚୱିତ୍ଥ ଚ ପନ ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦା ଭିକ୍ଖୁନୀ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯମ୍ହାତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ପରଂମରଣସୁତ୍ତଂ

୧୫୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କସ୍ସପ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି? ''ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା – 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''କିଂ ପନାୱୁସୋ, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି? ''ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି? ''ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା – 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''କିଂ ପନାୱୁସୋ, ନେୱ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି? ''ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''କସ୍ମା ଚେତଂ, ଆୱୁସୋ , ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା''ତି? ''ନ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ, ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକଂ ନ ନିବ୍ବିଦାଯ ନ ୱିରାଗାଯ ନ ନିରୋଧାଯ ନ ଉପସମାଯ ନ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ନ ସମ୍ବୋଧାଯ ନ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ତସ୍ମା ତଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା''ତି।

''ଅଥ କିଞ୍ଚରହାୱୁସୋ, ବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା''ତି? ''ଇଦଂ 'ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଖୋ , ଆୱୁସୋ, ବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା; ଅଯଂ 'ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା; ଅଯଂ 'ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା; ଅଯଂ 'ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା''ତି। ''କସ୍ମା ଚେତଂ, ଆୱୁସୋ, ବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା''ତି? ''ଏତଞ୍ହି, ଆୱୁସୋ, ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ଏତଂ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକଂ ଏତଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ତସ୍ମା ତଂ ବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା''ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ସଦ୍ଧମ୍ମପ୍ପତିରୂପକସୁତ୍ତଂ

୧୫୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପତରାନି ଚେୱ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଅହେସୁଂ ବହୁତରା ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞାଯ ସଣ୍ଠହିଂସୁ? କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତରହି ବହୁତରାନି ଚେୱ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଅପ୍ପତରା ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞାଯ ସଣ୍ଠହନ୍ତୀ''ତି? ''ଏୱଞ୍ଚେତଂ, କସ୍ସପ, ହୋତି ସତ୍ତେସୁ ହାଯମାନେସୁ ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଅନ୍ତରଧାଯମାନେ, ବହୁତରାନି ଚେୱ ସିକ୍ଖାପଦାନି ହୋନ୍ତି ଅପ୍ପତରା ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞାଯ ସଣ୍ଠହନ୍ତି। ନ ତାୱ, କସ୍ସପ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି ଯାୱ ନ ସଦ୍ଧମ୍ମପ୍ପତିରୂପକଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, କସ୍ସପ, ସଦ୍ଧମ୍ମପ୍ପତିରୂପକଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଥ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି''।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, କସ୍ସପ, ନ ତାୱ ଜାତରୂପସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି ଯାୱ ନ ଜାତରୂପପ୍ପତିରୂପକଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଜାତରୂପପ୍ପତିରୂପକଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଥ ଜାତରୂପସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, କସ୍ସପ, ନ ତାୱ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି ଯାୱ ନ ସଦ୍ଧମ୍ମପ୍ପତିରୂପକଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, କସ୍ସପ, ସଦ୍ଧମ୍ମପ୍ପତିରୂପକଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଥ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି।

''ନ ଖୋ, କସ୍ସପ, ପଥୱୀଧାତୁ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅନ୍ତରଧାପେତି, ନ ଆପୋଧାତୁ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅନ୍ତରଧାପେତି, ନ ତେଜୋଧାତୁ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅନ୍ତରଧାପେତି, ନ ୱାଯୋଧାତୁ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅନ୍ତରଧାପେତି; ଅଥ ଖୋ ଇଧେୱ ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ମୋଘପୁରିସା ଯେ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅନ୍ତରଧାପେନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, କସ୍ସପ, ନାୱା ଆଦିକେନେୱ ଓପିଲୱତି; ନ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି।

‘‘ପଞ୍ଚ ଖୋମେ, କସ୍ସପ, ଓକ୍କମନିୟା ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ସମ୍ମୋସାଯ ଅନ୍ତରଧାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଇଧ, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାଯୋ ସତ୍ଥରି ଅଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ଅପ୍ପତିସ୍ସା, ଧମ୍ମେ ଅଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ଅପ୍ପତିସ୍ସା, ସଙ୍ଘେ ଅଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ଅପ୍ପତିସ୍ସା, ସିକ୍ଖାଯ ଅଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ଅପ୍ପତିସ୍ସା, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ଅପ୍ପତିସ୍ସା – ଇମେ ଖୋ, କସ୍ସପ, ପଞ୍ଚ ଓକ୍କମନିୟା ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ସମ୍ମୋସାଯ ଅନ୍ତରଧାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

‘‘ପଞ୍ଚ ଖୋମେ, କସ୍ସପ, ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଠିତିୟା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଅନନ୍ତରଧାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଇଧ, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାଯୋ ସତ୍ଥରି ସଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ସପ୍ପତିସ୍ସା, ଧମ୍ମେ ସଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ସପ୍ପତିସ୍ସା, ସଙ୍ଘେ ସଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ସପ୍ପତିସ୍ସା, ସିକ୍ଖାଯ ସଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ସପ୍ପତିସ୍ସା, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସଗାରୱା ୱିହରନ୍ତି ସପ୍ପତିସ୍ସା – ଇମେ ଖୋ, କସ୍ସପ, ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଠିତିୟା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଅନନ୍ତରଧାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ତେରସମଂ।

କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସନ୍ତୁଟ୍ଠଞ୍ଚ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ, ଚନ୍ଦୂପମଂ କୁଲୂପକଂ;

ଜିଣ୍ଣଂ ତଯୋ ଚ ଓୱାଦା, ଝାନାଭିଞ୍ଞା ଉପସ୍ସଯଂ;

ଚୀୱରଂ ପରଂମରଣଂ, ସଦ୍ଧମ୍ମପ୍ପତିରୂପକନ୍ତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ଲାଭସକ୍କାରସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦାରୁଣସୁତ୍ତଂ

୧୫୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ କଟୁକୋ ଫରୁସୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ପଜହିସ୍ସାମ, ନ ଚ ନୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ଠସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ବଳିସସୁତ୍ତଂ

୧୫୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ କଟୁକୋ ଫରୁସୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଳିସିକୋ ଆମିସଗତଂ ବଳିସଂ ଗମ୍ଭୀରେ ଉଦକରହଦେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତମେନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଆମିସଚକ୍ଖୁ ମଚ୍ଛୋ ଗିଲେଯ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଚ୍ଛୋ ଗିଲବଳିସୋ ବାଳିସିକସ୍ସ ଅନଯଂ ଆପନ୍ନୋ ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋ ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ ବାଳିସିକସ୍ସ’’।

‘‘ବାଳିସିକୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରସ୍ସେତଂ ପାପିମତୋ ଅଧିୱଚନଂ। ବଳିସନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯୋ ହି କୋଚି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ଅସ୍ସାଦେତି ନିକାମେତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଗିଲବଳିସୋ ମାରସ୍ସ ଅନଯଂ ଆପନ୍ନୋ ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋ ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ ପାପିମତୋ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ କଟୁକୋ ଫରୁସୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ପଜହିସ୍ସାମ, ନ ଚ ନୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ଠସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। କୁମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୫୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାଯ। ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଉଦକରହଦେ ମହାକୁମ୍ମକୁଲଂ ଚିରନିୱାସି ଅହୋସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତରୋ କୁମ୍ମୋ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁମ୍ମଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ, ତାତ କୁମ୍ମ, ଏତଂ ପଦେସଂ ଅଗମାସୀ’ତି। ଅଗମାସି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ କୁମ୍ମୋ ତଂ ପଦେସଂ। ତମେନଂ ଲୁଦ୍ଦୋ ପପତାଯ ୱିଜ୍ଝି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ କୁମ୍ମୋ ଯେନ ସୋ କୁମ୍ମୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ କୁମ୍ମୋ ତଂ କୁମ୍ମଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ତଂ କୁମ୍ମଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘କଚ୍ଚି ତ୍ୱଂ, ତାତ କୁମ୍ମ, ନ ତଂ ପଦେସଂ ଅଗମାସୀ’ତି? ‘ଅଗମାସିଂ ଖ୍ୱାହଂ, ତାତ କୁମ୍ମ, ତଂ ପଦେସ’ନ୍ତି। ‘କଚ୍ଚି ପନାସି, ତାତ କୁମ୍ମ, ଅକ୍ଖତୋ ଅନୁପହତୋ’ତି? ‘ଅକ୍ଖତୋ ଖୋମ୍ହି, ତାତ କୁମ୍ମ, ଅନୁପହତୋ, ଅତ୍ଥି ଚ ମେ ଇଦଂ ସୁତ୍ତକଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧ’ନ୍ତି। ‘ତଗ୍ଘସି, ତାତ କୁମ୍ମ, ଖତୋ, ତଗ୍ଘ ଉପହତୋ। ଏତେନ ହି ତେ, ତାତ କୁମ୍ମ, ସୁତ୍ତକେନ ପିତରୋ ଚ ପିତାମହା ଚ ଅନଯଂ ଆପନ୍ନା ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନା। ଗଚ୍ଛ ଦାନି ତ୍ୱଂ, ତାତ କୁମ୍ମ, ନ ଦାନି ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଲୁଦ୍ଦୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରସ୍ସେତଂ ପାପିମତୋ ଅଧିୱଚନଂ। ପପତାତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସୁତ୍ତକନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନନ୍ଦିରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ଅସ୍ସାଦେତି ନିକାମେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଗିଦ୍ଧୋ ପପତାଯ [ଭିକ୍ଖୁ ପପତାଯ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଭିକ୍ଖୁ ୱିଦ୍ଧୋ ପପତାଯ (?)] ଅନଯଂ ଆପନ୍ନୋ ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋ ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ ପାପିମତୋ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ତତିଯଂ।

୪। ଦୀଘଲୋମିକସୁତ୍ତଂ

୧୬୦। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାଯ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୀଘଲୋମିକା ଏଳକା କଣ୍ଟକଗହନଂ ପଵିସେଯ୍ୟ। ସା ତତ୍ର ତତ୍ର ସଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ତତ୍ର ତତ୍ର ଗୟ୍ହେଯ୍ୟ [ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ (ସୀ।), ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)], ତତ୍ର ତତ୍ର ବଜ୍ଝେଯ୍ୟ, ତତ୍ର ତତ୍ର ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିଵାସେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଗାମଂ ଵା ନିଗମଂ ଵା ପିଣ୍ଡାଯ ପଵିସତି। ସୋ ତତ୍ର ତତ୍ର ସଜ୍ଜତି, ତତ୍ର ତତ୍ର ଗୟ୍ହତି, ତତ୍ର ତତ୍ର ବଜ୍ଝତି, ତତ୍ର ତତ୍ର ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମୀଳ୍ହକସୁତ୍ତଂ

୧୬୧। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାଯ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମୀଳ୍ହକା ଗୂଥାଦୀ ଗୂଥପୂରା ପୁଣ୍ଣା ଗୂଥସ୍ସ। ପୁରତୋ ଚସ୍ସ ମହାଗୂଥପୁଞ୍ଜୋ। ସା ତେନ ଅଞ୍ଞା ମୀଳ୍ହକା ଅତିମଞ୍ଞେଯ୍ୟ – ‘ଅହମ୍ହି ଗୂଥାଦୀ ଗୂଥପୂରା ପୁଣ୍ଣା ଗୂଥସ୍ସ, ପୁରତୋ ଚ ମ୍ୟାଯଂ ମହାଗୂଥପୁଞ୍ଜୋ’ତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିଵାସେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଗାମଂ ଵା ନିଗମଂ ଵା ପିଣ୍ଡାଯ ପଵିସତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଭୁତ୍ତାଵୀ ଚ ହୋତି ଯାଵଦତ୍ଥୋ, ନିମନ୍ତିତୋ ଚ ସ୍ଵାତନାଯ, ପିଣ୍ଡପାତୋ ଚସ୍ସ ପୂରୋ। ସୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୁଗଣସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ୱିକତ୍ଥତି – ‘ଭୁତ୍ତାଵୀ ଚମ୍ହି ଯାଵଦତ୍ଥୋ, ନିମନ୍ତିତୋ ଚମ୍ହି ସ୍ଵାତନାଯ, ପିଣ୍ଡପାତୋ ଚ ମ୍ୟାଯଂ ପୂରୋ, ଲାଭୀ ଚମ୍ହି ଚୀଵର-ପିଣ୍ଡପାତ-ସେନାସନ-ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯ-ଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞା ଅପ୍ପେସକ୍ଖା ନ ଲାଭିନୋ ଚୀଵର-ପିଣ୍ଡପାତସେନାସନ-ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯ-ଭେସଜ୍ଜ-ପରିକ୍ଖାରାନ’ନ୍ତି। ସୋ ତେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞେ ପେସଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତିମଞ୍ଞତି। ତଞ୍ହି ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ , ମୋଘପୁରିସସ୍ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ। ଏଵଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏଵଞ୍ହି ଵୋ ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅସନିସୁତ୍ତଂ

୧୬୨। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାଯ। [ଉପରି ତତିଯଵଗ୍ଗେ ତତିଯଚତୁତ୍ଥସୁତ୍ତେସୁ ‘‘ମା ଚ ଖୋ ତ୍ଵଂ ତାତ ସେଖଂ… ଅନୁପାପୁଣାତୂ’’ତି ଆଗତଂ। ତେନ ନଯେନ ଇଧାପି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ହି କିଂ ସଦ୍ଦେନ ପଟିକ୍ଖେପତ୍ଥୋପି ସକ୍କା ଞାତୁଂ, ଯଥା ‘‘ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ କମୁଦ୍ଦିସେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା କଂ… ଆଗଚ୍ଛତୁତି ଏତ୍ଥ କମପି… ମା ଆଗଚ୍ଛତୁତି ଚ, କଂ ସେଖଂ… ଅନୁପାପୁଣାତୁତି ଏତ୍ଥ କମପି ସେଖଂ… ମା ପାପୁଣାତୁତି ଚ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଚ ଅଯମେଵତ୍ଥୋ ଞାପିତୋ] କଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସନିୱିଚକ୍କଂ ଆଗଚ୍ଛତୁ [ଉପରି ତତିଯଵଗ୍ଗେ ତରିଯଚତୁତ୍ଥସୁତ୍ତେସୁ ‘‘ମା ଚ ଖୋ ତ୍ଵଂ ତାତ ସେଖଂ… ଅନୁପାପୁଣାତୂ’’ତି ଆଗତଂ। ତେନ ନଯେନ ଇଧାପି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ହି କିଂ ସଦ୍ଦେନ ପଟିକ୍ଖେପତ୍ଥୋପି ସକ୍କା ଞାତୁଂ, ଯଥା ‘‘ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ କମୁଦ୍ଦିସେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା କଂ… ଆଗଚ୍ଛତୁତି ଏତ୍ଥ କମପି… ମା ଆଗଚ୍ଛତୁତିଚ, ତଂ ସେଖଂ… ଅନୁପାପୁଣାତୁତି ଏତ୍ଥ କମପି ସେଖଂ… ମା ପାପୁଣାତୁତି ଚ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଚ ଅଯମେଵତ୍ଥୋ ଞାପିତୋ], ସେଖଂ [ଅସନିୱିଚକ୍କଂ, ତଂ ସେଖଂ (ପୀ। କ।), ଅସନିୱିଚକ୍କଂ, ସେଖଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅସନିୱିଚକ୍କଂ ଆଗଚ୍ଛତୁ, କଂ ସେଖଂ (?)] ଅପ୍ପତ୍ତମାନସଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଅନୁପାପୁଣାତୁ’’ [ଅନୁପାପୁଣାତି (ପୀ। କ।)]।

‘‘ଅସନିୱିଚକ୍କନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଏଵଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦିଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୬୩। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାଯ। କଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିଦ୍ଧଗତେନ ୱିସଲ୍ଲେନ ସଲ୍ଲେନ [ଦିଟ୍ଠିଗତେନ ୱିସଲ୍ଲେନ (କ। ସୀ।), ଦିଟ୍ଠିଗତେନ ସଲ୍ଲେନ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଦିଟ୍ଠିଗତେନ ୱିସଲ୍ଲେନ ସଲ୍ଲେନ (କ।), ଦିଟ୍ଠଗତେନ ୱିସଲ୍ଲେନ ସଲ୍ଲେନ (ପୀ।)] ୱିଜ୍ଝତୁ, ସେଖଂ [ୱିଜ୍ଝତୁ, ତଂ ସେଖଂ (ସୀ।), ୱିଜ୍ଝତି, ତଂ ସେଖଂ (ପୀ। କ।)] ଅପ୍ପତ୍ତମାନସଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ

ଅନୁପାପୁଣାତୁ’’ [ଅନୁପାପୁଣାତି (ପୀ। କ।)]।

‘‘ସଲ୍ଲନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସିଙ୍ଗାଲସୁତ୍ତଂ

୧୬୪। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାୟ। ଅସ୍ସୁତ୍ଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରତ୍ତିୟା ପଚ୍ଚୂସସମୟଂ ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ [ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ (କ।), ଜରସିଗାଲସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ୱସ୍ସମାନସ୍ସା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏସୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରସିଙ୍ଗାଲୋ ଉକ୍କଣ୍ଡକେନ [ଉକ୍କଣ୍ଣକେନ (ସୀ।), ଉକ୍କଣ୍ଠକେନ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନାମ ରୋଗଜାତେନ ଫୁଟ୍ଠୋ ନେୱ ବିଲଗତୋ ରମତି, ନ ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ରମତି, ନ ଅଜ୍ଝୋକାସଗତୋ ରମତି; ଯେନ ଯେନ ଗଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ନିସୀଦତି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜତି; ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ନେୱ ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ରମତି, ନ ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ରମତି, ନ ଅଜ୍ଝୋକାସଗତୋ ରମତି; ଯେନ ଯେନ ଗଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ନିସୀଦତି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜତି; ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱେରମ୍ଭସୁତ୍ତଂ

୧୬୫। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାୟ। ଉପରି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆକାସେ ୱେରମ୍ଭା [ୱେରମ୍ବା (ସୀ। ପୀ।)] ନାମ ୱାତା ୱାୟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ପକ୍ଖୀ ଗଚ୍ଛତି ତମେନଂ ୱେରମ୍ଭା ୱାତା ଖିପନ୍ତି। ତସ୍ସ ୱେରମ୍ଭୱାତକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନେୱ ପାଦା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେନ ପକ୍ଖା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେନ ସୀସଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞେନ କାୟୋ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସତି ଅରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନ ଅରକ୍ଖିତାୟ ୱାଚାୟ ଅରକ୍ଖିତେନ ଚିତ୍ତେନ, ଅନୁପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟା, ଅସଂୱୁତେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି। ସୋ ତତ୍ଥ ପସ୍ସତି ମାତୁଗାମଂ ଦୁନ୍ନିୱତ୍ଥଂ ୱା ଦୁପ୍ପାରୁତଂ ୱା। ତସ୍ସ ମାତୁଗାମଂ ଦିସ୍ୱା ଦୁନ୍ନିୱତ୍ଥଂ ୱା ଦୁପ୍ପାରୁତଂ ୱା ରାଗୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେତି। ସୋ ରାଗାନୁଦ୍ଧଂସିତେନ ଚିତ୍ତେନ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାୱତ୍ତତି। ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେ ଚୀୱରଂ ହରନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେ ପତ୍ତଂ ହରନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେ ନିସୀଦନଂ ହରନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେ ସୂଚିଘରଂ ହରନ୍ତି, ୱେରମ୍ଭୱାତକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସେୱ ସକୁଣସ୍ସ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସଗାଥକସୁତ୍ତଂ

୧୬୬। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାୟ। ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସାମି ସକ୍କାରେନ ଅଭିଭୂତଂ ପରିୟାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନଂ। ଇଧ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସାମି ଅସକ୍କାରେନ ଅଭିଭୂତଂ ପରିୟାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନଂ। ଇଧ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସାମି ସକ୍କାରେନ ଚ ଅସକ୍କାରେନ ଚ ତଦୁଭୟେନ ଅଭିଭୂତଂ ପରିୟାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନଂ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଯସ୍ସ ସକ୍କରିୟମାନସ୍ସ, ଅସକ୍କାରେନ ଚୂଭୟଂ;

ସମାଧି ନ ୱିକମ୍ପତି, ଅପ୍ପମାଣୱିହାରିନୋ [ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିନୋ (ପୀ। କ।) ଅପ୍ପମାଣୋତି ହେତ୍ଥ ଫଲସମାଧି, ନ ସତି]।

‘‘ତଂ ଝାୟିନଂ ସାତତିକଂ, ସୁଖୁମଂ ଦିଟ୍ଠିୱିପସ୍ସକଂ;

ଉପାଦାନକ୍ଖଯାରାମଂ, ଆହୁ ସପ୍ପୁରିସୋ ଇତୀ’’ତି। ଦସମଂ;

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦାରୁଣୋ ବଳିସଂ କୁମ୍ମଂ, ଦୀଘଲୋମି ଚ ମୀଳ୍ହକଂ;

ଅସନି ଦିଦ୍ଧଂ ସିଙ୍ଗାଲଂ, ୱେରମ୍ଭେନ ସଗାଥକନ୍ତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୁୱଣ୍ଣପାତିସୁତ୍ତଂ

୧୬୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଅଧିଗମାଯ। ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଏୱଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ‘ନ ଚାଯମାଯସ୍ମା ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯାପି ରୂପିଯଚୁଣ୍ଣପରିପୂରାଯ ହେତୁ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସେଯ୍ଯା’ତି। ତମେନଂ ପସ୍ସାମି ଅପରେନ ସମଯେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସନ୍ତଂ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ରୂପିଯପାତିସୁତ୍ତଂ

୧୬୮। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଏୱଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ‘ନ ଚାଯମାଯସ୍ମା ରୂପିଯପାତିଯାପି ସୁୱଣ୍ଣଚୁଣ୍ଣପରିପୂରାଯ ହେତୁ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସେଯ୍ଯା’ତି। ତମେନଂ ପସ୍ସାମି ଅପରେନ ସମଯେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସନ୍ତଂ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩-୧୦। ସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସୁତ୍ତାଦିଅଟ୍ଠକଂ

୧୬୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଇଧାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଏୱଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ‘ନ ଚାଯମାଯସ୍ମା ସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସ୍ସାପି ହେତୁ…ପେ… ସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସତସ୍ସାପି ହେତୁ… ସିଙ୍ଗୀନିକ୍ଖସ୍ସାପି ହେତୁ… ସିଙ୍ଗୀନିକ୍ଖସତସ୍ସାପି ହେତୁ… ପଥୱିଯାପି ଜାତରୂପପରିପୂରାଯ ହେତୁ… ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁପି… ଜୀୱିତହେତୁପି… ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିଯାପି ହେତୁ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସେଯ୍ଯା’ତି। ତମେନଂ ପସ୍ସାମି ଅପରେନ ସମଯେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସନ୍ତଂ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ପାତି ଦ୍ୱେ ସୁୱଣ୍ଣା ଚ, ସିଙ୍ଗୀହି ଅପରେ ଦୁୱେ;

ପଥୱୀ କିଞ୍ଚିକ୍ଖଜୀୱିତଂ, ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିଯା ଦସାତି।

୩। ତତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ମାତୁଗାମସୁତ୍ତଂ

୧୭୦। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ନ ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମାତୁଗାମୋ ଏକୋ ଏକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି ଯସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି। ଏଵଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ … ପେ… ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। କଲ୍ୟାଣୀସୁତ୍ତଂ

୧୭୧। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ନ ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ଏକା ଏକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି ଯସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି। ଏଵଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ… ପେ… ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଏକପୁତ୍ତକସୁତ୍ତଂ

୧୭୨। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ସଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାସିକା ଏକପୁତ୍ତକଂ ପିଯଂ ମନାପଂ ଏଵଂ ସମ୍ମା ଆଯାଚମାନା ଆଯାଚେଯ୍ୟ – ‘ତାଦିସୋ, ତାତ, ଭଵାହି ଯାଦିସୋ ଚିତ୍ତୋ ଚ ଗହପତି ହତ୍ଥକୋ ଚ ଆଳଵକୋ’ତି। ଏସା, ଭିକ୍ଖଵେ , ତୁଲା ଏତଂ ପମାଣଂ ମମ ସାଵକାନଂ ଉପାସକାନଂ, ଯଦିଦଂ ଚିତ୍ତୋ ଚ ଗହପତି ହତ୍ଥକୋ ଚ ଆଳଵକୋ। ସଚେ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ତାତ, ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜସି; ତାଦିସୋ, ତାତ, ଭଵାହି ଯାଦିସା ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାତି। ଏସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୁଲା ଏତଂ ପମାଣଂ ମମ ସାଵକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଯଦିଦଂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା । ମା ଚ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ତାତ, ସେଖଂ ଅପ୍ପତ୍ତମାନସଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଅନୁପାପୁଣାତୂତି। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁଂ ସେଖଂ ଅପ୍ପତ୍ତମାନସଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଅନୁପାପୁଣାତି, ସୋ ତସ୍ସ ହୋତି ଅନ୍ତରାଯାଯ। ଏଵଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଏକଧୀତୁସୁତ୍ତଂ

୧୭୩। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ସଦ୍ଧା ଭିକ୍ଖଵେ ଉପାସିକା ଏକଂ ଧୀତରଂ ପିଯଂ ମନାପଂ ଏଵଂ ସମ୍ମା ଆଯାଚମାନା ଆଯାଚେଯ୍ୟ – ‘ତାଦିସା, ଅମ୍ମେ, ଭଵାହି ଯାଦିସା ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ଚ ଉପାସିକା ଵେଳୁକଣ୍ଡକିଯା [ଵେଳୁକଣ୍ଡକୀ (ସୀ। ଛକ୍କଙ୍ଗୁତ୍ତରେପି)] ଚ ନନ୍ଦମାତା’ତି। ଏସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୁଲା ଏତଂ ପମାଣଂ ମମ ସାଵିକାନଂ ଉପାସିକାନଂ, ଯଦିଦଂ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ଚ ଉପାସିକା ଵେଳୁକଣ୍ଡକିଯା ଚ ନନ୍ଦମାତା। ସଚେ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଅମ୍ମେ, ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜସି; ତାଦିସା, ଅମ୍ମେ, ଭଵାହି ଯାଦିସା ଖେମା ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଉପ୍ପଲଵଣ୍ଣା ଚାତି। ଏସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୁଲା ଏତଂ ପମାଣଂ ମମ ସାଵିକାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ, ଯଦିଦଂ ଖେମା ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଉପ୍ପଲଵଣ୍ଣା ଚ। ମା ଚ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଅମ୍ମେ, ସେଖଂ ଅପ୍ପତ୍ତମାନସଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଅନୁପାପୁଣାତୂତି। ତଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନିଂ ସେଖଂ ଅପ୍ପତ୍ତମାନସଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଅନୁପାପୁଣାତି, ସୋ ତସ୍ସା ହୋତି ଅନ୍ତରାଯାଯ। ଏଵଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୭୪। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି…ପେ… ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଵା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଵା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଵା ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତି। ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଚ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଚେଵ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୭୫। ସାଓତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୭୬। ସାଓତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି …ପେ… ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଛୱିସୁତ୍ତଂ

୧୭୭। ସାଓତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ। ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଛୱିଂ ଛିନ୍ଦତି, ଛୱିଂ ଛେତ୍ୱା ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦତି, ଚମ୍ମଂ ଛେତ୍ୱା ମଂସଂ ଛିନ୍ଦତି, ମଂସଂ ଛେତ୍ୱା ନ୍ହାରୁଂ ଛିନ୍ଦତି, ନ୍ହାରୁଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ଛିନ୍ଦତି, ଅଟ୍ଠିଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ରଜ୍ଜୁସୁତ୍ତଂ

୧୭୮। ସାଓତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ। ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛୱିଂ ଛିନ୍ଦତି, ଛୱିଂ ଛେତ୍ୱା ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦତି, ଚମ୍ମଂ ଛେତ୍ୱା ମଂସଂ ଛିନ୍ଦତି, ମଂସଂ ଛେତ୍ୱା ନ୍ହାରୁଂ ଛିନ୍ଦତି, ନ୍ହାରୁଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ଛିନ୍ଦତି, ଅଟ୍ଠିଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ଦଳ୍ହାଯ ୱାଳରଜ୍ଜୁଯା ଜଙ୍ଘଂ ୱେଠେତ୍ୱା ଘଂସେଯ୍ୟ। ସା ଛୱିଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ଛୱିଂ ଛେତ୍ୱା ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ଚମ୍ମଂ ଛେତ୍ୱା ମଂସଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ମଂସଂ ଛେତ୍ୱା ନ୍ହାରୁଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ନ୍ହାରୁଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ଅଟ୍ଠିଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଛୱିଂ ଛିନ୍ଦତି, ଛୱିଂ ଛେତ୍ୱା ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦତି, ଚମ୍ମଂ ଛେତ୍ୱା ମଂସଂ ଛିନ୍ଦତି, ମଂସଂ ଛେତ୍ୱା ନ୍ହାରୁଂ ଛିନ୍ଦତି, ନ୍ହାରୁଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ଛିନ୍ଦତି, ଅଟ୍ଠିଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୧୭୯। ସାଓତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଯୋପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ତସ୍ସପାହଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଅନ୍ତରାଯାଯ ୱଦାମୀ’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିସ୍ସ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଅନ୍ତରାଯାଯା’’ତି? ‘‘ଯା ହିସ୍ସ ସା, ଆନନ୍ଦ, ଅକୁପ୍ପା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନାହଂ ତସ୍ସା ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ଅନ୍ତରାଯାଯ ୱଦାମି। ଯେ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ, ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରା ଅଧିଗତା ତେସାହମସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ଅନ୍ତରାଯାଯ ୱଦାମି। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ କଟୁକୋ ଫରୁସୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ପଜହିସ୍ସାମ, ନ ଚ ନୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ଠସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଆନନ୍ଦ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ତତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମାତୁଗାମୋ ଚ କଲ୍ୟାଣୀ, ପୁତ୍ତୋ ଚ ଏକଧୀତୁ ଚ;

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତୀଣି, ଛୱି ରଜ୍ଜୁ ଚ ଭିକ୍ଖୁନାତି।

୪। ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭିନ୍ଦିସୁତ୍ତଂ

୧୮୦। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ। ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦି। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। କୁସଲମୂଲସୁତ୍ତଂ

୧୮୧। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ। ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତସ୍ସ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ କୁସଲମୂଲଂ ସମୁଚ୍ଛେଦମଗମା। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। କୁସଲଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୮୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ। ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତସ୍ସ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ସମୁଚ୍ଛେଦମଗମା। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସୁକ୍କଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୮୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ। ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତସ୍ସ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ସୁକ୍କୋ ଧମ୍ମୋ ସମୁଚ୍ଛେଦମଗମା। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି । ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୮୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଦେୱଦତ୍ତେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅତ୍ତୱଧାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି, ପରାଭୱାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଦଲୀ ଅତ୍ତୱଧାଯ ଫଲଂ ଦେତି, ପରାଭୱାଯ ଫଲଂ ଦେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତୱଧାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି, ପରାଭୱାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଳୁ ଅତ୍ତୱଧାଯ ଫଲଂ ଦେତି, ପରାଭୱାଯ ଫଲଂ ଦେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତୱଧାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି, ପରାଭୱାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ନଳୋ ଅତ୍ତୱଧାଯ ଫଲଂ ଦେତି, ପରାଭୱାଯ ଫଲଂ ଦେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତୱଧାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି, ପରାଭୱାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସତରୀ ଅତ୍ତୱଧାଯ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାତି, ପରାଭୱାଯ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତୱଧାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି, ପରାଭୱାଯ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଫଲଂ ୱେ କଦଲିଂ ହନ୍ତି, ଫଲଂ ୱେଳୁଂ ଫଲଂ ନଳଂ;

ସକ୍କାରୋ କାପୁରିସଂ ହନ୍ତି, ଗବ୍ଭୋ ଅସ୍ସତରିଂ ଯଥାତି’’। ପଞ୍ଚମଂ;

୬। ପଞ୍ଚରଥସତସୁତ୍ତଂ

୧୮୫। ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଅଜାତସତ୍ତୁକୁମାରୋ ପଞ୍ଚହି ରଥସତେହି ସାଯଂ ପାତଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି, ପଞ୍ଚ ଚ ଥାଲିପାକସତାନି ଭତ୍ତାଭିହାରୋ ଅଭିହରୀଯତି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଅଜାତସତ୍ତୁକୁମାରୋ ପଞ୍ଚହି ରଥସତେହି ସାଯଂ ପାତଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି, ପଞ୍ଚ ଚ ଥାଲିପାକସତାନି ଭତ୍ତାଭିହାରୋ ଅଭିହରୀଯତୀ’’ତି। ‘‘ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ପିହଯିତ୍ଥ। ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଅଜାତସତ୍ତୁକୁମାରୋ ପଞ୍ଚହି ରଥସତେହି ସାଯଂ ପାତଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗମିସ୍ସତି, ପଞ୍ଚ ଚ ଥାଲିପାକସତାନି ଭତ୍ତାଭିହାରୋ ଆହରୀଯିସ୍ସତି, ହାନିଯେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ୱୁଦ୍ଧି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚଣ୍ଡସ୍ସ କୁକ୍କୁରସ୍ସ ନାସାଯ ପିତ୍ତଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ , ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , କୁକ୍କୁରୋ ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଚଣ୍ଡତରୋ ଅସ୍ସ; ଏୱମେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଅଜାତସତ୍ତୁକୁମାରୋ ପଞ୍ଚହି ରଥସତେହି ସାଯଂ ପାତଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗମିସ୍ସତି, ପଞ୍ଚ ଚ ଥାଲିପାକସତାନି ଭତ୍ତାଭିହାରୋ ଆହରୀଯିସ୍ସତି, ହାନିଯେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ୱୁଦ୍ଧି। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ…ପେ… ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମାତୁସୁତ୍ତଂ

୧୮୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ କଟୁକୋ ଫରୁସୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଇଧାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଏୱଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ‘ନ ଚାଯମାଯସ୍ମା ମାତୁପି ହେତୁ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସେଯ୍ୟା’ତି। ତମେନଂ ପସ୍ସାମି ଅପରେନ ସମଯେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସନ୍ତଂ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ କଟୁକୋ ଫରୁସୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ପଜହିସ୍ସାମ। ନ ଚ ନୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ଠସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮-୧୩। ପିତୁସୁତ୍ତାଦିଛକ୍କଂ

୧୮୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଦାରୁଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ କଟୁକୋ ଫରୁସୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଇଧାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଏୱଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ‘ନ ଚାଯମାଯସ୍ମା ପିତୁପି ହେତୁ…ପେ… ଭାତୁପି ହେତୁ… ଭଗିନିଯାପି ହେତୁ… ପୁତ୍ତସ୍ସପି ହେତୁ… ଧୀତୁଯାପି ହେତୁ… ପଜାପତିଯାପି ହେତୁ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସେଯ୍ୟା’ତି। ତମେନଂ ପସ୍ସାମି ଅପରେନ ସମଯେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସନ୍ତଂ। ଏୱଂ ଦାରୁଣୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ କଟୁକୋ ଫରୁସୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ପଜହିସ୍ସାମ, ନ ଚ ନୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ଠସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତେରସମଂ।

ଚତୁତ୍ଥୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଭିନ୍ଦି ମୂଲଂ ଦୁୱେ ଧମ୍ମା, ପକ୍କନ୍ତଂ ରଥ ମାତରି;

ପିତା ଭାତା ଚ ଭଗିନୀ, ପୁତ୍ତୋ ଧୀତା ପଜାପତୀତି।

ଲାଭସକ୍କାରସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। ରାହୁଲସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୧୮୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସୋତଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ…। ''ଘାନଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଜିୱ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''କାଯୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ'' …ପେ… ''ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି …ପେ… ସୋତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଘାନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… କାଯସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ରୂପସୁତ୍ତଂ

୧୮୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା , ଭନ୍ତେ''…ପେ… ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱାତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ସଦ୍ଦେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଗନ୍ଧେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ରସେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି…ପେ… ପଜାନାତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୧୯୦। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ… କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ'' …ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ସୋତୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଘାନୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… କାଯୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି… ପେ… ପଜାନାତୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସମ୍ଫସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୧୯୧। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ସୋତସମ୍ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଘାନସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ… କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ସୋତସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…

ଘାନସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… କାଯସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି…ପେ… ପଜାନାତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ୱେଦନାସୁତ୍ତଂ

୧୯୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା…ପେ… ଘାନସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା… କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା , ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ପେ… ସୋତ… ଘାନ… ଜିୱ୍ହା… କାଯ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ପଜାନାତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୯୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ରୂପସଞ୍ଞା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ସଦ୍ଦସଞ୍ଞା…ପେ… ଗନ୍ଧସଞ୍ଞା… ରସସଞ୍ଞା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଞା… ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ସଦ୍ଦସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଗନ୍ଧସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ରସସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଧମ୍ମସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ପଜାନାତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଞ୍ଚେତନାସୁତ୍ତଂ

୧୯୪। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ରୂପସଞ୍ଚେତନା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ସଦ୍ଦସଞ୍ଚେତନା…ପେ… ଗନ୍ଧସଞ୍ଚେତନା… ରସସଞ୍ଚେତନା … ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଚେତନା… ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସଞ୍ଚେତନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ସଦ୍ଦସଞ୍ଚେତନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଗନ୍ଧସଞ୍ଚେତନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ରସସଞ୍ଚେତନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଚେତନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ପଜାନାତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ତଣ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୧୯୫। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ରୂପତଣ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ସଦ୍ଦତଣ୍ହା…ପେ… ଗନ୍ଧତଣ୍ହା… ରସତଣ୍ହା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତଣ୍ହା… ଧମ୍ମତଣ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପତଣ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ସଦ୍ଦତଣ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଗନ୍ଧତଣ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ରସତଣ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତଣ୍ହାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଧମ୍ମତଣ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି …ପେ… ପଜାନାତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୧୯୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ପଥୱୀଧାତୁ ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଆପୋଧାତୁ…ପେ… ତେଜୋଧାତୁ… ୱାଯୋଧାତୁ… ଆକାସଧାତୁ… ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ପଥୱୀଧାତୁଯାପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଆପୋଧାତୁଯାପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ତେଜୋଧାତୁଯାପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ୱାଯୋଧାତୁଯାପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଆକାସଧାତୁଯାପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯାପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ପଜାନାତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୯୭। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ୱେଦନା… ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ

ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି ; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚକ୍ଖୁ ରୂପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସମ୍ଫସ୍ସୋ ୱେଦନାଯ ଚ;

ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଚେତନା ତଣ୍ହା, ଧାତୁ ଖନ୍ଧେନ ତେ ଦସାତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୧୯୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସୋତଂ…ପେ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହା… କାଯୋ… ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ସୋତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଘାନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି … ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… କାଯସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଏତେନ ପେଯ୍ୟାଲେନ ଦସ ସୁତ୍ତନ୍ତା କାତବ୍ବା। ପଠମଂ।

୨-୧୦। ରୂପାଦିସୁତ୍ତନୱକଂ

୧୯୯। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା…।

''ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ… କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ…।

''ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ…ପେ… ସୋତସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଘାନସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ… କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ…।

''ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା…ପେ… ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା… ଘାନସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା… କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା…।

''ରୂପସଞ୍ଞା…ପେ… ସଦ୍ଦସଞ୍ଞା… ଗନ୍ଧସଞ୍ଞା… ରସସଞ୍ଞା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଞା… ଧମ୍ମସଞ୍ଞା…।

''ରୂପସଞ୍ଚେତନା…ପେ… ସଦ୍ଦସଞ୍ଚେତନା… ଗନ୍ଧସଞ୍ଚେତନା… ରସସଞ୍ଚେତନା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଚେତନା… ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନା…।

''ରୂପତଣ୍ହା …ପେ… ସଦ୍ଦତଣ୍ହା… ଗନ୍ଧତଣ୍ହା… ରସତଣ୍ହା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତଣ୍ହା… ଧମ୍ମତଣ୍ହା…।

''ପଥୱୀଧାତୁ…ପେ… ଆପୋଧାତୁ… ତେଜୋଧାତୁ… ୱାଯୋଧାତୁ… ଆକାସଧାତୁ … ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ…।

‘‘ରୂପଂ …ପେ… ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ ରାହୁଲ… ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଅନୁସଯସୁତ୍ତଂ

୨୦୦। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, ରାହୁଲ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯା କାଚି ୱେଦନା…ପେ… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ରାହୁଲ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଅପଗତସୁତ୍ତଂ

୨୦୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଂ ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତଂ ମାନସଂ ହୋତି ୱିଧା ସମତିକ୍କନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, ରାହୁଲ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି’’।

‘‘ଯା କାଚି ୱେଦନା…ପେ… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ରାହୁଲ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତଂ ମାନସଂ ହୋତି ୱିଧା ସମତିକ୍କନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚକ୍ଖୁ ରୂପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସମ୍ଫସ୍ସୋ ୱେଦନାଯ ଚ;

ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଚେତନା ତଣ୍ହା, ଧାତୁ ଖନ୍ଧେନ ତେ ଦସ;

ଅନୁସଯଂ ଅପଗତଞ୍ଚେୱ, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ରାହୁଲସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୮। ଲକ୍ଖଣସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ

୨୦୨। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଚ ଲକ୍ଖଣୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ [ମହାମୋଗ୍ଗଲାନୋ (କ।)] ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ୱିହରନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନାଯସ୍ମା ଲକ୍ଖଣୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଆଯାମାୱୁସୋ [ଏହି ଆୱୁସୋ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଲକ୍ଖଣ, ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଲକ୍ଖଣୋ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଲକ୍ଖଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ସିତସ୍ସ ପାତୁକମ୍ମାଯା’’ତି? ‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଲକ୍ଖଣ, ଏତସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ। ଭଗୱତୋ ମଂ ସନ୍ତିକେ ଏତଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଲକ୍ଖଣୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଲକ୍ଖଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ସିତସ୍ସ ପାତୁକମ୍ମାଯା’’ତି?

‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ତମେନଂ ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପି ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ଫାସୁଳନ୍ତରିକାହି ୱିତୁଦେନ୍ତି ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତି [ୱିତୁଦେନ୍ତି (ସୀ।), ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିଭଜେନ୍ତି (ପୀ। କ।)]। ସା ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ, ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ, ଭୋ! ଏୱରୂପୋପି ନାମ ସତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱରୂପୋପି ନାମ ଯକ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱରୂପୋପି ନାମ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି!!

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଚକ୍ଖୁଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି; ଞାଣଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି, ଯତ୍ର ହି ନାମ ସାୱକୋ ଏୱରୂପଂ ଞସ୍ସତି ୱା ଦକ୍ଖତି ୱା ସକ୍ଖିଂ ୱା କରିସ୍ସତି। ପୁବ୍ବେୱ ମେ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ ଅହୋସି, ଅପି ଚାହଂ ନ ବ୍ୟାକାସିଂ। ଅହଞ୍ଚେତଂ [ଅହମେତଂ (ସୀ।)] ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ, ପରେ ଚ ମେ [ପରେ ମେ (ସୀ।)] ନ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟୁଂ। ଯେ ମେ ନ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ତଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ। ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ରାଜଗହେ ଗୋଘାତକୋ ଅହୋସି। ସୋ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ବହୂନି ୱସ୍ସାନି ବହୂନି ୱସ୍ସସତାନି ବହୂନି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନ ଏୱରୂପଂ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’’ତି। (ସବ୍ବେସଂ ସୁତ୍ତନ୍ତାନଂ ଏସେୱ ପେଯ୍ୟାଲୋ)। ପଠମଂ।

୨। ପେସିସୁତ୍ତଂ

୨୦୩। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ମଂସପେସିଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ତମେନଂ ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପି ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତି [ୱିରାଜେନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ୱିଭଜେନ୍ତି (ପୀ। କ।)]। ସା ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ରାଜଗହେ ଗୋଘାତକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପିଣ୍ଡସୁତ୍ତଂ

୨୦୪। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ମଂସପିଣ୍ଡଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତମେନଂ ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପି ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତି । ସା ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ରାଜଗହେ

ସାକୁଣିକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ତତିୟଂ।

୪। ନିଚ୍ଛୱିସୁତ୍ତଂ

୨୦୫। ‘‘ଇଧାହଂ , ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ନିଚ୍ଛୱିଂ ପୁରିସଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତମେନଂ ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପି ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତି। ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ଓରବ୍ଭିକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅସିଲୋମସୁତ୍ତଂ

୨୦୬। ‘‘ଇଧାହଂ , ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଅସିଲୋମଂ ପୁରିସଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ତେ ଅସୀ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କାୟେ ନିପତନ୍ତି। ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ସୂକରିକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୨୦୭। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ସତ୍ତିଲୋମଂ ପୁରିସଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ତା ସତ୍ତିୟୋ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କାୟେ ନିପତନ୍ତି। ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ମାଗୱିକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଉସୁଲୋମସୁତ୍ତଂ

୨୦୮। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଉସୁଲୋମଂ ପୁରିସଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ତେ ଉସୂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କାୟେ ନିପତନ୍ତି। ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ କାରଣିକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସୂଚିଲୋମସୁତ୍ତଂ

୨୦୯। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ସୂଚିଲୋମଂ ପୁରିସଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ତା ସୂଚିୟୋ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କାୟେ ନିପତନ୍ତି। ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ସୂତୋ [ସାରଥିକୋ (କ। ୱିନୟେପି)] ଅହୋସି…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିୟସୂଚିଲୋମସୁତ୍ତଂ

୨୧୦। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ସୂଚିଲୋମଂ ପୁରିସଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ତା ସୂଚିୟୋ ସୀସେ ପୱିସିତ୍ୱା ମୁଖତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତି; ମୁଖେ ପୱିସିତ୍ୱା ଉରତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତି; ଉରେ ପୱିସିତ୍ୱା ଉଦରତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତି; ଉଦରେ ପୱିସିତ୍ୱା ଊରୂହି ନିକ୍ଖମନ୍ତି; ଊରୂସୁ ପୱିସିତ୍ୱା ଜଙ୍ଘାହି ନିକ୍ଖମନ୍ତି; ଜଙ୍ଘାସୁ ପୱିସିତ୍ୱା ପାଦେହି ନିକ୍ଖମନ୍ତି; ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ସୂଚକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ନୱମଂ।

୧୦। କୁମ୍ଭଣ୍ଡସୁତ୍ତଂ

୨୧୧। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ କୁମ୍ଭଣ୍ଡଂ ପୁରିସଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ସୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ତେୱ ଅଣ୍ଡେ ଖନ୍ଧେ ଆରୋପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ନିସୀଦନ୍ତୋପି ତେସ୍ୱେୱ ଅଣ୍ଡେସୁ ନିସୀଦତି। ତମେନଂ ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପି ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତି। ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ଗାମକୂଟକୋ ଅହୋସି…ପେ…।

ଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଟ୍ଠି ପେସି ଉଭୋ ଗାୱଘାତକା,

ପିଣ୍ଡୋ ସାକୁଣିୟୋ ନିଚ୍ଛୱୋରବ୍ଭି;

ଅସି ସୂକରିକୋ ସତ୍ତିମାଗୱି,

ଉସୁ କାରଣିକୋ ସୂଚି ସାରଥି;

ୟୋ ଚ ସିବ୍ବିୟତି ସୂଚକୋ ହି ସୋ,

ଅଣ୍ଡଭାରି ଅହୁ ଗାମକୂଟକୋତି।

୨। ଦୁତିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। ସସୀସକସୁତ୍ତଂ

୨୧୨। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ରାଜଗହେ ୱେଳୁୱନେ। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ପୁରିସଂ ଗୂଥକୂପେ ସସୀସକଂ ନିମୁଗ୍ଗଂ…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ପାରଦାରିକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ପଠମଂ।

୨। ଗୂଥଖାଦସୁତ୍ତଂ

୨୧୩। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ପୁରିସଂ ଗୂଥକୂପେ ନିମୁଗ୍ଗଂ ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଗୂଥଂ ଖାଦନ୍ତଂ…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ଦୁଟ୍ଠବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି। ସୋ କସ୍ସପସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାୱଚନେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଭତ୍ତେନ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଦୋଣିୟୋ [ଦୋଣିୟା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଗୂଥସ୍ସ ପୂରାପେତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ଅହୋ ଭୋନ୍ତୋ, ୟାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୁ ଚେୱ ହରନ୍ତୁ ଚାତି…ପେ…। ଦୁତିୟଂ।

୩। ନିଚ୍ଛୱିତ୍ଥିସୁତ୍ତଂ

୨୧୪। ‘‘ଇଧାହଂ , ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ନିଚ୍ଛୱିଂ ଇତ୍ଥିଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ତମେନଂ ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପି ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତି। ସା ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥୀ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ଅତିଚାରିନୀ ଅହୋସି…ପେ…। ତତିୟଂ।

୪। ମଙ୍ଗୁଲିତ୍ଥିସୁତ୍ତଂ

୨୧୫। ‘‘ଇଧାହଂ , ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ମଙ୍ଗୁଲିଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ତମେନଂ ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପି ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତି। ସା ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥୀ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ଇକ୍ଖଣିକା ଅହୋସି…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଓକିଲିନୀସୁତ୍ତଂ

୨୧୬। ‘‘ଇଧାହଂ , ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପଜ୍ଜତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଇତ୍ଥିଂ ଉପ୍ପକ୍କଂ ଓକିଲିନିଂ ଓକିରିନିଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ସା ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥୀ କଲିଙ୍ଗସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଅହୋସି। ସା ଇସ୍ସାପକତା ସପତ୍ତିଂ ଅଙ୍ଗାରକଟାହେନ ଓକିରି… ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅସୀସକସୁତ୍ତଂ

୨୧୭। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପଜ୍ଜତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଅସୀସକଂ କବନ୍ଧଂ [କଓନ୍ଧଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଉରେ ଅକ୍ଖୀନି ଚେୱ ହୋନ୍ତି ମୁଖଞ୍ଚ। ତମେନଂ ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପି ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ୱିତଚ୍ଛେନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତି। ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି… ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ରାଜଗହେ ହାରିକୋ ନାମ ଚୋରଘାତକୋ ଅହୋସି…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପାପଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୨୧୮। ‘‘ଇଧାହଂ , ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପଜ୍ଜତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତା ସଜୋତିଭୂତା [ସଞ୍ଜୋତିଭୂତା (ସ୍ୟା। କଂ।)], ପତ୍ତୋପି ଆଦିତ୍ତୋ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତୋ ସଜୋତିଭୂତୋ, କାୟବନ୍ଧନମ୍ପି ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ, କାୟୋପି ଆଦିତ୍ତୋ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତୋ ସଜୋତିଭୂତୋ। ସୋ ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି…ପେ… ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କସ୍ସପସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାୱଚନେ ପାପଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପାପଭିକ୍ଖୁନୀସୁତ୍ତଂ

୨୧୯। ‘‘ଅଦ୍ଦସଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ତସ୍ସା ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା…ପେ… ପାପଭିକ୍ଖୁନୀ ଅହୋସି…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପାପସିକ୍ଖମାନସୁତ୍ତଂ

୨୨୦। ‘‘ଅଦ୍ଦସଂ ସିକ୍ଖମାନଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ତସ୍ସା ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା…ପେ… ପାପସିକ୍ଖମାନା ଅହୋସି…ପେ…। ନୱମଂ।

୧୦। ପାପସାମଣେରସୁତ୍ତଂ

୨୨୧। ‘‘ଅଦ୍ଦସଂ ସାମଣେରଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା…ପେ… ପାପସାମଣେରୋ ଅହୋସି…ପେ…। ଦସମଂ।

୧୧। ପାପସାମଣେରୀସୁତ୍ତଂ

୨୨୨। ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପଜ୍ଜତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ସାମଣେରିଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ତସ୍ସା ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତା ସଜୋତିଭୂତା, ପତ୍ତୋପି ଆଦିତ୍ତୋ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତୋ ସଜୋତିଭୂତୋ, କାୟବନ୍ଧନମ୍ପି ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ, କାୟୋପି ଆଦିତ୍ତୋ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତୋ ସଜୋତିଭୂତୋ। ସା ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଅଚ୍ଛରିୟଂ ୱତ, ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ, ଭୋ! ଏୱରୂପୋପି ନାମ ସତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱରୂପୋପି ନାମ ୟକ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱରୂପୋପି ନାମ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି!!

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଚକ୍ଖୁଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି; ଞାଣଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି, ୟତ୍ର ହି ନାମ ସାୱକୋ ଏୱରୂପଂ ଞସ୍ସତି ୱା ଦକ୍ଖତି ୱା ସକ୍ଖିଂ ୱା କରିସ୍ସତି। ପୁବ୍ବେୱ ମେ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଣେରୀ ଦିଟ୍ଠା ଅହୋସି। ଅପି ଚାହଂ ନ ବ୍ୟାକାସିଂ। ଅହଞ୍ଚେତଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ, ପରେ ଚ ମେ ନ ସଦ୍ଦହେୟ୍ୟୁଂ। ୟେ ମେ ନ ସଦ୍ଦହେୟ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ତଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ। ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଣେରୀ କସ୍ସପସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାୱଚନେ ପାପସାମଣେରୀ ଅହୋସି। ସା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ବହୂନି ୱସ୍ସାନି ବହୂନି ୱସ୍ସସତାନି ବହୂନି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନ ଏୱରୂପଂ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ପଟିସଂୱେଦୟତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଦୁତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କୂପେ ନିମୁଗ୍ଗୋ ହି ସୋ ପାରଦାରିକୋ;

ଗୂଥଖାଦି ଅହୁ ଦୁଟ୍ଠବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

ନିଚ୍ଛଵିତ୍ଥି ଅତିଚାରିନୀ ଅହୁ;

ମଙ୍ଗୁଲିତ୍ଥି ଅହୁ ଇକ୍ଖଣିତ୍ଥିକା।

ଓକିଲିନି ସପତ୍ତଙ୍ଗାରୋକିରି;

ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଅହୁ ଚୋରଘାତକୋ।

ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁନୀ ସିକ୍ଖମାନା;

ସାମଣେରୋ ଅଥ ସାମଣେରିକା।

କସ୍ସପସ୍ସ ଵିନଯସ୍ମିଂ ପବ୍ବଜଂ;

ପାପକମ୍ମଂ କରିଂସୁ ତାଵଦେତି।

ଲକ୍ଖଣସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୯. ଓପମ୍ମସଂଯୁତ୍ତଂ

୧. କୂଟସୁତ୍ତଂ

୨୨୩. ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ. ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି. ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ. ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୂଟାଗାରସ୍ସ ଯା କାଚି ଗୋପାନସିଯୋ ସବ୍ବା ତା କୂଟଙ୍ଗମା କୂଟସମୋସରଣା କୂଟସମୁଗ୍ଘାତା ସବ୍ବା ତା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସବ୍ବେ ତେ ଅୱିଜ୍ଜାମୂଲକା ଅୱିଜ୍ଜାସମୋସରଣା ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଗ୍ଘାତା, ସବ୍ବେ ତେ ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି. ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଅପ୍ପମତ୍ତା ୱିହରିସ୍ସାମା’ତି. ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି. ପଠମଂ.

୨. ନଖସିଖସୁତ୍ତଂ

୨୨୪. ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି. ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଯୋ ୱାଯଂ [ଯୋ ଚାଯଂ (ବହୂସୁ)] ମଯା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ ଅଯଂ ୱା [ଯା ଚାଯଂ (ସ୍ୟା. କ.)] ମହାପଥୱୀ’’ତି? ‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ଯଦିଦଂ ମହାପଥୱୀ. ଅପ୍ପମତ୍ତକୋଯଂ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ. ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି ଉପନିଧିମ୍ପି ନ ଉପେତି କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି ମହାପଥୱିଂ ଉପନିଧାଯ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ’’ତି. ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୟେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅଞ୍ଞତ୍ର ମନୁସ୍ସେହି ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି. ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଅପ୍ପମତ୍ତା ୱିହରିସ୍ସାମା’ତି. ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି. ଦୁତିଯଂ.

୩. କୁଲସୁତ୍ତଂ

୨୨୫. ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି କୁଲାନି ବହୁତ୍ଥିକାନି ଅପ୍ପପୁରିସାନି ତାନି ସୁପ୍ପଧଂସିଯାନି ହୋନ୍ତି ଚୋରେହି କୁମ୍ଭତ୍ଥେନକେହି ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅଭାୱିତା ଅବହୁଲୀକତା ସୋ ସୁପ୍ପଧଂସିଯୋ ହୋତି ଅମନୁସ୍ସେହି. ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି କୁଲାନି ଅପ୍ପିତ୍ଥିକାନି ବହୁପୁରିସାନି ତାନି ଦୁପ୍ପଧଂସିଯାନି ହୋନ୍ତି ଚୋରେହି କୁମ୍ଭତ୍ଥେନକେହି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସୋ ଦୁପ୍ପଧଂସିଯୋ ହୋତି ଅମନୁସ୍ସେହି. ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ମେତ୍ତା ନୋ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭାୱିତା ଭୱିସ୍ସତି ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା’ତି. ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି. ତତିଯଂ.

୪. ଓକ୍ଖାସୁତ୍ତଂ

୨୨୬. ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ଓକ୍ଖାସତଂ ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ଯ, ଯୋ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ଓକ୍ଖାସତଂ ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ଯ, ଯୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ଓକ୍ଖାସତଂ ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ଯ, ଯୋ ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ଅନ୍ତମସୋ ଗଦ୍ଦୁହନମତ୍ତମ୍ପି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଭାୱେଯ୍ଯ, ଯୋ ୱା ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ଅନ୍ତମସୋ ଗଦ୍ଦୁହନମତ୍ତମ୍ପି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଭାୱେଯ୍ଯ, ଯୋ ୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ଅନ୍ତମସୋ ଗଦ୍ଦୁହନମତ୍ତମ୍ପି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଭାୱେଯ୍ଯ, ଇଦଂ ତତୋ ମହପ୍ଫଲତରଂ. ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ମେତ୍ତା ନୋ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭାୱିତା ଭୱିସ୍ସତି ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା’ତି. ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି. ଚତୁତ୍ଥଂ.

୫. ସତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୨୨୭. ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତି ତିଣ୍ହଫଲା. ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଇମଂ ସତ୍ତିଂ ତିଣ୍ହଫଲଂ ପାଣିନା ୱା ମୁଟ୍ଠିନା ୱା ପଟିଲେଣିସ୍ସାମି ପଟିକୋଟ୍ଟିସ୍ସାମି ପଟିୱଟ୍ଟେସ୍ସାମୀ’ତି. ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଅମୁଂ ସତ୍ତିଂ ତିଣ୍ହଫଲଂ ପାଣିନା ୱା ମୁଟ୍ଠିନା ୱା ପଟିଲେଣେତୁଂ ପଟିକୋଟ୍ଟେତୁଂ ପଟିୱଟ୍ଟେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ , ଭନ୍ତେ’’. ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଅସୁ ହି,

ଭନ୍ତେ, ସଡ଼ି ତିଣ୍ହଫଲା ନ ସୁକରା ପାଣିନା ୱା ମୁଟ୍ଠିନା ୱା ପଟିଲେଣେତୁଂ ପଟିକୋଟ୍ଟେତୁଂ ପଟିୱଟ୍ଟେତୁଂ। ଯାୱଦେୱ ଚ ପନ ସୋ ପୁରିସୋ କିଲମଥସ୍ସ ୱିଘାତସ୍ସ ଭାଗୀ ଅସ୍ସା’’ତି।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା, ତସ୍ସ ଚେ ଅମନୁସ୍ସୋ ଚିତ୍ତଂ ଖିପିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ; ଅଥ ଖୋ ସ୍ୱେୱ ଅମନୁସ୍ସୋ କିଲମଥସ୍ସ ୱିଘାତସ୍ସ ଭାଗୀ ଅସ୍ସ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ମେତ୍ତା ନୋ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭାୱିତା ଭୱିସ୍ସତି ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଧନୁଗ୍ଗହସୁତ୍ତଂ

୨୨୮। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମା ଧନୁଗ୍ଗହା ସୁସିକ୍ଖିତା କତହତ୍ଥା କତୂପାସନା ଚତୁଦ୍ଦିସା ଠିତା ଅସ୍ସୁ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ – ‘ଅହଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନଂ ଧନୁଗ୍ଗହାନଂ ସୁସିକ୍ଖିତାନଂ କତହତ୍ଥାନଂ କତୂପାସନାନଂ ଚତୁଦ୍ଦିସା କଣ୍ଡେ ଖିତ୍ତେ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତେ ପଥୱିୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହରିସ୍ସାମୀ’ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଜୱନୋ ପୁରିସୋ ପରମେନ ଜୱେନ ସମନ୍ନାଗତୋ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାୟା’’ତି?

‘‘ଏକସ୍ସ ଚେପି, ଭନ୍ତେ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମସ୍ସ ଧନୁଗ୍ଗହସ୍ସ ସୁସିକ୍ଖିତସ୍ସ କତହତ୍ଥସ୍ସ କତୂପାସନସ୍ସ କଣ୍ଡଂ ଖିତ୍ତଂ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ପଥୱିୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହରେୟ୍ୟ – ‘ଜୱନୋ ପୁରିସୋ ପରମେନ ଜୱେନ ସମନ୍ନାଗତୋ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାୟ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନଂ ଧନୁଗ୍ଗହାନଂ ସୁସିକ୍ଖିତାନଂ କତହତ୍ଥାନଂ କତୂପାସନାନ’’ନ୍ତି?

‘‘ଯଥା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଜୱୋ, ଯଥା ଚ ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାନଂ ଜୱୋ, ତତୋ ସୀଘତରୋ। ଯଥା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଜୱୋ ଯଥା ଚ ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାନଂ ଜୱୋ ଯଥା ଚ ଯା ଦେୱତା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାନଂ ପୁରତୋ ଧାୱନ୍ତି ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଜୱୋ, ( ) [(ତତୋ ସୀଘତରୋ। ଯଥା ଚ ଭିକ୍ଖୱେ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଜୱୋ, ଯଥା ଚ ଚନ୍ଦିମସୁରିୟାନଂ ଜୱୋ, ଯଥା ଚ ଯା ଦେୱତା ଚନ୍ଦିମସୁରିୟାନଂ ପୁରତୋ ଧାୱନ୍ତି, ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଜୱୋ,) (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ତତୋ ସୀଘତରଂ ଆୟୁସଙ୍ଖାରା ଖିୟନ୍ତି। ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଅପ୍ପମତ୍ତା ୱିହରିସ୍ସାମା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଆଣିସୁତ୍ତଂ

୨୨୯। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସାରହାନଂ ଆନକୋ [ଆଣକୋ (ସୀ।)] ନାମ ମୁଦିଙ୍ଗୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଦସାରହା ଆନକେ ଘଟିତେ ଅଞ୍ଞଂ ଆଣିଂ ଓଦହିଂସୁ। ଅହୁ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟୋ ଯଂ ଆନକସ୍ସ ମୁଦିଙ୍ଗସ୍ସ ପୋରାଣଂ ପୋକ୍ଖରଫଲକଂ ଅନ୍ତରଧାୟି। ଆଣିସଙ୍ଘାଟୋୱ ଅୱସିସ୍ସି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଯେ ତେ ସୁତ୍ତନ୍ତା ତଥାଗତଭାସିତା ଗମ୍ଭୀରା ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥା ଲୋକୁତ୍ତରା ସୁଞ୍ଞତପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତା, ତେସୁ ଭଞ୍ଞମାନେସୁ ନ ସୁସ୍ସୂସିସ୍ସନ୍ତି ନ ସୋତଂ ଓଦହିସ୍ସନ୍ତି ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେସ୍ସନ୍ତି ନ ଚ ତେ ଧମ୍ମେ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ପରିୟାପୁଣିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି’’।

‘‘ଯେ ପନ ତେ ସୁତ୍ତନ୍ତା କୱିକତା କାୱେୟ୍ୟା ଚିତ୍ତକ୍ଖରା ଚିତ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନା ବାହିରକା ସାୱକଭାସିତା, ତେସୁ ଭଞ୍ଞମାନେସୁ ସୁସ୍ସୂସିସ୍ସନ୍ତି, ସୋତଂ ଓଦହିସ୍ସନ୍ତି, ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଚ ଧମ୍ମେ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ପରିୟାପୁଣିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି। ଏୱମେତେସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତ୍ତନ୍ତାନଂ ତଥାଗତଭାସିତାନଂ ଗମ୍ଭୀରାନଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥାନଂ ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ସୁଞ୍ଞତପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରଧାନଂ ଭୱିସ୍ସତି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଯେ ତେ ସୁତ୍ତନ୍ତା ତଥାଗତଭାସିତା ଗମ୍ଭୀରା ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥା ଲୋକୁତ୍ତରା ସୁଞ୍ଞତପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତା, ତେସୁ ଭଞ୍ଞମାନେସୁ ସୁସ୍ସୂସିସ୍ସାମ, ସୋତଂ ଓଦହିସ୍ସାମ , ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେସ୍ସାମ, ତେ ଚ ଧମ୍ମେ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ପରିୟାପୁଣିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସାମା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। କଲିଙ୍ଗରସୁତ୍ତଂ

୨୩୦। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିୟଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାୟଂ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କଲିଙ୍ଗରୂପଧାନା , ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି ଲିଚ୍ଛଵୀ ଵିହରନ୍ତି ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ଉପାସନସ୍ମିଂ। ତେସଂ ରାଜା ମାଗଧୋ ଅଜାତସତ୍ତୁ ଵେଦେହିପୁତ୍ତୋ ନ ଲଭତି ଓତାରଂ ନ ଲଭତି ଆରମ୍ମଣଂ। ଭଵିସ୍ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ , ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଲିଚ୍ଛଵୀ ସୁଖୁମାଲା [ସୁକୁମାଲା (ସୀ।), ସୁଖୁମା (କ।)] ମୁଦୁତଲୁନହତ୍ଥପାଦା [ମୁଦୁତଲାହତ୍ଥପାଦା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ତେ ମୁଦୁକାସୁ ସେୟ୍ୟାସୁ ତୂଲବିମ୍ବୋହନାସୁ [ତୂଲବିମ୍ବୋହନାସୁ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ତୂଲବିମ୍ବୋହନାଦୀସୁ (ସୀ।), ତୂଲବିବ୍ବୋହନାଦୀସୁ (କ।)] ଯାଵସୂରିୟୁଗ୍ଗମନା ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପିସ୍ସନ୍ତି। ତେସଂ ରାଜା ମାଗଧୋ ଅଜାତସତ୍ତୁ ଵେଦେହିପୁତ୍ତୋ ଲଚ୍ଛତି ଓତାରଂ ଲଚ୍ଛତି ଆରମ୍ମଣଂ।

‘‘କଲିଙ୍ଗରୂପଧାନା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି ଭିକ୍ଖୂ ଵିହରନ୍ତି ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପଧାନସ୍ମିଂ। ତେସଂ ମାରୋ ପାପିମା ନ ଲଭତି ଓତାରଂ ନ ଲଭତି ଆରମ୍ମଣଂ। ଭଵିସ୍ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂ ସୁଖୁମା ମୁଦୁତଲୁନହତ୍ଥପାଦା। ତେ ମୁଦୁକାସୁ ସେୟ୍ୟାସୁ ତୂଲବିମ୍ବୋହନାସୁ ଯାଵସୂରିୟୁଗ୍ଗମନା ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପିସ୍ସନ୍ତି। ତେସଂ ମାରୋ ପାପିମା ଲଚ୍ଛତି ଓତାରଂ ଲଚ୍ଛତି ଆରମ୍ମଣଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘କଲିଙ୍ଗରୂପଧାନା ଵିହରିସ୍ସାମ ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପଧାନସ୍ମି’ନ୍ତି। ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ନାଗସୁତ୍ତଂ

୨୩୧। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି ଜେତଵନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ନଵୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତିଵେଲଂ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି। ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏଵମାହଂସୁ – ‘‘ମାଯସ୍ମା ଅତିଵେଲଂ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମୀ’’ତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂହି ଵୁଚ୍ଚମାନୋ ଏଵମାହ – ‘‘ଇମେ ହି ନାମ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ [କିମଙ୍ଗ (ସୀ।)] ପନାହ’’ନ୍ତି?

ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ନଵୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତିଵେଲଂ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି। ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏଵମାହଂସୁ – ‘ମାଯସ୍ମା ଅତିଵେଲଂ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମୀ’ତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂହି ଵୁଚ୍ଚମାନୋ ଏଵମାହ – ‘ଇମେ ହି ନାମ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନାହ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ମହାସରସୀ। ତଂ ନାଗା ଉପନିସ୍ସାଯ ଵିହରନ୍ତି। ତେ ତଂ ସରସିଂ ଓଗାହେତ୍ଵା ସୋଣ୍ଡାଯ ଭିସମୁଳାଲଂ ଅବ୍ବୁହେତ୍ଵା [ଅବ୍ବୂହେତ୍ଵା (କ।), ଅବାହିତ୍ଵା (ମହାଵ। ୨୭୮)] ସୁଵିକ୍ଖାଲିତଂ ଵିକ୍ଖାଲେତ୍ଵା ଅକଦ୍ଦମଂ ସଙ୍ଖାଦିତ୍ଵା [ସଙ୍ଖରିତ୍ଵା (ପୀ। କ।)] ଅଜ୍ଝୋହରନ୍ତି। ତେସଂ ତଂ ଵଣ୍ଣାଯ ଚେଵ ହୋତି ବଲାଯ ଚ, ନ ଚ ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ। ତେସଂଯେଵ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାନାଗାନଂ ଅନୁସିକ୍ଖମାନା ତରୁଣା ଭିଙ୍କଚ୍ଛାପା ତଂ ସରସିଂ ଓଗାହେତ୍ଵା ସୋଣ୍ଡାଯ ଭିସମୁଳାଲଂ ଅବ୍ବୁହେତ୍ଵା ନ ସୁଵିକ୍ଖାଲିତଂ ଵିକ୍ଖାଲେତ୍ଵା ସକଦ୍ଦମଂ ଅସଙ୍ଖାଦିତ୍ଵା ଅଜ୍ଝୋହରନ୍ତି। ତେସଂ ତଂ ନେଵ ଵଣ୍ଣାଯ ହୋତି ନ ବଲାଯ। ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ।

‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଧ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିଵାସେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଗାମଂ ଵା ନିଗମଂ ଵା ପିଣ୍ଡାଯ ପଵିସନ୍ତି। ତେ ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଂ ଭାସନ୍ତି। ତେସଂ ଗିହୀ ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତି। ତେ ତଂ ଲାଭଂ ଅଗଧିତା ଅମୁଚ୍ଛିତା ଅନଜ୍ଝୋପନ୍ନା [ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନା (ସଦ୍ଦତ୍ଥ) ମ। ନି। ୧ ପାସରାସିସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ଓଲୋକେତବ୍ବା] ଆଦୀନଵଦସ୍ସାଵିନୋ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ତେସଂ ତଂ ଵଣ୍ଣାଯ ଚେଵ ହୋତି ବଲାଯ ଚ, ନ ଚ ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ। ତେସଂଯେଵ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁସିକ୍ଖମାନା ନଵା ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିଵାସେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଗାମଂ ଵା ନିଗମଂ ଵା ପିଣ୍ଡାଯ ପଵିସନ୍ତି। ତେ ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଂ ଭାସନ୍ତି। ତେସଂ ଗିହୀ ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତି। ତେ ତଂ ଲାଭଂ ଗଧିତା ମୁଚ୍ଛିତା ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନା ଅନାଦୀନଵଦସ୍ସାଵିନୋ ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ତେସଂ ତଂ ନେଵ ଵଣ୍ଣାଯ ହୋତି ନ ବଲାଯ, ତେ ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଅଗଧିତା ଅମୁଚ୍ଛିତା ଅନଜ୍ଝୋପନ୍ନା ଆଦୀନଵଦସ୍ସାଵିନୋ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞା ତଂ ଲାଭଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’ତି। ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି । ନଵମଂ।

୧୦। ବିଳାରସୁତ୍ତଂ

୨୩୨। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତିଵେଲଂ କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏଵମାହଂସୁ – ‘‘ମାଯସ୍ମା ଅତିଵେଲଂ କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜୀ’’ତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂହି ଵୁଚ୍ଚମାନୋ ନ ଵିରମତି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ –

‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତିୱେଲଂ କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘ମାୟସ୍ମା ଅତିୱେଲଂ କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜୀ’ତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂହି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ନ ୱିରମତୀ’’ତି।

‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବିଳାରୋ ସନ୍ଧିସମଲସଙ୍କଟୀରେ ଠିତୋ ଅହୋସି ମୁଦୁମୂସିଂ ମଗ୍ଗୟମାନୋ – ‘ୟଦାୟଂ ମୁଦୁମୂସି ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମିସ୍ସତି, ତତ୍ଥେୱ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସାମୀ’ତି। ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁଦୁମୂସି ଗୋଚରାୟ ପକ୍କାମି। ତମେନଂ ବିଳାରୋ ଗହେତ୍ୱା ସହସା ସଙ୍ଖାଦିତ୍ୱା [ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା (ପୀ। କ।), ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅସଂଖାଦିତ୍ୱା (କତ୍ଥଚି)] ଅଜ୍ଝୋହରି। ତସ୍ସ ସୋ ମୁଦୁମୂସି ଅନ୍ତମ୍ପି ଖାଦି, ଅନ୍ତଗୁଣମ୍ପି ଖାଦି। ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ମରଣମ୍ପି ନିଗଚ୍ଛି ମରଣମତ୍ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସତି ଅରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନ ଅରକ୍ଖିତାୟ ୱାଚାୟ ଅରକ୍ଖିତେନ ଚିତ୍ତେନ, ଅନୁପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟା, ଅସଂୱୁତେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି। ସୋ ତତ୍ଥ ପସ୍ସତି ମାତୁଗାମଂ ଦୁନ୍ନିୱତ୍ଥଂ ୱା ଦୁପ୍ପାରୁତଂ ୱା। ତସ୍ସ ମାତୁଗାମଂ ଦିସ୍ୱା ଦୁନ୍ନିୱତ୍ଥଂ ୱା ଦୁପ୍ପାରୁତଂ ୱା ରାଗୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେତି। ସୋ ରାଗାନୁଦ୍ଧଂସେନ ଚିତ୍ତେନ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛତି ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ। ମରଣଞ୍ହେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ୟୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାୱତ୍ତତି। ମରଣମତ୍ତଞ୍ହେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ୟଦିଦଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ୟଥାରୂପାୟ ଆପତ୍ତିୟା ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନ ରକ୍ଖିତାୟ ୱାଚାୟ ରକ୍ଖିତେନ ଚିତ୍ତେନ, ଉପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟା, ସଂୱୁତେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିସ୍ସାମା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ସିଙ୍ଗାଲସୁତ୍ତଂ

୨୩୩। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅସ୍ସୁତ୍ଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରତ୍ତିୟା ପଚ୍ଚୂସସମୟଂ ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ୱସ୍ସମାନସ୍ସା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏସୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରସିଙ୍ଗାଲୋ ଉକ୍କଣ୍ଡକେନ ନାମ ରୋଗଜାତେନ ଫୁଟ୍ଠୋ। ସୋ ୟେନ ୟେନ ଇଚ୍ଛତି ତେନ ତେନ ଗଚ୍ଛତି; ୟତ୍ଥ ୟତ୍ଥ ଇଚ୍ଛତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତି; ୟତ୍ଥ ୟତ୍ଥ ଇଚ୍ଛତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିସୀଦତି; ୟତ୍ଥ ୟତ୍ଥ ଇଚ୍ଛତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜତି; ସୀତକୋପି ନଂ ୱାତୋ ଉପୱାୟତି। ସାଧୁ ଖ୍ୱସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟପଟିଞ୍ଞୋ ଏୱରୂପମ୍ପି ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ପଟିସଂୱେଦିୟେଥ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଅପ୍ପମତ୍ତା ୱିହରିସ୍ସାମା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଦୁତିୟସିଙ୍ଗାଲସୁତ୍ତଂ

୨୩୪। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି…ପେ… ‘‘ଅସ୍ସୁତ୍ଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରତ୍ତିୟା ପଚ୍ଚୂସସମୟଂ ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ୱସ୍ସମାନସ୍ସା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସିୟା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମିଂ ଜରସିଙ୍ଗାଲେ ୟା କାଚି କତଞ୍ଞୁତା କତୱେଦିତା, ନ ତ୍ୱେୱ ଇଧେକଚ୍ଚେ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟପଟିଞ୍ଞେ ସିୟା ୟା କାଚି କତଞ୍ଞୁତା କତୱେଦିତା। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘କତଞ୍ଞୁନୋ ଭୱିସ୍ସାମ କତୱେଦିନୋ; ନ ଚ ନୋ [ନ ଚ ନୋତି ଇଦଂ ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି] ଅମ୍ହେସୁ ଅପ୍ପକମ୍ପି କତଂ ନସ୍ସିସ୍ସତୀ’ତି [ମା ନସ୍ସିସ୍ସତୀତି (ସୀ। ପୀ।), ୱିନସ୍ସିସ୍ସତୀତି (ସ୍ୟା। କଂ।)]। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଓପମ୍ମସଂୟୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କୂଟଂ ନଖସିଖଂ କୁଲଂ, ଓକ୍ଖା ସତ୍ତି ଧନୁଗ୍ଗହୋ;

ଆଣି କଲିଙ୍ଗରୋ ନାଗୋ, ବିଳାରୋ ଦ୍ୱେ ସିଙ୍ଗାଲକାତି।

୧୦। ଭିକ୍ଖୁସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। କୋଲିତସୁତ୍ତଂ

୨୩୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆୱୁସୋ ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ‘‘ଆୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ।

ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘ଅରିଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ, ଅରିଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ ଅରିଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ’ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରିଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିଂ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ୱିତକ୍କସହଗତା ସଞ୍ଞା ମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି’’।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅରିଯଂ ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ପମାଦୋ, ଅରିଯେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ଅରିଯେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଭାୱଂ କରୋହି, ଅରିଯେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ , ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ସତ୍ଥାରା ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ ସାୱକୋ ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’ତି, ମମଂ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ସତ୍ଥାରା ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ ସାୱକୋ ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଉପତିସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୨୩୬। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆୱୁସୋ ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ‘‘ଆୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଇଧ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତଂ କିଞ୍ଚି ଲୋକସ୍ମିଂ ଯସ୍ସ ମେ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା’ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ନତ୍ଥି ଖୋ ତଂ କିଞ୍ଚି ଲୋକସ୍ମିଂ ଯସ୍ସ ମେ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା’’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସତ୍ଥୁପି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା’’ତି? ‘‘ସତ୍ଥୁପି ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା, ଅପି ଚ ମେ ଏୱମସ୍ସ – ‘ମହେସକ୍ଖୋ ୱତ, ଭୋ, ସତ୍ଥା ଅନ୍ତରହିତୋ ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ। ସଚେ ହି ଭଗୱା ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ ତଦସ୍ସ ବହୁଜନହିତାଯ ବହୁଜନସୁଖାଯ ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’ନ୍ତି। ତଥା ହି ପନାଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ସୁସମୂହତା। ତସ୍ମା ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁପି ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଘଟସୁତ୍ତଂ

୨୩୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ରାଜଗହେ ୱିହରନ୍ତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ ଏକୱିହାରେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ସଦ୍ଧିଂ

ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି; ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ପରିୟୋଦାତୋ ସନ୍ତେନ ନୂନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଅଜ୍ଜ ୱିହାରେନ ୱିହାସୀ''ତି। ''ଓଳାରିକେନ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅଜ୍ଜ ୱିହାରେନ ୱିହାସିଂ। ଅପି ଚ, ମେ ଅହୋସି ଧମ୍ମୀ କଥା''ତି। ''କେନ ସଦ୍ଧିଂ ପନାୟସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଅହୋସି ଧମ୍ମୀ କଥା''ତି? ''ଭଗୱତା ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି ଧମ୍ମୀ କଥା''ତି। ''ଦୂରେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଏତରହି ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୟସ୍ମା, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିୟା ଉପସଙ୍କମି; ଉଦାହୁ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଇଦ୍ଧିୟା ଉପସଙ୍କମୀ''ତି? ''ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିୟା ଉପସଙ୍କମିଂ; ନପି ମଂ ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିୟା ଉପସଙ୍କମି। ଅପି ଚ, ମେ ୟାୱତା ଭଗୱା ଏତ୍ତାୱତା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୁଜ୍ଝି ଦିବ୍ବା ଚ ସୋତଧାତୁ। ଭଗୱତୋପି ୟାୱତାହଂ ଏତ୍ତାୱତା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୁଜ୍ଝି ଦିବ୍ବା ଚ ସୋତଧାତୂ''ତି। ''ୟଥାକଥଂ ପନାୟସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି ଧମ୍ମୀ କଥା''ତି?

''ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚଂ – 'ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ହୋତୀ'ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – 'ଇଧ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ୱିହରତି – କାମଂ ତଚୋ ଚ ନ୍ହାରୁ ଚ ଅଟ୍ଠି ଚ ଅୱସିସ୍ସତୁ, ସରୀରେ ଉପସୁସ୍ସତୁ ମଂସଲୋହିତଂ, ୟଂ ତଂ ପୁରିସଥାମେନ ପୁରିସୱୀରିୟେନ ପୁରିସପରକ୍କମେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ନ ତଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ୱୀରିୟସ୍ସ ସଣ୍ଠାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ହୋତୀ'ତି। ଏୱଂ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି ଧମ୍ମୀ କଥା''ତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ହିମୱତୋ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ପରିତ୍ତା ପାସାଣସକ୍ଖରା ୟାୱଦେୱ ଉପନିକ୍ଖେପନମତ୍ତାୟ ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମୟଂ ଆୟସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ୟାୱଦେୱ ଉପନିକ୍ଖେପନମତ୍ତାୟ। ଆୟସ୍ମା ହି ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ କପ୍ପଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟା''ତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି , ଆୱୁସୋ, ମହତିୟା ଲୋଣଘଟାୟ ପରିତ୍ତା ଲୋଣସକ୍ଖରାୟ ୟାୱଦେୱ ଉପନିକ୍ଖେପନମତ୍ତାୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମୟଂ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ୟାୱଦେୱ ଉପନିକ୍ଖେପନମତ୍ତାୟ। ଆୟସ୍ମା ହି ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା ଅନେକପରିୟାୟେନ ଥୋମିତୋ ୱଣ୍ଣିତୋ ପସତ୍ଥୋ –

''ସାରିପୁତ୍ତୋୱ ପଞ୍ଞାୟ, ସୀଲେନ ଉପସମେନ ଚ;

ୟୋପି ପାରଙ୍ଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଏତାୱପରମୋ ସିୟା''ତି।

ଇତିହ ତେ ଉଭୋ ମହାନାଗା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଲପିତଂ ସମନୁମୋଦିଂସୂତି। ତତିୟଂ।

୪। ନୱସୁତ୍ତଂ

୨୩୮। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ନୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ସଙ୍କସାୟତି, ନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କରୋତି ଚୀୱରକାରସମୟେ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଇଧ , ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ନୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ସଙ୍କସାୟତି, ନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କରୋତି ଚୀୱରକାରସମୟେ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମମ ୱଚନେନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେହି 'ସତ୍ଥା ତଂ, ଆୱୁସୋ, ଆମନ୍ତେତୀ'''ତି। ''ଏୱଂ ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ୟେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସତ୍ଥା ତଂ, ଆୱୁସୋ, ଆମନ୍ତେତୀ''ତି। ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ସଙ୍କସାୟସି, ନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କରୋସି ଚୀୱରକାରସମୟେ''ତି? ''ଅହମ୍ପି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସକଂ କିଚ୍ଚଂ କରୋମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ଚେତୋପରିଵିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ମା ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉଜ୍ଝାଯିତ୍ଥ। ଏସୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଆଭିଚେତସିକାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରାନଂ ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ, ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେଵ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତୀ’’ତି।

ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଇଦଂ ଵତ୍ଵାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦଵୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ନଯିଦଂ ସିଥିଲମାରବ୍ଭ, ନଯିଦଂ ଅପ୍ପେନ ଥାମସା;

ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖପ୍ପମୋଚନଂ।

‘‘ଅଯଞ୍ଚ ଦହରୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଅଯମୁତ୍ତମପୁରିସୋ;

ଧାରେତି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଜେତ୍ଵା ମାରଂ ସଵାହିନି’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ;

୫। ସୁଜାତସୁତ୍ତଂ

୨୩୯। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସୁଜାତୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସୁଜାତଂ ଦୂରତୋଵ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ଵାନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଉଭଯେନେଵାଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁଲପୁତ୍ତୋ ସୋଭତି – ଯଞ୍ଚ ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀଯୋ ପାସାଦିକୋ ପରମାଯ ଵଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେଵ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତୀ’’ତି। ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା –

‘‘ସୋଭତି ଵତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଉଜୁଭୂତେନ ଚେତସା;

ଵିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଵିସଂଯୁତ୍ତୋ, ଅନୁପାଦାଯ ନିବ୍ବୁତୋ;

ଧାରେତି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଜେତ୍ଵା ମାରଂ ସଵାହିନି’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ;

୬। ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯସୁତ୍ତଂ

୨୪୦। ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯଂ ଦୂରତୋଵ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ଵାନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ଦୁଦ୍ଦସିକଂ ଓକୋଟିମକଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିଭୂତରୂପ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏସୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାଵୋ, ନ ଚ ସା ସମାପତ୍ତି ସୁଲଭରୂପା ଯା ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅସମାପନ୍ନପୁବ୍ବା। ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେଵ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତୀ’’ତି। ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା –

‘‘ହଂସା କୋଞ୍ଚା ମଯୂରା ଚ, ହତ୍ଥଯୋ ପସଦା ମିଗା;

ସବ୍ବେ ସୀହସ୍ସ ଭାଯନ୍ତି, ନତ୍ଥି କାଯସ୍ମିଂ ତୁଲ୍ୟତା।

‘‘ଏଵମେଵ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଦହରୋ ଚେପି ପଞ୍ଞଵା;

ସୋ ହି ତତ୍ଥ ମହା ହୋତି, ନେଵ ବାଲୋ ସରୀରଵା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ;

୭। ୱିସାଖସୁତ୍ତଂ

୨୪୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ୱିସାଖୋ ପଞ୍ଚାଲପୁତ୍ତୋ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେତି ସମାଦପେତି ସମୁତ୍ତେଜେତି ସମ୍ପହଂସେତି, ପୋରିଯା ୱାଚାଯ ୱିସ୍ସଟ୍ଠାଯ ଅନେଲଗଲାଯ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନିଯା ପରିଯାପନ୍ନାଯ ଅନିସ୍ସିତାଯ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଉପଟ୍ଠାନସାଲା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେତି ସମାଦପେତି ସମୁତ୍ତେଜେତି ସମ୍ପହଂସେତି ପୋରିଯା ୱାଚାଯ ୱିସ୍ସଟ୍ଠାଯ ଅନେଲଗଲାଯ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନିଯା ପରିଯାପନ୍ନାଯ ଅନିସ୍ସିତାଯା''ତି? ''ଆଯସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ୱିସାଖୋ ପଞ୍ଚାଲପୁତ୍ତୋ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେତି ସମାଦପେତି ସମୁତ୍ତେଜେତି ସମ୍ପହଂସେତି, ପୋରିଯା ୱାଚାଯ ୱିସ୍ସଟ୍ଠାଯ ଅନେଲଗଲାଯ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନିଯା ପରିଯାପନ୍ନାଯ ଅନିସ୍ସିତାଯା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ୱିସାଖଂ ପଞ୍ଚାଲପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ୱିସାଖ, ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ୱିସାଖ, ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସି…ପେ… ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନିଯା ପରିଯାପନ୍ନାଯ ଅନିସ୍ସିତାଯା''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

''ନାଭାସମାନଂ ଜାନନ୍ତି, ମିସ୍ସଂ ବାଲେହି ପଣ୍ଡିତଂ;

ଭାସମାନଞ୍ଚ ଜାନନ୍ତି, ଦେସେନ୍ତଂ ଅମତଂ ପଦଂ।

''ଭାସଯେ ଜୋତଯେ ଧମ୍ମଂ, ପଗ୍ଗଣ୍ହେ ଇସିନଂ ଧଜଂ;

ସୁଭାସିତଧଜା ଇସଯୋ, ଧମ୍ମୋ ହି ଇସିନଂ ଧଜୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ;

୮। ନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୪୨। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ମାତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ଆକୋଟିତପଚ୍ଚାକୋଟିତାନି ଚୀୱରାନି ପାରୁପିତ୍ୱା ଅକ୍ଖୀନି ଅଞ୍ଜେତ୍ୱା ଅଚ୍ଛଂ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ନ ଖୋ ତେ ତଂ, ନନ୍ଦ, ପତିରୂପଂ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଆକୋଟିତପଚ୍ଚାକୋଟିତାନି ଚୀୱରାନି ପାରୁପେଯ୍ୟାସି, ଅକ୍ଖୀନି ଚ ଅଞ୍ଜେଯ୍ୟାସି, ଅଚ୍ଛଞ୍ଚ ପତ୍ତଂ ଧାରେଯ୍ୟାସି। ଏତଂ ଖୋ ତେ, ନନ୍ଦ, ପତିରୂପଂ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚ ଅସ୍ସସି, ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଚ ପଂସୁକୂଲିକୋ ଚ କାମେସୁ ଚ ଅନପେକ୍ଖୋ ୱିହରେଯ୍ୟାସୀ''ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା –

''କଦାହଂ ନନ୍ଦଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଆରଞ୍ଞଂ ପଂସୁକୂଲିକଂ;

ଅଞ୍ଞାତୁଞ୍ଛେନ ଯାପେନ୍ତଂ, କାମେସୁ ଅନପେକ୍ଖିନ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଚ ପଂସୁକୂଲିକୋ ଚ କାମେସୁ ଚ ଅନପେକ୍ଖୋ ୱିହାସୀତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ତିସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୨୪୩। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ତିସ୍ସୋ ଭଗୱତୋ ପିତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତଯମାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ତିସ୍ସଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ,

ତିସ୍ସ, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତୟମାନୋ’’ତି? ‘‘ତଥା ହି ପନ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂ ସମନ୍ତା ୱାଚାସନ୍ନିତୋଦକେନ [ୱାଚାୟ ସନ୍ନିତୋଦକେନ (କ।)] ସଞ୍ଜମ୍ଭରିମକଂସୂ’’ତି [ସଞ୍ଜମ୍ଭୂରିମକଂସୂତି (?)]। ‘‘ତଥାହି ପନ ତ୍ୱଂ, ତିସ୍ସ, ୱତ୍ତା ନୋ ଚ ୱଚନକ୍ଖମୋ; ନ ଖୋ ତେ ତଂ, ତିସ୍ସ, ପତିରୂପଂ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ୱତ୍ତା ନୋ ଚ ୱଚନକ୍ଖମୋ। ଏତଂ ଖୋ ତେ, ତିସ୍ସ, ପତିରୂପଂ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ – ‘ଯଂ ତ୍ୱଂ ୱତ୍ତା ଚ ଅସ୍ସ ୱଚନକ୍ଖମୋ ଚା’’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘କିଂ ନୁ କୁଜ୍ଝସି ମା କୁଜ୍ଝି, ଅକ୍କୋଧୋ ତିସ୍ସ ତେ ୱରଂ;

କୋଧମାନମକ୍ଖୱିନୟତ୍ଥଞ୍ହି, ତିସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀ’’ତି। ନୱମଂ;

୧୦। ଥେରନାମକସୁତ୍ତଂ

୨୪୪। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଥେରନାମକୋ ଏକୱିହାରୀ ଚେୱ ହୋତି ଏକୱିହାରସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ। ସୋ ଏକୋ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସତି ଏକୋ ପଟିକ୍କମତି ଏକୋ ରହୋ ନିସୀଦତି ଏକୋ ଚଙ୍କମଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଥେରନାମକୋ ଏକୱିହାରୀ ଏକୱିହାରସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମମ ୱଚନେନ ଥେରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେହି – ‘ସତ୍ଥା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଥେର, ଆମନ୍ତେତୀ’’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାୟସ୍ମା ଥେରୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସତ୍ଥା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଥେର, ଆମନ୍ତେତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଥେରୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଥେର, ଏକୱିହାରୀ ଏକୱିହାରସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଥେର, ଏକୱିହାରୀ ଏକୱିହାରସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ’’ତି? ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସାମି ଏକୋ ପଟିକ୍କମାମି ଏକୋ ରହୋ ନିସୀଦାମି ଏକୋ ଚଙ୍କମଂ ଅଧିଟ୍ଠାମି। ଏୱଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏକୱିହାରୀ ଏକୱିହାରସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ’’ତି।

‘‘ଅତ୍ଥେସୋ, ଥେର, ଏକୱିହାରୋ ନେସୋ ନତ୍ଥୀତି ୱଦାମି। ଅପି ଚ, ଥେର, ଯଥା ଏକୱିହାରୋ ୱିତ୍ଥାରେନ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ହୋତି ତଂ ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ…ପେ…। ‘‘କଥଞ୍ଚ , ଥେର, ଏକୱିହାରୋ ୱିତ୍ଥାରେନ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ହୋତି। ଇଧ, ଥେର, ଯଂ ଅତୀତଂ ତଂ ପହୀନଂ, ଯଂ ଅନାଗତଂ ତଂ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ସୁପ୍ପଟିୱିନୀତୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଥେର, ଏକୱିହାରୋ ୱିତ୍ଥାରେନ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ସବ୍ବାଭିଭୁଂ ସବ୍ବୱିଦୁଂ ସୁମେଧଂ,

ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୂପଲିତ୍ତଂ;

ସବ୍ବଞ୍ଜହଂ ତଣ୍ହାକ୍ଖୟେ ୱିମୁତ୍ତଂ,

ତମହଂ ନରଂ ଏକୱିହାରୀତି ବ୍ରୂମୀ’’ତି। ଦସମଂ;

୧୧। ମହାକପ୍ପିନସୁତ୍ତଂ

୨୪୫। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକପ୍ପିନୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକପ୍ପିନଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଓଦାତକଂ ତନୁକଂ ତୁଙ୍ଗନାସିକ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏସୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ। ନ ଚ ସା ସମାପତ୍ତି ସୁଲଭରୂପା ଯା ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅସମାପନ୍ନପୁବ୍ବା। ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାୟ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟପରିୟୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

''ଖତ୍ତିୟୋ ସେଟ୍ଠୋ ଜନେତସ୍ମିଂ, ଯେ ଗୋତ୍ତପଟିସାରିନୋ;

ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ସେଟ୍ଠୋ ଦେୱମାନୁସେ।

''ଦିୱା ତପତି ଆଦିଚ୍ଚୋ, ରତ୍ତିମାଭାତି ଚନ୍ଦିମା;

ସନ୍ନଦ୍ଧୋ ଖତ୍ତିୟୋ ତପତି, ଝାୟୀ ତପତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ଅଥ ସବ୍ବମହୋରତ୍ତିଂ [ଅଥ ସବ୍ବମହୋରତ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)], ବୁଦ୍ଧୋ ତପତି ତେଜସା''ତି। ଏକାଦସମଂ;

୧୨। ସହାୟକସୁତ୍ତଂ

୨୪୬। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ସହାୟକା ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକପ୍ପିନସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିନୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ। ଦିସ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତେ ଭିକ୍ଖୂ ସହାୟକେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ କପ୍ପିନସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିନୋ''ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏତେ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ମହିଦ୍ଧିକା ମହାନୁଭାୱା। ନ ଚ ସା ସମାପତ୍ତି ସୁଲଭରୂପା, ଯା ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଅସମାପନ୍ନପୁବ୍ବା। ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାୟ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟପରିୟୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

''ସହାୟା ୱତିମେ ଭିକ୍ଖୂ, ଚିରରତ୍ତଂ ସମେତିକା;

ସମେତି ନେସଂ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ, ଧମ୍ମେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପୱେଦିତେ।

''ସୁୱିନୀତା କପ୍ପିନେନ, ଧମ୍ମେ ଅରିୟପ୍ପୱେଦିତେ;

ଧାରେନ୍ତି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଜେତ୍ୱା ମାରଂ ସୱାହିନି''ନ୍ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ;

ଭିକ୍ଖୁସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କୋଲିତୋ ଉପତିସ୍ସୋ ଚ, ଘଟୋ ଚାପି ପୱୁଚ୍ଚତି;

ନୱୋ ସୁଜାତୋ ଭଦ୍ଦି ଚ, ୱିସାଖୋ ନନ୍ଦୋ ତିସ୍ସୋ ଚ;

ଥେରନାମୋ ଚ କପ୍ପିନୋ, ସହାୟେନ ଚ ଦ୍ୱାଦସାତି।

ନିଦାନଵଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନିଦାନାଭିସମଯଧାତୁ, ଅନମତଗ୍ଗେନ କସ୍ସପଂ;

ସକ୍କାରରାହୁଲଲକ୍ଖଣୋ, ଓପମ୍ମ-ଭିକ୍ଖୁନା ଵଗ୍ଗୋ।

ଦୁତିଯୋ ତେନ ପଵୁଚ୍ଚତୀତି।

ନିଦାନଵଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତପାଳି ନିଟ୍ଠିତା।